

Ivar Vennerström

KANADA

TIDENS FÖRLAG
STOCKHOLM

KANADA

AV

IVAR VENNERSTRÖM

KANADA

OCH

KANADASVENSKARNA

Studier och
reseintryck

av

IVAR VENNERSTRÖM

Stockholm
TIDENS FÖRLAG
1926

STOCKHOLM
BOKFÖRLAGS-A.-B. TIDENS TRYCKERI
1926.

Förord.

Denna bok är frukten av den studieresa genom Kanada som jag företog hösten 1925, omedelbart efter de interparlamentariska konferenserna i Washington och Ottawa. Större delen av innehållet har förut publicerats i form av reseskildringar i olika svenska tidningar. På begäran ha dessa researtiklar sammanställts och något utökats för att ge några snabba och sammanträngda glimtar över Kanadas natur och resurser, dess utvecklingsstadium och arbetsförhållanden, samt svenskarnas liv och arbete i det nya hemlandet. Mer än glimtar kan det inte bli, eftersom Kanada i omfång och ekonomiska möjligheter är en världsstat, som befinner sig mitt uppe i en stark omvandlingsprocess.

Under genomläsningen av boken har meddelande kommit att Kanada på ett ekonomiskt organisationsområde tagit ett betydelsefullt steg framåt. I kapitlet om farmarnas vetekooperation anföres att planerna på sammanslagning av Saskatchewans vetepool och Saskatchewans kooperativa elevatorkompani tills vidare

strandat. I sommar har emellertid sammanslagning skett på så sätt att vetepoolen övertagit de kooperativa elevatorerna för ett pris av något mera än 11 miljoner dollars.

Stockholm i september 1926.

Ivar Vennerström.

Till tjänst för läsaren må här angivas de kanadensiska måtten jämförda med våra svenska mått: en acre = 0,4 hektar; en bushel = 36,34 liter; en engelsk mil = 1,6 kilometer; en dollar = 3,74 kronor.

Genom östra Kanadas ödemarksskogar.

Sveriges interparlamentariska delegation upplöstes i Quebec, den lilla vackra kanadensiska staden med fransk befolkning, franskt språk och franska sedvänjor, en oas av gammal förnäm fransk kultur i den nya världens jungfruliga nybyggarjord. För egen del hade jag långt i förväg planerat en studieresa tvärs igenom Kanada. Sedan Förenta Staterna börjat sin restriktiva immigrationspolitik har Kanada blivit ett svenskt problem långt mera än förut. Därför kunde det vara av stort intresse för en svensk riksdagsman att söka utforska vad som var sant eller icke sant ifråga om Kanada. Och hos några andra riksdagsmän växte den tanken fram, att en liten parlamentarisk grupp borde följas åt ett längre eller kortare stycke inåt det oerhörda nybyggarlandet. Alltså begav det sig, att en parlamentarisk kvintett i Quebec äntrade Canadian National Railway, den kanadensiska statsjärnvägen, som löper tvärs över kontinenten, från Atlantiska havet till Stilla havet, för att efter ett par dygns resa genom östra Kanadas oändliga skogar nå fram till Winnipeg, Kanadas hjärta, veteprärien merkantila centrum.

Den nästan pilraka järnvägen Quebec-Winnipeg är sina modiga 225 svenska mil lång, betydligt mera än hela Sveriges längd. Det ger en föreställning om de ofantliga vidderna i Kanada. Dag och natt går färden genom den ogästvänliga ödebygden mellan Atlantiska havet och Hudson Bay, den enorma vattenbassäng, som från Norra Ishavet löper in i mitten av Kanada. Skog, skog och åter skog, sjöar och brusande vatten. Här trampade fordom indianer fram med ljudlösa steg, här styrde de sina kanoter med starka armar, här fångade de sin fisk, sin fågel, sina pälsdjur och sina skalper från engelsmän och fransmän. De geografiska namnen äro ofta indianska, på kartan har indianspråket en framstående plats trots både engelskan och franskan. Ännu i dag glida rödskinnen fram genom skogar och forsar, på mockasiner och kanoter, nu som vägvisare åt den mängd av jägare, som här ha ett eldorado som på få andra ställen i världen. Men det är på upphällningen med indianerna liksom med Sveriges lappar. Kanadas vita härskare vilja hänvisa dem till indianreservationer, ett slags fredade nationalparker för indianer, göra dem bofasta och sätta indianbarnen i vanliga skolor.

Utgångspunkten för färden genom östra Kanadas ödemarksskogar är ett fransk kulturcentrum, och djupt, djupt in i skogarna måste vi, innan den engelska kulturen får övertaget över den franska. Det franska folkelementet har fört och för alltjämt en beundransvärd kamp för sin tillvaro och sin rangställning. Under ett tidigare historiskt skede, 1500—1600-talen, strövade fransmännen som upptäcktsfarare, pälsjägare och fiskare genom Kanadas vildskogar, och via Missisippifloden trängde de genom den amerikanska kontinenten ner till Mexi-

kanska bukten. Sedan kom kolonisationsperioden. Men ännu 1763, när Frankrikes kanadensiska besittningar överfördes till England, uppgingo de franska kolonisternas antal till blott 65,000 personer. I denna stund räkna fransmännen i Kanada 2½ miljoner. I provinsen

Quebec med dess 2½ miljoner människor är befolkningen till 80 % av fransk härkomst, det franska språket och den katolska kyrkan ha utbredning därefter.

Att de 65,000 franska själarna blivit 2,500,000, att de bevarat sitt språk, sin tro och sina vanor, att de utbrett sig över sina gränser, att allt detta har skett utan någon nämnvärd tillvandring från hemlandet, det är ett historiens under, säger en fransk författare. Långt in i östra Kanadas av Gud förgätna skogar bevittna

vi detta historiens under. Järnvägsstationerna bära franska namn, anslagen äro avfattade på franska, franska tidningar studeras flitigare än de engelska, franska katolikkyrkor resa sig i varje litet nybyggarsamhälle, och de katolska nunnornas svarta hucklen och vita kragar skymta överallt.

Östra Kanadas skogsbygd är en blandning av Frankrike och Norrland. Trots det franska språkets och den franska rasens herravälde känner sig en norrlänning hemma. Det är som att färdas genom översta Norrland, t. ex. efter Inlandsbanan. Samma torftiga barrskog betäcker de oändliga vidderna, visserligen icke precis samma tallar och granar som i Norrland, men dock nära släktingar till dem. Samma typer befolka järnvägsstationerna och nybyggarsamhällena, skogsarbetare, jägare, pälshandlare, sega, magra män med starka skogsskor, grova kläder och hårda anleten, män som äro vana att lita på sin styrka och värdera livet föga. Samma vildmarksliv, samma kolonisatoriska arbete och samma industriella drift fångar människornas intressen och krafter.

På ömse sidor om järnvägen genom Quebecs och Ontarios skogar ligga stora, avbrända flak. Människan och elden tävla att skövla skogen. I östra liksom i västra Kanadas skogar är skyddet mot skogseldarna skogsvårdens svåraste och till synes nästan olösliga problem. Skogarnas fåtaliga befolkning har föga möjlighet att bjuda elden ett effektivt motstånd. Den moderna aviatiken är den bästa hjälpen. Flygmaskiner patrullera sommartiden över de ofantliga skogsvidderna, speja efter rökar, kalla på hjälp och frakta släckningsmanskap till de hotade punkterna. Jag sitter och

studerar en officiell rapport från provinsen Quebecs skogsminister. Han meddelar, att året 1923 varit det mest ödesdigra i Quebecs skogsbrandshistoria. Över 3 miljoner acres skog, d. v. s. inemot 5,000 engelska kvadratmil, ha eldhärjats. Kampen mot skogseldarna

Pappersmasseved i de östkanadensiska skogarna.

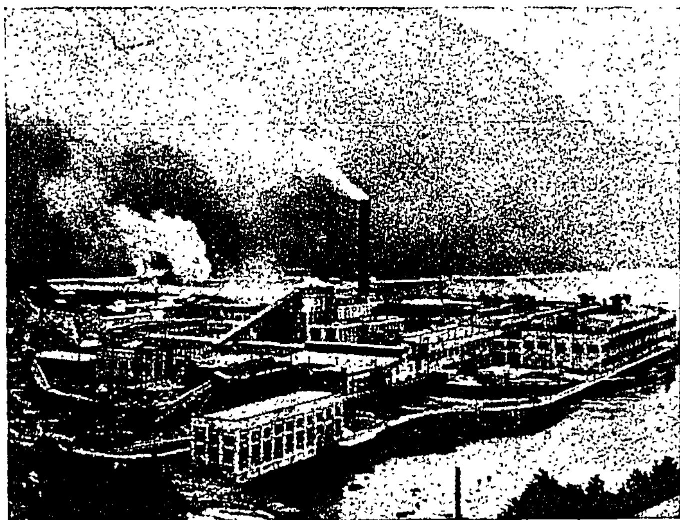
har det året kostat provinsen ett par miljoner kronor i svenska pengar. Myndigheterna ha nödgats tillgripa de strängaste försiktighetsåtgärder. Det fordras särskilda passersedlar, om man vill ströva ut i skogarna. Och kolonisterna måste ha särskilt tillstånd för att tända uteeldar på sina kolonat.

Denna ofantliga skogsreservoar lämnar det mesta råmaterialet till Kanadas konkurrens på trävarumarkna-

den med de europeiska skogsstaterna, bland dem Sverige. Skogsprovinserna Quebec och Ontario ge arbete åt mera än hälften av Kanadas 120,000 arbetare i sågverks- och massaindustrin. Hälften av Kanadas ungefär 3,000 sågverk äro här förlagda. Av Kanadas massafabriker besitta de två östliga provinserna den ojämförligt största lejonparten. Pappersmasseindustrins abnormt snabba stegring är det mest markanta draget i Kanadas industriella utveckling, och den är baserad på östra Kanadas barrskogar. Stora fabrikskvarnar mala barrträden till massa och tidningspapper, Förenta Staternas jättetidningar hämta här sitt pappersförråd, och den febrilt uppjagade efterfrågan skapar en febrilt uppjagad arbetstakt i den kanadensiska massa- och pappersfabrikationen. Den östkanadensiska massaindustrins rasande utvecklingstempo gör alla statistiska siffror föråldrade, innan de sett ljuset. Men ett par siffror äro nog för att belysa den industriella intensiteten: Enbart i provinsen Quebec är ett kapital på en miljard svenska kronor nedlagt i massaindustrin, redan 1922 hade tillverkningen av tidningspapper väsentligen överskridit en miljon ton per år, och för 1925 är den omkring 1½ miljon ton av en världsproduktion på 5 miljoner ton.

Den östkanadensiska massaindustrin har kunnat bli ledande på världsmarknaden därför att hart när outtömliga krafttillgångar i dess vattenfall möjliggjort skogstillgångarnas utnyttjande. Enligt uppgift för 1925 från »department of the Interior» tillåta Kanadas vattentillgångar en turbininstallation av 41,700,000 hästkrafter, men blott 4,000,000 hästkrafter äro installerade. Mera än hälften av dessa installerade eller installations-

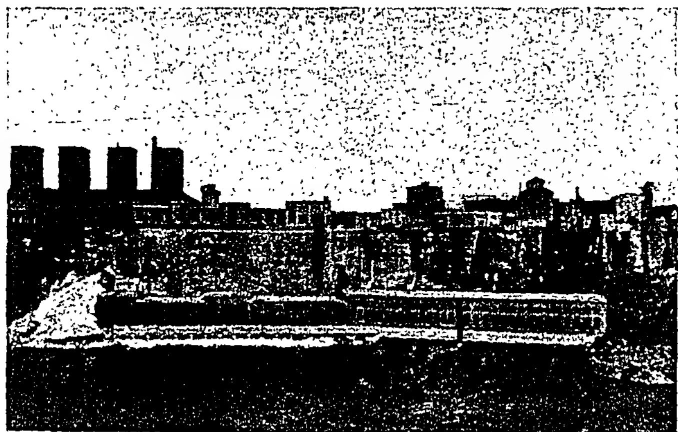
möjliga hästkrafter finnas inom Quebec och Ontario. Utbyggnadsarbetet pågår målmedvetet och snabbt, till en stor del för skogsindustrins behov. Till hela massaindustrin går nu i de båda skogsprovinserna ungefär 600,000 hästkrafter. I ett enda flodsystem, som järn-

Powell River pappersmassefabrik, en av de största i östra Kanada.

vägen passerar förbi, har man genom en jättedamm med en kapacitet av 160,000,000 kubikfot vatten skapat möjlighet att ta ut 1,000,000 hästkrafter. Och i Saguenay-floden, åtskilligt norr om järnvägslinjen, bygges för närvarande »The greatest powerplant in the world». Den indianska myten har befolkat flodens virvlar med djävulska andar, som gäcka människornas ansträngningar att behärska dem. Nu har människan ändock

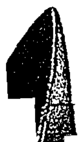
fått bukt med dem och tagit dem i sin tjänst. Redan nu är en kraftstation färdig, som tar ut 540,000 hästkrafter ur floden. Man tänker ta ut ännu ytterligare 900,000, alltså sammanlagt närmare halvannan miljon. Från detta kraftcentrum lämnas bland annat kraft till en massafabrik, som årligen producerar 200,000 ton

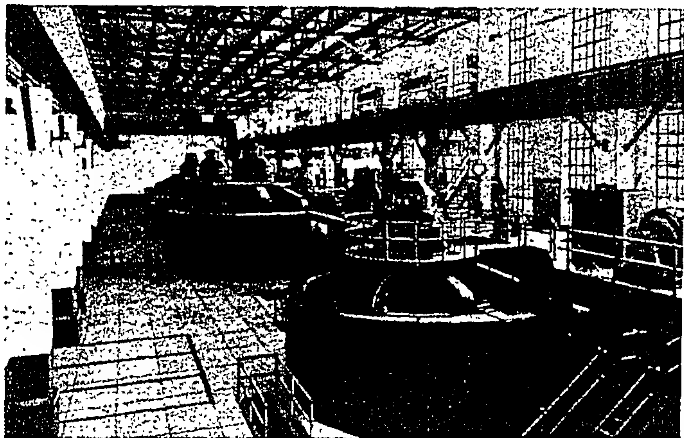
Kanadensisk kraftstation vid Niagarafallen, kapacitet 450,000 hästkrafter.

pappersmassa. Och i närheten planerar ett aluminiumbolag en stad på 30,000 invånare och tänker börja aluminiumfabrikation i jätteskala.

Den övervägande delen av denna ödemark kan aldrig bli annat än ödemark. Blott här och där kan plogen göra små hack. En kolonisation efter sådana mått som i västra Kanada kan det icke gärna bli tal om. Men hur ogästvänlig än denna gigantiska skogsbygd synes vara, tillåter den dock en odling av sådana dimensioner,

att en norrlänning med intresse för Sveriges kolonisation kan bli avundsjuk. På det stora lerbältet, som sträcker sig från öster till väster till en längd av 70 svenska mil, varav två tredjedelar i Ontario, äro förutsättningarna för jordbrukskolonisation i stor skala mycket goda. Hela det odlingsbara lerbältet har en areal

Från det inre av kraftstationen vid Niagarafallen, varje generator har 70,000 hästkrafter.

av 175,000 kvkm, alltså Svealand och Götaland tillsammantagna. Långa sträckor efter den 200 mil långa järnvägen synas trevna farmarstugor och odlingar som nyligen blivit brutna från rot och ris.

Jag har sprungit över större delen av de norrländska kolonat, som den svenska staten lagt ut åt villiga kolonister, och därför är det omöjligt att färdas förbi utan att göra jämförelser. Nog ha dessa kanadensiska skogskolonister ett hårt arbete i hård natur. Deras liv

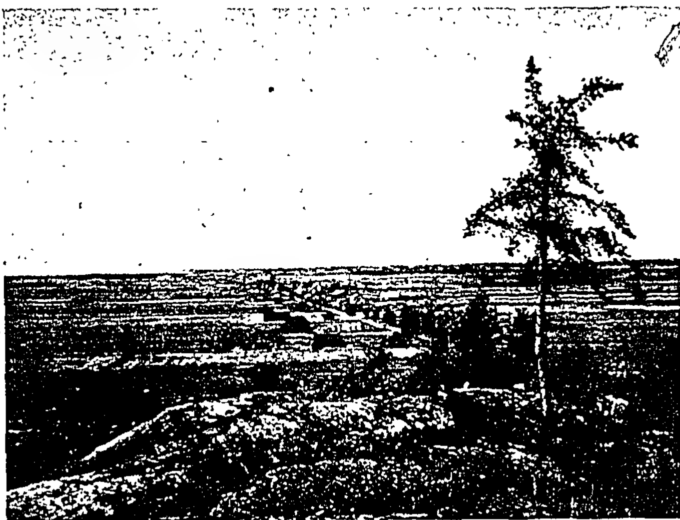
är icke ett liv för veklingar. Men den norrländska statskolonistens arbete för utkomsten hemma i Sverige är säkerligen ännu hårdare. Klimatet i denna bygd och i det inre av Norrland är väl ungefär det samma, men odlingsmarken, ehuru torftig i förhållande till västra Kanadas präriebygd, är utan tvivel bättre än de norrländska statskolonatens.

Kolonisationen har trängt raskt fram efter järnvägen, mångenstädes finnas »settlements» eller kolonat av en i jämförelse med svenska förhållanden betydande omfattning. Kolonister av europeisk börd äro lätt räknade. De miljoner av europeiska kolonister, som de senaste årtiondena strömmat in i Kanada, ha icke stannat i östra Kanadas skogar, de ha skyndat mot väster, där vetet växer manshögt på den fruktbara prärien. Kolonisationen är så gott som uteslutande inhemsk och uteslutande fransk.

Fransmännen i Kanada tillämpa icke som sina fränder i Frankrike tvåbarnssystem eller ingetbarnssystem. De överlämna barnalstringen åt vår herre. Den fransk-kanadensiska stammen är ytterst livskraftig, födelsetalen äro rekordmässiga, familjer med 20 barn äro icke sällsynta. En abbé Magnan har räknat ut att fransk-kanadensarna med denna födelseprocent år 2059 nått upp i ett antal av 96,000,000! Det stora födelseöverskottet har tvingat fransk-kanadensarna till en planmässig kolonisation. Åtskilliga hundra tusen ha exporterats till Förenta Staterna, men det har ändock funnits folkmaterial över för en storstilad jordbrukskolonisation å skogarnas lerjord. Karakteristiskt nog har ledningen av kolonisationsarbetet legat i händerna på det

katolska prästerskapet, många franska abbéer ha utfört storverk som kolonisatörer.

Som prov på den rationella kolonisationen kan tagas Abitiområdet, 20,000 kvkm stort, som järnvägen passerar genom. 1913 funnos där 37 kolonistfamiljer med

Farmlandskap i norra Quebec.

329 personer, 1922 funnos 2,282 familjer med 14,476 personer. Fransk-kanadensarna äro förstklassiga skogsröjare och kolonisatörer, blott skandinaverna påstås kunna tävla med dem. Kanske ligger förklaringen till deras driftighet i skogarna däri, att de till större delen äro invandrade från Normandie, och normanderna räkna ju sedan vikingatiden stark frändskap med skandinaverna.

Men skogsbygden i provinserna Quebec och Ontario är icke blott rik på skogar, vattenfall och lerjord, den rymmer även oöverskådliga rikedomar i förnämliga mineral. Strax söder om ödemarks- och kolonisationsvägen genom hundramilaskogen ligga några av världens mest givande gruvfält. Söder om järnvägsstationen Cochrane i Ontario finnas nickelgruvor, som beräknas innehålla 90 % av den kända världstillgången. 1923 var nickelproduktionen 186 miljoner dollars, och kopparproduktionen i detta gruvdistrikt steg samtidigt till 64 miljoner dollars. Samma område lämnar 9 % av arsenikproduktionen i världen. Silverproduktionen i denna trakt har sedan 1904 uppgått till 237 miljoner dollars. Och tack vare Ontarios guldgruvor är Kanada ett av världens främsta guldproducerande länder.

Bland svenskar i Winnipeg.

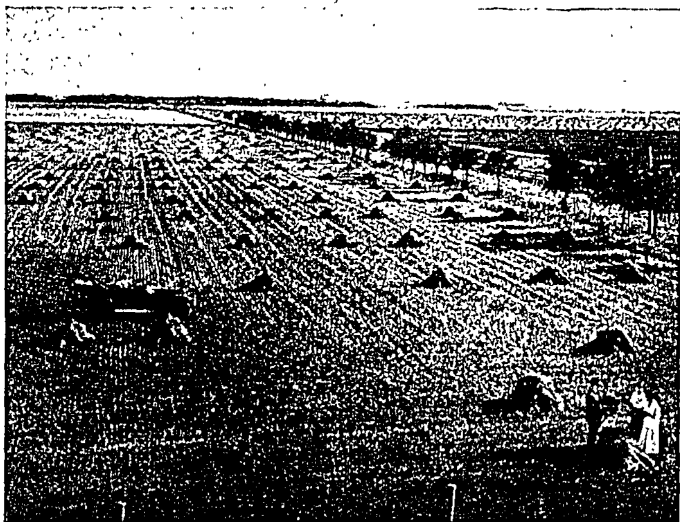
Skogen är på upphällningen, prärien tar vid, och där västerut bor huvudmängden av våra svenska stamfränder. Fler och fler bli tecknen att vi nalkas den kanadensiska svenskmannabygden. Redan i Cochrane, skogs- och gruvstaden, börjas det. Åtskilliga svenska arbetare finnas vid sågverken, massafabrikerna och gruvorna i denna trakt av Ontario. De parlamentariska resenärerna omfamna i förtjusning en svensk gruvarbetare, som blir vår ciceron till nybyggarstadens postkontor. Allas våra hjärtan klappa högt av allsvensk glädje, när vi i bokståndet i tredje klass väntsal upptäcka en hel stapel böcker på den gräsligaste rotvälska, som skall föreställa svenska, ärans och hjältarnas språk, och i det gräsligaste tryck, som sett dagen efter Gutenbergs död. Där finnas utsökta litterära dyrgripar, sådana som »Nunnans kärleksäventyr» och »Lasse-Majas äventyr». Djupt inne i de kanadensiska skogarna möter den vemodsfulle svenske utvandraren en hälsning från gamla Sverige och dess kultur. »Lasse-Majas äventyr» — hur skall icke hans svenska öga lysa upp, när det möter denna välkända titel på hans eget språk!

Det är afton och skymning det andra färdedygnet, när skogen ligger bakom oss, och en skara represen-

tanter från den svenska kolonin i Winnipeg hälsa oss välkomna till sin stad. Det blir stora famnen, och vi känna oss genast hemma på svensk mark. När vi tära vår sena kvällsvard finner senatorn Pålsson i Anderslöv, att världen är ganska liten för en skåning söder om landsvägen. Kyparen hälsar oss på ett brutet men dock svenskt modersmål: »Är någon av herrarna från Skåne?» — »Ja, här är den mannen», svarar Pålsson. — »Då kanske känner herren till en by som heter Anderslöv?» — »Jo, det händer nog, ty därifrån är jag», upplyser Pålsson något paff. Och så kommer det i dagen, att kyparen, som kan sju språk, och är gift med en fransyska — han tycker svenskorna äro för kyliga — och inte tänker fara hem till Sverige, förrän han samlat ihop 10,000 dollars, är född i Anderslöv och har sin farfar i livet därhemma. Och hans mer än 80-åriga farfar är Pålssons mammas bäste gamle kvarlevande vän och brukar ofta hälsa på gamla mor Pålsson och ta sig en pris snus tillsammans med henne.

Morgonen efter står jag i vestibulen till Fort Garry, Canadian Nationals för en världsstad tilltagna jättehotell i Winnipeg. »Tjänare på dig Vennerström!» och en hand dunkade ned på min axel. Jag vänder mig om och finner framför mig Fritz Stål, Sandömannen och ådalingen. Jag hade icke en blek aning om att att han befann sig på den här sidan av Atlanten. Han har haft ett par hundår härute i Winnipeg, han har snickrat sig fram här i staden, men det har gått litet si och så, Winnipeg är just ingen prima stad för industriarbetare. Stål är lika missnöjd med Kanada, som han var missnöjd med Sverige. Det förvånar mig icke, ty Stål har haft en ständig otur att komma litet på

kant med tillvaron, och på bottnen av honom ligger nog åtskilligt av permanent missnöje. Men nu har det avlägsna Sverige kommit i en bättre dager, alla berg äro ju blå på avstånd. För första gången hör jag i Fritz Ståls själ en klang av svensk patriotism.

Vetefält utanför Winnipeg.

Stål är icke den enda missnöjde svensken i Winnipeg. Det finnas gott om dem. De äro nog talrikare i Winnipeg än på något annat ställe i Kanada. Där finnas många av sådana svenskar, som icke orka slå sig fram i Kanada. Och därifrån utgår agitationen mot att svenska arbetare söka sig ut till det stora nybyggarlandet. Jag blir uppvaktad av en liten deputation, som målar ut Kanada som ett förrum till helvetet. Det

kan vara nyttigt med en överdriven mörkmålning som motvikt mot en överdriven ljusmålning. Vore staden Winnipeg med omnejd liktydig med Kanada, så kunde fog finnas för den pessimistiska synen på Kanada som svenskt emigrationsland. Men Winnipeg är en historia för sig, som icke kan utan våld på sanningen generaliseras. Till Winnipeg komma många svenska industriarbetare, kontorister o. s. v., som resa till Kanada på vinst och förlust. Genom Winnipeg måste de och i Winnipeg stanna de ofta. Därför blir där gärna överfyllnad på arbetskraft, och under den industriella och agrariska kris, som dragit över Kanada liksom varje annat land, har situationen på Winnipegs arbetsmarknad onekligen varit brydsam. Men den ekonomiska krisen är nu i det väsentliga genomkämpad.

Under »harvesten», veteskörden, är det gott om arbete på Manitobas veteprärie. Massor av tillfälliga arbetare strömma dit. Men när skörden är slut stå de lösa arbetarna utan arbete. De dra in till Winnipeg, pengarna gå i röda rappet, de tigga sig ibland till något kortvarigt stänkarbete och svälta sig fram till nästa sommar. Varje vinter ligger en stor skara arbetslösa i Winnipeg. De äro ingenstans registrerade, och därför känner sig ingen institution ansvarig för deras tillvaro. Provinsregeringen vill icke ta på sig den ekonomiska bördan för dessa arbetslösa, och staden har heller ingen lust att göra det. Stadens skattedragare knorra och tycka, att de icke vilja ha ökade skatter för människor, som alls icke höra staden till utan blott tillfälligt hamnat där. Situationen är icke angenäm, vare sig för staden, skattedragarna eller de arbetslösa, som bollas mellan olika institutioner. Vill en svensk invandrare slå sig

fram, så skall han icke stanna i Winnipeg. Där är utsikten till misslyckande störst. Sedan han orienterat sig och skaffat nödiga upplysningar om Kanadas arbetsmarknad och utkomstmöjligheter, bör han omedelbart ge sig i väg mot väster till prärien eller skogen.

Men där finnas också i Winnipeg många män av det gamla gardet, av de första pioniärerna, som med segt och hårt arbete skapat sig en ställning och en framtid. Där finnes smålänningen och redaktören Hallonquist, seg, försiktig, arbetsam, en av de tidigaste nybyggarna, han odlade prärien redan innan järnvägen strök fram tvärs över den. Där finnes skåningen och skräddaren Nilsson, rättfram, oppositionell, energisk. Han har praktiserat skrädderi i det stekheta New Orleans vid Mexikanska bukten, men han föredrog det om vintern iskalla Winnipeg. Där finnes Albert Hermansson, den lugne, kunnige, arbetsamme, gladlynte Håsjöbon, som nu är högste chef för Svenska Amerikalinjen i Kanada, men förut slagit sig väl fram som farmare i Saskatchewan och som politiker. Och där finnas många andra, som varit med om att göra Kanada till vad det nu är.

Logan Avenue är svenskgatan. Överallt i fönster och på skyltar möter man svenska språket. Men svenskarna klåga att de trängas ut från denna sin mammas gata av kineser och judar. På ena sidan gatan ligger Kanadas största svenskspråkiga tidning, Kanada-Tidningen, ägd av norrmannen och före detta malmbergaren Dahl. På motsatta sidan av gatan ligger den andra svensktidningen, Kanada-Posten, starkt frireligiös och skött av Hallonquist. Winnipegsvenskarna äro liksom kanadasvenskarna i allmänhet sin hemmasven-

ska vana trogna plottrade ut i många religiösa samfund, och gott ha de om församlingshus. I ett av dem är jag under valkampanjen med om ett valmöte för svenskar. Det går hett till. Liberalsvenskarna ha anordnat det, och socialistsvenskarna ha mött talrikt upp, bland dem Stål, för att försvara sin arbetarkandidat. Knivkastningen blir skarp, och när mötet avslutas med den engelska kungssången »God save the king», som spelas eller sjunges efter varenda dans, predikan, teaterföreställning eller politisk föreställning i hela det engelska dominiet, demonstrera några socialistsvenskar med att sitta. Winnipegssocialisterna sköta sig förresten bra på valdagen. De två ensamma socialister, som väljas in i det kanadensiska parlamentet, äro båda representanter för Winnipeg.

Men den lilla svenska Kanadadelegationen är icke i Winnipeg för att studera livet på svenskgator, vore de än så svenska. Den är där för att studera kolonisationsförhållanden. Alltså bila vi ut till några svenska farmer i närheten. Vi hamna först hos värmlänningen Gustav Nilsson. Han var med i guldrusningen till Alaska på 90-talet, kom 1904 till Winnipeg och köpte sig 280 acres, som han betalade genast med reda pengar. Då gav han 30 dollars per acre, nu säljer han icke under 100. Han är en typisk vetefarmare, sådana som finnas i hundra tusental på veteprärien. Han förtjänar i regel ungefär 20 dollars per år och veteacre. I år har han skördat 20 bushels per acre, det är något mindre än vanligt. Han har fem par hästar, sju kor och tjugu grisar. Han säljer ingen mjölk till staden, blott grädde, mjölken går till grisarna. Lika litet som andra farmare använder han gödsel. Det

får växa som det vill, och ännu är den fruktbara myllan icke utpinad.

Vi hamna hos en annan farmare, Sven Klintberg. Han odlar silverrävar i stället för vete, och han har ingalunda valt den sämre lotten. Jämte ett par bröder har han under ett tiotal år tränat upp sig till specialist på rävodling. Nu är han huvuddelägare i »Silverrävbolaget». Silverrävodling är gammal i Kanada, den har börjat på Prince Edwards Island och gått västerut. Staten sköter om uppsikten. Ingen silverräv får säljas utan att statens inspektör först undersökt och klassificerat den. Rävarna klassificeras efter färgen; bäst äro de till hälften svarta och till hälften silver. För några år sedan genomgick silverrävodlingen en kris av osund spekulation. Men nu står den på sund och säker grund, påstå myndigheterna.

1924 såldes från den Klintbergska farmen 110 par rävar. Priset står nu i 1,000 dollars paret. De säljas levande som avelsdjur till farmare i Kanada, men även till Europa, t. ex. England och Tyskland. Uppfödningen är billig, beroende på det korta avståndet till staden och dess stora slakterier. Hjärtan, lungor och lever äro rävarnas förtjusning, rävbröd hemlagas på farmen. Rävarna födas på våren, uppfödas på sommaren och säljas på hösten. Rävhonan föder i genomsnitt tre ungar om året. Kassationsprocenten var 1924 i den Klintbergska farmen 7 %, men den minskas undan för undan. Man har kommit så långt i rävens förädling att man kan frambringa silverrävar av ungefär den färg man vill ha. Med sin entusiasm och envishet är Klintberg en veritabel rävodlingens apostel.

Det finnes dock andra metoder än vete- och rävfarmning, med vilka en tilltagsen svensk kan slå sig fram. En och annan med vildmarksblod i ådrorna har som trapper, som pälsjägare och fiskare, frestat en hård kamp för tillvaron i skogarna och vid vattendragen upp mot Hudson Bay, dit indianerna ha dragit sig tillbaka och kämpa sin till nederlag dömda kamp, mot tuberkulos, köld och umbäranden. En afton hos den frispråkige och gladlynte svenske värden flöda historierna om indianerna och om svenskarna bland dem. En västgöte vid namn Vass, en oförvägen trapper, har acklimatiserat sig förträffligt bland indianerna. Har gift sig med en indianska, den romantiska berättelsen påstår naturligtvis, att hon är hövdingadotter. Hans första expedition till Winnipeg med sin indianfamilj var ej riktigt lyckad. På hotellet, där han tog in, levde hans ungar sitt fria naturliv på indianvis. De vistades med förkärlek icke vid utan på matbordet. Sågo de något gott, så togo de ett mjukt indianskutt mitt ibland tallrikarna och maten. Vass måste lämna sin indianfamilj för sig själv någonstans och bo ensam på hotellet.

På veteprärien.

Kors och tvärs, fram och tillbaka, har jag korsat veteprärien, jag vet inte hur många dagar. Timma efter timma, dag efter dag har den snabba expressen rusat fram över Kanadas veteprärie. Den är ändlös som havet, den tjusar och förskräcker som havet. Veteprärien är själv ett hav. Horisonten ligger öppen och vid, ingenting stänger, solklotet stiger upp ur och går ner i vetehavet. Vetefälten ligga i jämna, horisontella flak eller rulla i långa dyningar och korta vågor fram över havet. Och i hösttider stryka vildgässens fylkingar fram över vetehavet mot ljummare väderstreck.

Det enda, som bryter av veteprärienes enformighet, är elevatorerna, spannmålsmagasinen, uppsamlingsplatserna för farmarnas allt vete. I tusenden och åter tusenden resa de sina karakteristiska silhuetter mot horisonten, de äro präriebons nödvändigaste och käraste arkitektoniska mästerverk. En järnvägsstation må vara så liten och färsk, att den knappt har ett hus utom stationshuset, en elevator har den alltid. Till den lilla prärieelevatorn med en kapacitet av 25,000 upptill 100,000 bushels går det vete, som farmaren tröskat på hösten. Därifrån går det till de väldiga »terminals», de stora

elevatorerna vid de större städerna på prärien, t. ex. Winnipeg, Regina, Saskatoon, Edmonton och Calgary, eller de stora hamnarna, Vancouver i väster och Port Arthur och Fort William vid de stora sjöarna i öster. Vid dessa av staten eller av enskilda bolag eller av kooperativa sammanslutningar ägda storelevatorer med en kapacitet av 2—3 miljoner bushels renas och torkas vetet, om så behöves, och därifrån går det sedan ut över världen.

För några årtionden sedan fanns icke veteprärien. Den fanns väl som prärie men icke som veteprärie. Präriegräset växte manshögt, enorma buffelhjordar strövade fram över gräsvidderna, och prärieeldarna rasade fram med stormvindens fart, jagande folk och fänad vettskrämda framför sig. Nu finnes präriegräset blott i utkanterna, bufflarna äro instängda i statens buffelparker, och det manshöga vetet gungar i ändlösa böljor för vinden. Jag har talat vid svenska farmare som på ett 20-tal år sett denna omvandling försiggå i deras farmarbygd.

Vad är den kanadensiska veteprärien ekonomiskt och i siffror talat? Ett av världens fruktbaraste, vidsträcktaste och betydelsefullaste områden för produktion av mänsklighetens vetebehov. Veteprärien börjar i östra delen av provinsen Manitoba, sträcker sig genom hela provinsen Saskatchewan och till Klippiga bergen i västra Alberta, en sträcka på 1,000 engelska mil. Detta väldiga vetebälte är smalast i östra Manitoba, 50 engelska mil, och vidgas till 200 engelska mil vid basen av Klippiga bergen. Härifrån exporteras mera vete än från något annat produktionsområde i hela världen. Ungefär 22 miljoner acres äro beväxta med vete och

produktionen steg 1923 till 450 miljoner bushels enbart i prärieprovinserna. 1900 var hela Kanadas veteproduktion 56 miljoner bushels, 1910 var den 133 miljoner och under de senare åren har den varit mellan 400 och 500 miljoner.

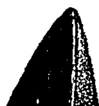
Vetefarm i södra Alberta.

Dessa ofantliga vetemängder transporteras, som ovan nämnts, ut i världen, dels över Port Arthur och Fort William vid de stora sjöarna, dels över Vancouver vid Pacific-kusten. Det mesta går österut. De tre vetemånaderna, september, oktober och november, ha tvillingstäderna Port Arthur och Fort William plägat årligen sluka inemot 200 miljoner bushels vete, en utomordentlig transportprestation. Vancouver tog 1924 blott

60 miljoner bushels men ökar ständigt i betydelse som utskeppningsort för västra Kanadas exportvete. När Vancouver erhållit tillräckligt antal »terminals» kommer så gott som allt vete från Alberta och västra Saskatchewan att exporteras över denna hamn.

Vetet skapar ett transportproblem, som icke blott är ytterst svårhanterligt utan också har en säregen nationell betydelse. En stor del av Kanadas veteexport till Europa går ut genom hamnar i Förenta Staterna. En myckenhet vete exporteras över Portland och Boston, New York och Filadelfia och andra Atlanthamnar i Förenta Staterna. Fiskalåret 1922—23 exporterade Kanada 174 miljoner bushels vete till England, därav gingo blott 48,5 miljoner genom kanadensiska hamnar och 125,5 miljoner genom Förenta Staternas. Detta fastän Kanada är en del av det brittiska imperiet och direkta och snabba sjöförbindelser sammanknyta Kanada och England. Detta vållar mycket nationellt missnöje att på detta sätt stora veteförtjänster gå förbi kanadensiska hamnstäder och sjöfartslinjer, järnvägar och mellanhänder och hamna hos konkurrenterna i Förenta Staterna. De kanadensiska provinserna och städerna vid Atlanten ha lagt ned ofantliga kostnader för att skaffa moderna hamnar, kanaler och andra transportleder. Det grämer dem därför högeligen, att vetet tar sydligare vägar ut i världen. Deras ekonomiska betryck skulle till stor del vara avhjälpt, om den atlantiska veteexporten kunde hållas inom Kanada. Starka nationella intressen arbeta i den riktningen.

Präriens vete är för Kanada vad Norrlands trä och malm är för Sverige. Ingen naturprodukt utövar

ett sådant inflytande på Kanadas ekonomiska, sociala, politiska och andliga liv. Vetet bestämmer handelsbalansen, drar till sig emigrantströmmen, skapar industrins hemmamarknad, är den kraftigaste faktorn i statens ekonomiska politik, är basen för kommunikationernas utveckling, driver fram en effektiv organisationsapparat, alstrar Kanadas mäktigaste kooperation och ger folkets psyke dess inriktning.

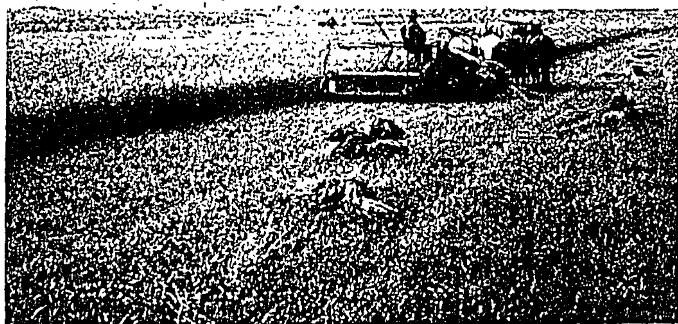
Och vetet skänker kanadensarna deras mest spännande sport. Naturen och vetenskapen brottas om den kortaste mognadstiden för vetet. Ingen århundradets match mellan ett par boxningsgiganter är så sensationell och gäller så stora ekonomiska värden som denna kanadensiska tävlingskamp. Undan för undan ha växtförädlarnas veteexperter pressat rekorden. Med intresset på helspänn vänta alla kanadensiska medborgare på budskapen från deras träningsläger. Ju lägre man kan sänka mognadstiden för vetet, desto längre mot norr kan veteodlingen nå, desto tryggare för frosten kan veteodlaren känna sig. Veteförädlingens rekordlista är mera dramatisk än någon idrottskrönika. Till ett stycke in på 1900-talet höll Red Fife rekordet bland alla kanadensiska vetesorter. Under århundradets första årtionde kom Marquis-vetet, utexperimenterat vid statens försöksfarmer. Det mognar en vecka tidigare, och nu är 80 % av allt Kanadas vete Marquisvete. Men Ruby-vetet mognar en vecka tidigare än Marquis-vetet. Och Prelude-vetet, som introducerades 1911 i Manitoba och Saskatchewan, mognar 14 dagar tidigare än Marquis-vetet. Men det slutliga rekordet är icke nått. Hösten 1925 meddelar den kanadensiska jordbruksministern Motherwell, att man genom åratals

arbete utexperimenterat en ny vetesort, Garnet-vetet, som har en ännu kortare mognadstid. Och nu vänta Kanadas farmare med spänning, om Garnet-vetet skall i praktiken hålla vad det lovat.

I dagar och veckor ha mina ögon sett vete, mina öron hört vete, min själ tuggat vete och mina drömmar drömt vete. Vetet har stått mig i halsen. Mina tankar ha kretsat kring veteproblem, framifrån och bakifrån, uppifrån och nerifrån. Jag har tittat in i små elevatorer och jätteelevatorer, jag har fått mina kläder genompyrda med vetemjöl, jag har besökt vetebörserna i Winnipeg och Calgary, jag har studerat farmarnas vetekooperation. Jag har talat vid samvetsgranna veteinspektörer och utstuderade vetejobbare, jag har talat vid storfarmare och småfarmare, vid farmare som måst flytta från sina farmer för den ständiga torkan i södra Alberta, vid farmare som aldrig ha haft ett för mycket torrt eller vått år och nu sitta som välbärgade karlar på prärien. Jag har talat vid skördearbetare, som haft det bra och varit belåtna, och jag har talat vid dem som varit missbelåtna. Jag har talat vid sådana som flaxat prärien runt efter tillfälligt skördearbete, och vid sådana som bitit sig fast året om hos samma farmare.

När jag i slutet av oktober första gången reser över prärien går farmarnas stämning i dystraste moll. Hösten har varit vedervärdig. Den har varit regnig och snöig och kall som knappast i mannaminne. Vid mitt besök i Regina, Saskatchewans huvudstad, ryker snöstormen med en genomträngande kyla över prärien, hindrande farmarna vid deras tröskningsarbete, och i Calgary, Albertas största stad, är det fuktigt och rått mellan snöfallen. Ofantliga vetevidder stå otröskade.

Det kan betyda ruin för präriens farmare, om icke senhöstens sista dagar komma med värme och torka. Vädrets gudar äro mäktiga herrar över farmarna, ty all tröskning sker ute på åkern, under Guds öppna himmel. Misströstan griper tusenden och åter tusenden farmares

Vid skördetid i Alberta.

sinnen, när de se det hopp förmörkas, som de byggt på den rekordartat vackra skörden.

Men den optimistiske präriefarmaren släpper ej hoppet; genom snön, kylan och regnet väntar han den indiansommar, som plägar dröja kvar på Kanadas veteprärie. Optimistens glada livstro kommer icke på skam. När jag i början av november åter reser över prärien strålar solen från en ständigt klar himmel.

Mot präriens horisont stå svarta rökar som om otaliga järnvägståg där kilade fram. Det är röken från tröskverken, som arbeta med febril fart, pressa männens arbetskraft till det yttersta, samla vardera några tusental bushels vete per dag i farmarnas bingar och spotta ut på åkern halmhögar så stora, att husen nästan försvinna vid deras sida. Och på natten kan det hända, att ett praktfullt bål lyser upp prärien vida omkring. Det är en halmstack, som farmaren tänt på. Det är hans sätt att göra av med halmen, som bara är honom till besvär.

Och folkets hela själsliv är hypnotiserat av vetet. På spannmålsbörserna i Winnipeg och Calgary går det livligt till, där äro vetejobbarna i intensiv rörelse. Med lidelse studerar varje farmare noteringarnas upp och ner, där såväl som i Chicago och Liverpool, de stora utomkanadensiska spannmålsbörserna, med spänning följer han spannmålsrapporterna från Förenta Staterna och Argentina, från Australien och Ryssland. Svaga skördar ute i världen betyda en förmögenhet för honom, och rika skördar pressa ner priset på hans egen skörd. Noteringarna slungas av de stora tidningarnas radioapparater ut över prärien, man fångar upp dem i de stilla farmarestugorna och på de framrusande expresstågen.

Elevatorerna, järnvägarna och inspektionerna arbeta till överansträngning. På kortast möjliga tid skall vetet inspekteras, fraktas till hamnarna och så ut. Till Port Arthur och Fort William komma dagligen 2—3,000 vagnar vete, som försvinna i jätteelevatorernas slukande gap. Allt järnvägarnas rullande materiel är i oavbruten gång. Från Vancouver rapporteras redan

förstoppning. Järnvägarna ta icke emot mera, de säga nej. Elevatorerna kunna icke smälta mera, mycket vete är på grund av vädret fuktigt och måste torkas, det hinner icke elevatorerna med. Och enbart ute på Canadian Pacific-linjen äro, när stoppsignalen kommer, 2,000 vagnar med 3,000,000 bushels vete på rullande väg mot Vancouver.

Marken gungar, luften genljuder, lokomotiven flämta, tidningsspalterna äro proppfulla, musklerna äro trötta och hjärnorna feberheta av vete, vete, bara vete.

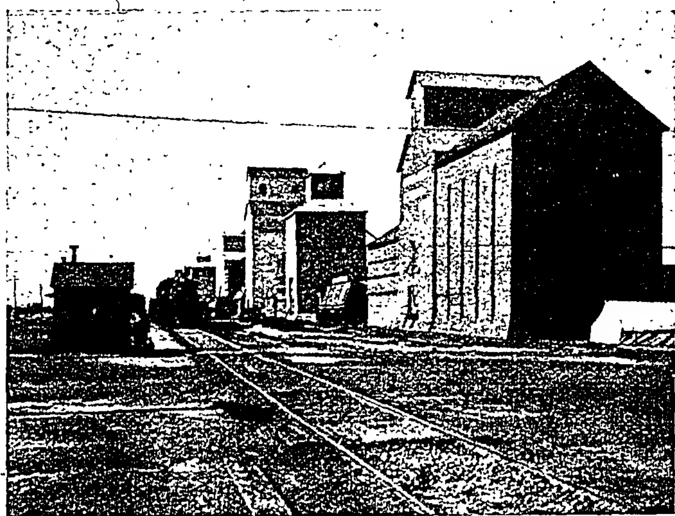
Farmarnas vetekooperation.

Länge klagade vetefarmarna, att de själva inhöstade blott en ringa del av sitt arbetes och sitt vetes faktiska värde. Det var så lång väg för vetet från den lilla farmen på västerns veteprärie fram till haven och till exportmarknaderna bortom haven. Och överallt vid vägen stodo allsköns mellanhänder och vinst- och spekulantintressen, som rövade farmaren på hans arbetsresultat. Hela spannmålshandeln låg, klagade farmaren, i händerna på ett mäktigt monopolsystem. Samma privatmonopolistiska grupp behärskade landsbygdselevatorerna, terminalselevatorerna och spannmålsbörserna i Winnipeg, och transportbolag och banker voro dess lydiga redskap. Farmarna kände sig maktlösa, utlämnade på nåd och onåd åt det privata spannmålsmonopolet. Provinsen Saskatchewans regering och parlament tillsatte 1910 en officiell undersökningskommission, och inför denna framlade farmarna genom sin organisation, »Saskatchewan Grain Growers Association», en diger samling anklagelser.

Monopolets äganderätt till större antalet små landsbygdselevatorer tillät det att köpa farmarnas spannmål för underpris och begära oskäligt betalt för att taga hand om den. Äganderätten till flesta terminalselevatorerna

gjorde det möjligt att ta oskäligt betalt för reningen, förvaringen och exporten. Kontrollen över spannmålsbörsen i Winnipeg satte det i stånd att fixera försäljningspriserna och ta stora spekulationsvinster. Transportbolagen togo för höga fraktkostnader och spelade

Små spannmålselevatorer på prärien i Alberta.

under täcke med elevatorbolagen. Bankerna försvårade eller förvägrade kredit åt farmarna, så att de tvungos strax efter tröskningen försälja sin skörd till det underpris, monopolet behagade bestämma.

Genom kombinerad statshjälp och självhjälp ha prärieprovinsernas farmare rått bot på större delen av missförhållandena och tillförsäkrat sig ett väsentligen rikare och stabilare utbyte av sitt arbete. Farmarna

ha bestämt de provinsiella statsmakternas agrarpolitik och framtvungit statliga åtgärder till farmarnas skydd mot de privata spannmålsintressena. Och de ha skapat en storartad agrarkooperation, som är dem till ännu större gagn än statsingripandet.

Farmarna riktade först sin uppmärksamhet på elevatorerna. Det gällde att skjuta åt sidan de privata vinstintressenas envälde över elevatorerna och att åstadkomma en statens eller farmarnas egen kontroll över dem. Regeringarna och parlamenten i samtliga prärieprovinser övervägde länge. elevatorproblemet. 1910 godkände Manitoba principen om statlig äganderätt till elevatorerna i konkurrens med och som regulator på den privata äganderätten. 1911 skapades i Saskatchewan med kraftigt ekonomiskt och moraliskt understöd av staten »Saskatchewan Cooperative Elevator Company», kallat »Co-op». Och i Alberta skapades likaledes med statshjälp 1913 »Alberta Farmers Cooperative Company», nu förvandlat till »United Grain Growers, Ltd». Båda dessa kooperativa företag ha nått en mycket stor omfattning. Det förra är något starkare än det senare. Här skall lämnas en skildring av Saskatchewans elevatorkompanis organisation och verksamhet, grundad på studier i Regina, Saskatchewans huvudstad, där huvudkontoret är förlagt.

Provinsen Saskatchewan har förbundit sig att lämna lån för byggandet av elevatorer, tillhöriga den kooperativa organisationen. Om farmare i en viss trakt önska bygga en elevator, så måste de disponera och garantera en odlad areal av 2,000 acres för 10,000 bushels elevatorkapacitet. Kapaciteten hos en normal elevator beräknas till 30,000 bushels, det blir sålunda på varje

elevator en spannmålsareal av 6,000 acres. Av byggnadskostnaden för varje dylik elevator bidrager staten med 85 % i form av 20-årigt lån. Den kooperativa lokalavdelningens farmare bidraga själva med blott 15 %. Varje aktie kostar 50 dollars, av vilken summa aktieägaren kontant betalar 15 % eller 7:50 dollars. De återstående 42:50 betalas genom avsättning av aktieägarnas årliga utdelning. Under det kooperativa elevatorkompaniets första arbetsår steg statens byggnadslån till 400,000 dollars, 1923 var lånesumman uppe i sitt högsta belopp, 3,3 miljoner dollars. 1924 hade den sjunkit till 2,6 miljoner dollars. Organisationens förträffliga ekonomi hade tillåtit en avsevärd avbetalning.

Till »Co-op» voro 1925 anslutna 28,000 farmare. Blott sådana äga rätt till anslutning som äro farmare i Saskatchewan. Man började med 46 elevatorer år 1911, och genom dessa gingo 3 miljoner bushels. 1924 hade man 385 kooperativa elevatorer, som expedierade 48,5 miljoner bushels. 1925 var antalet elevatorer närmare 450, och genom dem passerade 20 % av Saskatchewans veteskörd. Men elevatorkompaniet har också konkurrerat i fråga om kontrollen över de stora terminalselevatorerna. 1916 drev det i Port Arthur sin första terminalselevator med en kapacitet av 2,5 miljoner bushels, nu har det därstädes elevatorer med en kapacitet av 15 miljoner bushels. 25 % av Port Arthurs och Fort Williams hela kapacitet disponeras av »Co-op». Skördesäsongen 1923—24 gingo genom dess terminalselevatorer 58 miljoner bushels. Kompaniet har eget försäljningsdepartement i Winnipeg och därjämte särskilda exportdepartement i New York, Vancouver

och London. Genom dem såldes 1923—24 direkt 50 miljoner bushels.

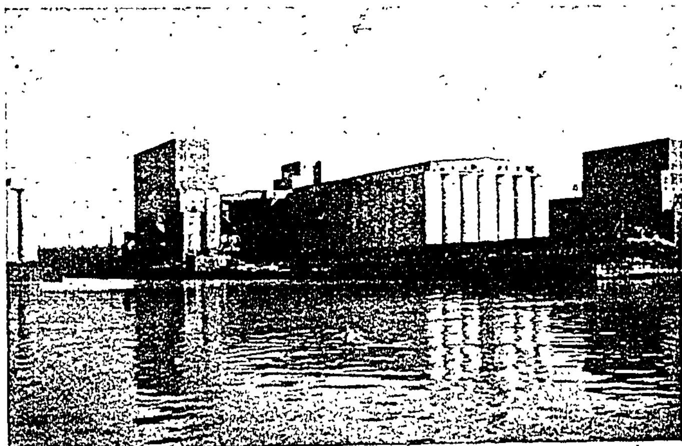
För egen del har det kooperativa företaget nöjt sig med mycket mindre vinster å sin drift än de privata elevatorägarna. Det har hållit minsta möjliga vinstmarginal. Men dock har det haft en ansenlig behållning, de senaste åren närmare en halv miljon netto. Årligen har 8 % av vinsten delats ut till de aktieägande farmarna. Återstoden har reserverats. Av vinstmedlen har finansierats byggandet av det stora huvudkontoret i Regina samt terminalselevatorerna. Det har en lysande ekonomisk ställning, byggnadsvärdet är 6½ miljon dollars, reservfonderna ha 2¼ miljon, inbetalade aktiekapitalet 2 miljoner, skulden till staten 2½ miljon.

Saskatchewans elevatorkooperation har varit synnerligen framgångsrik. Icke utan berättigad stolthet talar styrelsen om Kanadas främsta exempel på välskött och lyckosam kooperation. Inför en utvald samling veteexperter och jordbruksjournalister från Förenta Staterna uppräknar den vad Saskatchewans farmare åstadkommit genom sin elevatorkooperation: de ha skapat en högre standard för elevatorernas konstruktion och skötsel; de ha gått i spetsen för installation av reningsapparater i elevatorerna; de ha fixerat en hög standard för riktig vägning, ordentlig inspektion och korrekt lagring; de ha tillförsäkrat farmarna högsta möjliga priser som kunna uppnås med hederliga affärsmetoder; de ha tvingat fram en sund tävlan i effektiv, arbets- och penningbesparande organisation av spannmålshandeln; de ha som totalresultat av sin kooperativa politik räd-

dat många miljoner dollars i merbetalning för farmarnas vete.

*

Först vid en sen tidpunkt riktade farmarna sin uppmärksamhet på vetets försäljning å världsmarknaden och sökte på allvar organisera densamma efter koope-

Terminal vid Port Arthur, tillhörig Saskatchewan elevatorkompani.

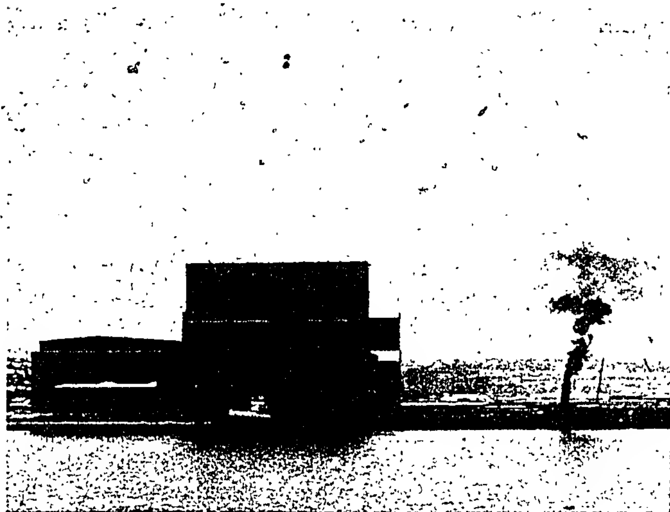
rativa linjer. Den svåraste olägenheten med det gamla försäljningssystemet var att hela skörden på en gång kastades ut i världsmarknaden om hösten. Det abnormt stora utbudet vållade naturligtvis en abnorm sänkning av priserna. Det blev en slags dumpingpolitik. Och försäljningen sköttes genom spannmålsbörsen i Winnipeg, vadan enskilda mellanhänder och spekulanter skördade stora vinster på vetets förmedling från producenten till konsumenten. Prisnivån borde

kunna stabiliseras och hållas högre och vinsterna till spekulanter och mellanhänder väsentligen begränsas, om farmarna själva gemensamt togo hand om försäljningen och matade marknaden undan för undan, så att den automatiskt fick sitt behov tillfredsställt, utan dessa tillfälliga, för farmarna ruinerande överflödsperioder. Vetepoolen har blivit Kanadas organisatoriska centrum för dessa kooperativa farmaridéer.

På ett par år har den kanadensiska vetepoolen vuxit upp till en kooperativ världsorganisation av utomordentlig styrka och betydelse. Initiativet togs av Albertas framsynta farmare. Den första provinsiella vetepoolen startades 1923 i Calgary i provinsen Alberta. Av 1923 års skörd försåldes genom vetepoolen 34 miljoner bushels, ungefär hälften av Albertas vete, för 37½ miljon dollars. 1924 startade provinsiella vetepooler i Saskatchewan och Manitoba. I Saskatchewan gjordes ett försök redan 1923, men det fullföljdes icke, emedan man icke lyckades nå det uppställda målet, att behärska 50 % av provinsens veteareal, innan man började. Av 1924 års skörd gingo över 50 miljoner bushels genom Saskatchewans vetepool, d. v. s. i det närmaste hälften av provinsens allt vete. Vetepoolen för Manitoba är svagare än Albertas och Saskatchewans.

Poolorganisatörernas första uppgift blev att skaffa de provinsiella poolerna kontroll över tillräckligt stor veteareal. Ju större veteareal poolerna kontrollera, ju mera vete de kunna disponera, desto större kontroll mäkta de utöva över försäljningen på världsmarknaden och över prisbildningen. Vid inträde i poolerna måste farmarna underskriva 5-åriga, juridiskt bindande kontrakt, vari de förplikta sig att under denna period leve-

rera allt sitt vete genom poolen. Hösten 1923 hade Albertapoolen 26,000 farmarekontrakt, representerande en veteareal av 2½ miljon acres. Hösten 1925 hade den över 32,000 kontrakt, representerande över 3 miljoner acres. Saskatchewanpoolen hade hösten 1924

Canadian National Railways terminalelevator vid Porth Arthur.

ungefär 50,000 kontrakt med 7 miljoner acres vete, och hösten 1925 omkring 70,000 kontrakt med nära 10 miljoner acres, ¾ av provinsens vetejord. De tre prärieprovinsernas vetepooler kontrollerade hösten 1925 sammanlagt 14 miljoner acres under 115,000 kontrakt.

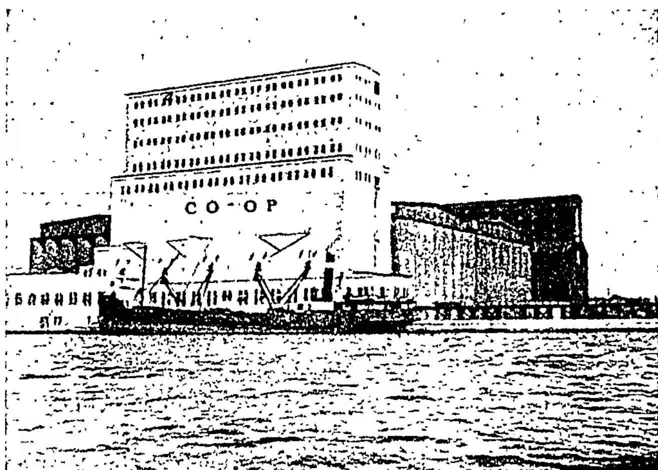
De tre provinsiella poolerna samverka mycket intimt, de äro i verkligheten en enda pool med nationella underavdelningar. Albertapoolens huvudkontor är i Calgary,

Saskatchewanspoolens i Regina, Manitobapoolens i Winnipeg. Reginakontoret är det största, en imponerande affärscentral med 150 personer anställda. Poolerna ha en gemensam överstyrelse med 9 direktörer, 3 från varje pool. Försäljningsaffärerna ha koncentrerats i en gemensam försäljningscentral, »Central Selling Agency», C. S. A., med huvudsäte i Winnipeg och avdelningskontor i Calgary och New York. C. S. A. har direkta förbindelser med de flesta av Englands kvarnar samt ombud i alla Europas veteimporterande länder. För Frankrike finnes ett särskilt kontor i Paris. C. S. A. har visserligen säte på spannmålsbörsen i Winnipeg, men dess politik är att så långt möjligt sälja direkt för export eller till kvarnar inom Kanada. C. S. A. är Kanadas största exportör. 1924 försålde den över 81 miljoner bushels vete, därav från Saskatchewan 50 miljoner, från Alberta 23 miljoner och från Manitoba 8 miljoner.

Vid övertagandet av farmarnas kontrakterade vete lämna poolerna en första större förskottsbetalning. Sedan lämnas smärre betalningar i flera terminer. Försäljningsåret 1924—25 betalades först hösten 1924 ut en dollar per bushel vete bästa kvalité. Våren 1925 lämnades en andra betalning på 35 cents per bushel, juni 1925 kom en tredje betalning på 20 cents per bushel, och hösten 1925 levererades slutbetalningen med 11 cents. Alltså ett totalbelopp av 1,66 dollars per bushel. Detta är nettobelopp. 4,5 cents hade dragits av för poolens omkostnader och föreskrivna fonderingar.

Poolorganisationens svagaste punkt är bristen på eget kapital. Poolen behöver ofantliga kapital för att

omedelbart efter tröskningen kunna ge farmarna den primära betalningen och för att kunna innehålla avsevärda vetelager, med vilka den internationella spannmålsmarknaden kan så småningom matas. Farmarnas egna insatser räcka ingenstans. Varje aktie gäller 1 dollar och varje farmare är icke skyldig att inneha mer

Co-op elevator.

än 1 aktie. Därjämte betalar varje farmare 2 dollars till organisatoriska och pedagogiska omkostnader. Med dessa fattiga belopp kommer icke poolen långt. Den har nödgats anlita bankerna och upptaga stora lån mot vanlig bankränta. Våren 1924 ställde 8 kanadensiska banker gemensamt till poolens disposition en kredit av 25 miljoner dollars mot säkerhet i poolens vete. Vid en tidpunkt, när större delen av Kanadas affärsmän, framförallt i spannmål, voro motståndare till

poolprinciperna, gjorde bankerna ingen svårighet att förskottera poolens kapital, försäkrar poolstyrelsen erkännsamt. Bankernas tjänstvillighet må vara värd en honnör. Men för poolen bli de lånade pengarna dyra pengar, omkostnaderna bli större än de behövde bli, och med sitt ekonomiska beroende av storbankerna lever poolen i ett permanent osäkerhetstillstånd.

Vetepoolen hade från början begränsat sin försäljning till vetet. Men det gynnsamma resultatet har alstrat planer att vidga vetepoolens verksamhet även till andra farmareprodukter. Under 1925 har Saskatchewans vetepool tagit initiativ till en allmän spannmålspool, »Coarse Grains Pool», som skall syssla med havre, korn, råg och lin. Enligt beslut på våren skulle denna pool komma till stånd, om till hösten farmarekontrakt hade tecknats för 33⅓ % av provinsens havre och korn samt för 50 % av dess råg och lin. Man nådde målet, och på hösten voro närmare 35,000 kontrakt tecknade för en areal av nära 2,5 miljoner acres, varav två tredjedelar kom på havren.

Mjölet ligger ännu utanför poolens arbetsfält, men starka röster ha höjts för att Kanadas farmare också böra försöka skaffa sig makt över mjölmarknaden. Tanken på en mjölpool är på allvar uppe. De kooperativa farmarna anse att även förädlingen av världens finaste vete borde kunna ombesörjas av dem själva och därigenom öka deras egen vinst. Nu exporteras det höggradiga kanadensiska vetet oförädlat i enorma kvantiteter till andra länder, där blandas det med sämre vara och förmales, och så gå stora vinster Kanada och dess veteproducenter förbi. En mjölpool, baserad på samma grunder som vetepoolen, skulle enligt många

poolexperters mening leda till att Kanada inom kort kontrollerade hela världsmarknadens mjölhandel.

Hur har vetepoolen lyckats? Ha dess principer befunnits riktiga? Poolfarmarna äro ense om att poolen tillfört dem mycket stora fördelar i form av höga och stabila priser. 1923 var icke mera än en provins intresserad i poolen, 1924 däremot alla tre veteprovinserna, och detta sista år höllo sig vetepriserna mera stabila än fallet varit något föregående år. Många veteauktoriteter utanför poolen, som från början stått skeptiska, erkänna villigt dess stora andel i den fasta prisbildningen. Ett par auktoritativa uttalanden må vara nog. »North Western Miller», ledande organ för Förenta Staternas och Kanadas kvarnar, skrev om vetemarknaden 1924 och dess fasta priser: »Faktum återstår, att utvecklingen har gått precis som poolprincipernas advokater förutsagt, och ingen kan förneka, att poolens försäljningsoperationer ha bidragit till dessa priser. Ärligheten fordrar, att detta erkännes». Och Förenta Staternas handelsminister, Hoover, sände hösten 1925 till Kanada en expert för att studera poolorganisationen. Full av entusiasm över poolens arbete uttalade denne, att Förenta Staternas farmare komma att på 1925 års skörd förtjäna åtminstone 50—75 miljoner dollars mera tack vare den kanadensiska vetepoolens prisstabilisering.

Den kanadensiska farmarekooperationen har uträttat ett storartat arbete för att garantera veteproducenterna en högre och jämnare betalning för deras produkter. De kooperativa elevatorkompanierna och vetepoolerna

böra broderligen dela hedern. Emellertid kunna de kooperativa storheterna icke riktigt trivas sida vid sida. De ha blivit så stora och mäktiga. De ha råkat i inbördes konkurrens om vetet och om farmarna. Hårda sammanstötningar ha ägt rum. Och tendenser finnas, att farmarekooperatörerna skola marschera upp på två fientliga kolonner, till skada för sig själva och för de kooperativa idéerna.

De båda kooperativa riktningarnas verksamhetsområden ha i flera fall skurit ihop och trängt in i varandra. Båda driva direkta exportaffärer på världsmarknaden, och båda söka förvärva kontroll över elevatorerna. Det är närmast kring elevatorerna den häftiga inbördesstriden blossat upp. Vetepoolen har nämligen startat en initiativkraftig kampanj för inköp och byggande av egna elevatorer. Redan i de första poolstadgarna var en dylik elevatorpolitik förutsedd och planerad. I kontrakten tillförsäkras poolen rätt att av varje farmare ta 2 cents per bushel för förvärv av elevatorer. Under sitt första arbetsår saknade vetepoolen egna elevatorer, och genom överenskommelse med de kooperativa elevatorkompanierna fick den rätt att sända poolvetet genom deras elevatorer. Dock anser poolens ledning det nödvändigt att erhålla starkare kontroll över poolvetet. Poolen bör ha möjlighet att skicka ut sitt eget vete genom sina egna elevatorer. Därför har i sammanhang med Saskatchewans provinspool skapats »Saskatchewan Pool Elevator, Ltd». Antalet poolelevatorer inom Saskatchewan var redan sommaren 1925 över ett åttio-tal.

Poolen har i sin elevatorpolitik sökt undvika onödig konkurrens med de kooperativa elevatorkompanierna.

Poolelevatorer skulle i regel upprättas blott på sådana platser, där kooperativa elevatorer förut icke funnos. På platser med kooperativa elevatorer skulle poolelevatorer upprättas endast i det fall, att 30,000 acres poolvete garanterades för varje poolelevator. Trots dessa

Veteprärien under skördetiden.

försiktighetsmått ha slitningar förekommit. Dessa ha blivit ännu svårare, sedan poolen öppet bekänt som sitt framtidsmål att övertaga samtliga förut befintliga kooperativa elevatorer. Ett direkt förslag i den riktningen avslogs omedelbart av elevatorkompanierna och föranledde mycken irritation och starka beskyllningar för finansiella envåldshärskarlater.

De kooperativa elevatorkompanierna äro ju mycket äldre än vetepoolen, de ha brutit mark för farmarekooperationens idéer. Det är då mänskligt och naturligt, om de hålla på ålderns företrädesrätt och icke vilja maka sig undan för den kooperativa nykomlingen eller uppkomlingen. Dock tala de starka sakskälen för en sammanslagning så fort som möjligt. Det är samma farmare, som uppbära de rivaliserande kooperativa företagen. Blott ett relativt litet antal av elevatorkompaniernas farmare står utanför poolen. Striden mellan kompanierna och poolen är därför de kooperativa farmarnas strid med sig själva. Och det kan icke vara sund kooperativ ekonomi att ha dubbla organisationer för skötsel av elevatorerna, för spannmålsförsäljningen på utlandet o. s. v. En organisatorisk dubblering för samma kooperativa uppgifter måste betyda miljoner dollars årligen i onödiga organisations- och administrakostnader.

Genom sin mera vittfamnande organisation, såväl inom som utom Kanada, är vetepoolen ägnad att i sig upptaga de andra grenarna av vetekooperation. Den sammanslagningen ger, när den kommer, Kanadas farmare en ekonomisk självbestämningsrätt över sina produkters värde och en ekonomisk slagkraft utåt som intet annat lands farmare. I en rapport skriver poolens exekutiva utskott: »Om ett intimare samarbete mellan de skilda kooperativa organisationerna leder till fullständig förening i en nära framtid, har det största steget tagits i farmareorganisationens historia. Icke nog därmed, man har skapat den största och starkaste ekonomiska organisation av farmare som världshistorien känner.» De stolta, triumfatoriska orden äro icke överord.

Från Klippiga bergen till Stilla havet.

Även den eviga veteprärien tar en gång slut. De avmejade vetefältens mjuka dyningar visa tecken att försvinna. Det kännes som en befrielse, när Klippiga bergens taggiga kedja vid Calgary skymtar fram i väster. Färdemännen, som gungat sig trött på det vågiga vetehavet, nalkas den fasta marken.

Kall och klar går ett dygn senare den nya morgonens sol upp över Jaspar nationalpark i mitten av Klippiga bergen. Luften är frostigt hård, genomskinlig och stilla. Mäktig reser sig Edith Cavell, som det stolta snöfjället kallas efter den i kriget arkebuserade sjuksköterskan. Och »The old man», fjälljätten, som ligger med ansiktet och bröstet upp mot den blåa himmelen, håller vakt vid den naturskyddade parken, där björnar äro heliga djur, och jägarens bössa är förbjuden att knalla. Här luffa björnarna omkring som husdjur, ofta möter vandraren dem, men aldrig ofreda de någon. En älg står stilla invid vår väg, lugn och värdig ser han på oss, han känner icke till vad fruktan och jägare äro.

På gränsen mellan Alberta och British Columbia reser sig Mount Robson sin 13,000 fot höga snöhjässa, och glaciärerna rinna utför dess sidor. Mount Robson är »Monarch of the Rockies». Vi bryta kvistar från den första cedern och möta Stilla havets varma vindar,

som pressa sig upp genom Klippiga bergens trånga pass. Fjällen äro skogklädda ända upp mot topparna, och odlingarna söka sig högt, högt upp. Vi glida ned mot Stilla havet. Snön försvinner snabbt, cedrarna bli större och större, snart tävla de i mäktighet med Libanons världsberömda. Men här intill järnvägen ligger skogen för det mesta skövlad av hänsynslösa människohänder eller av eldens hänsynslösa hane. Övergivna »Camps», skogsarbetarläger, susa ideligen förbi.

Västgöten Larsson kommer in på tåget. Han är född i trakten av Trollhättan, har varit i Kanada ett 30-tal år, har varit farmare och rallare, är nu överbanmästare på Canadian National Railway och är just ute för att avlöna arbetarna efter linjen. Och samtalet faller på settlarna och de lösa skogsarbetarna i British Columbia.

Kan settlaren klara sig här och klara sig bra? Ja, om han vill arbeta duktigt och har uthållighet. Jorden är god, klimatet är gott, Stilla havets värme besegrar kylan från Klippiga bergens snö. Många settlare ha tagit regeringsland för ingenting, men ofta icke i avsikt att odla det, utan blott för att avverka den rika skogen, som följt med gratisjorden. Och så ha de flyttat någon annanstans med rovet. Efter en sådan bedrift äro de avstängda från rätten att på nytt ta regeringsland. Men det generar icke, Kanada är stort. Blott undantagsvis ha settlarna stannat. Många ha drivits i väg av de fruktansvärda skogseldarna. Nyss rasade här en skogseld i 3 hela månader, innan den slocknade av sig själv.

Kunna de lösa skogsarbetarna klara sig och klara sig gott? Ja väl, om de blott ville sköta sig själva och

sina pengar och leva lite mindre flyttfågelslikt. British Columbias skogar äro fulla av skandinaver. De förbli hellre skogsarbetare än settlare. De äro omtyckta som arbetare, de lägga manken till mera än andra, men de slösa gärna i ögonblicket bort sin skogsförtjänst. Pen-

Edith Cavell i Jaspar nationalpark.

garna rinna ut genom deras fingrar. Skogsarbetaren förtjänar gott 4—5 dollars om dagen. Det är en myckenhet arbete i skogen för leverans av sleepers, telegrafstolpar och råmaterial till sågverken. Under hela vintern kan skogsarbetaren beräkna jämnt arbete. På sommaren är det något mera oregelbundet. På sensommaren ger sig skogsarbetaren i British Columbia gärna ut på skördearbete på veteprärien. Och det är

ofta hans olycka, anser Larsson. Skogsarbetaren gripes vid skördetiden av veteepidemin, han kan kasta ett gott och säkert arbete och ge sig ut mot den lockande vete-prärien. Stora fullastade tåg gå mot öster från B. C:s skogar. Och där borta drabbas de arbetssökande mången gång av bitter besvikelse. De arbetssökande äro för många, de trampa varandra på fötterna, och därför kunna farmarna hålla arbetspriserna nere. Det vore mycket bättre för skogsarbetarna, om de stannade kvar i sina skogar, säger Larsson som sitt erfarna slutord.

Skogen släpper sitt grepp. Den odlade bygden vidgas. Rika farmer kläda dalgångarna; den bördiga nejden mellan Klippiga bergen och Stilla havet, fylld av havets varma vindar, är som ett drivhus. Regn kan utebliva i vissa trakter, men farmaren hjälper sig med konstgjord bevattning. Trädgårdsfarmarna äro duktiga konstvattnare. I närheten av Stilla havet är British Columbia en enda trädgård. Där bedrives frukt-, grönsaks- och blomsterodling av yttersta intensitet. Sådana ömtåliga och förnämliga frukter som vindruvor och persikor, aprikoser och meloner, odlas på öppet land. Och den svenske professor Böving vid Vancouvers jordbruksuniversitet har sju jular i rad plockat rosor i sin trädgård. Här finnas fruktfarmer på många hundratal tunnland i bärande träd, men i regel äro fruktfarmerna mindre. Mången svensk har här sin lilla fruktfarm som ger honom en god bärgning. Jordvärdet är mycket högt, det högsta i Kanada, och fruktfarmarna behöva i olikhet med vetefarmarna ha ett avsevärt startkapital. Fruktfarmaren har ofta tjänat sig förmögen inne på veteprärien och sedan tyckt det

vara trevligare att bosätta sig vid den varma Stillahavskusten. Till det höga jordvärdet bidrager den höga odlingskostnaden, den kan gå upp till 2,000 kronor per svenskt tunnland. Det fordras tid, arbete och pengar att röja undan de meterhöga jättestubbar, 3—4 meter i genomskärning, som skogsskövlarna lämnat efter sig i oräkneligt antal.

Glaciär å Mount Robson.

I skydd av de mäktiga Kaskadbergen ligger den begynnande världsstaden Vancouver vid en av jordens bästa naturliga hamnar, bildad av Fraserfloden och Stilla havet. För ett 40-tal år sedan fanns här blott en liten samling hus kring ett av Hudson Bay Companiets många handelsställen. Nu bo här i Vancouver med kringliggande städer 300,000 människor, och den snabbt växande världshandeln skapar en framtid, vars storhet blott kan anas. Halländskan fru Swansson, gift med smålänningen och kolhandlaren Swansson, en av svenskkolonins stödjepelare, berättade mig, att

hon i sin ungdom plockat smultron i skogen, där världsstadens huvudgator nu stryka fram. Med sin handel på Japan, Kina, Australien och Europa via Panamakanalen har Vancouver tagit upp konkurrensen med San

Parti av Klippiga bergen.

Francisko, och det finnes ingen gräns för Vancouvers ekonomiska storhetsdrömmar.

Vancouver är en svenskarnas stad. Enligt en approximativ beräkning skulle ⅔ av svenskarna i British Columbia bo i Vancouver och närmaste omnejd. På vissa gator är man helt på svensk mark. Där hör man i gathörnen: »Vart fan ska vi gå i kväll». Den blinde svensken Green har i sin tidnings- och bokhandel massor av svenska tidningar och böcker. Där finnas

Dagens Nyheter och Göteborgs Handelstidning, Brand och Arbetaren. Sveriges syndikalistiska och ungsocialistiska tidningar äro relativt mera spridda än de socialdemokratiska. Min följeslagare, Carlsson-Frosterud,

En kanadensisk grönsaksfarm.

återfinner i Greens bokhändel den olycksaliga Norrskensflamman, som han 1906 startade och utsåg mig till förste redaktören för. Värmlänningen Linder från Sunne, Svenska Amerikalinjens ombud, står trygg och gemytlig i ett gathörn. Bok-, cigarr- och grammofonhandlaren Bergman befinnes vara broder till f. d. riksdagsman Bergman i Tännäs, han är seg och spänstig som en äkta härjedaling, han är i ansiktsläggningen sin broders broder upp i dagen, och han säljer en

förträfflig bok om »Svenskarna i British Columbia», som är skriven av en tredje broder, nyss bosatt i Kanada, men flyttad till Förenta Staterna. I den estetiskt mest tilltalande missionskyrka, jag någonsin sett, residerar pastor Eklund och har tillvunnit sig allmän respekt från alla håll.

Längre ut i Stilla havet, till huvudstaden i British Columbia, till den rena, putsade, stilla, fagra Viktoria, till några dagars ensamhet och arbete i det ständiga solskenets stad, föres jag genom en skärgård som är mäktig och stolt men ändock mjuk och leende. Butikerna sprängas av vindruvor och andra dejeliga frukter som man får för ingenting. I trädgårdarna glöda rosorna ännu i rabatterna. Jag solbränner mig på den branta sandstranden. Varm och stilla står luften över havet. Nedanför mina fötter gnissla sågarna i händerna på fattiga människor, som äro glada över att Herren välsignat stranden med väldiga stammar av cederträ. Seatleångaren strävar ned mot United States, rökpelaren står nästan lodrät borta vid horisonten. En bil kör ut på den yttersta udden mot havet, där jag ligger och dåsar. Ett ungt och fagert kvinnoväsen sitter bredvid mannen vid ratten. De sjunka i varandras armar och den nedgående solen skänker dem en bakgrund av röda flammor. Mörkret faller hastigt utan den nordiska skymningens mjuka övergång, ljusen från staden tändas, fyren blinkar med ständigt starkare sken, och kylan smyger sig in. Men de två därute på udden vila alltjämt i varandras armar, de se intet och höra intet.

Skogsarbetare och skogsarbetarläger i British Columbia.

Vid studiet av Vancouvers febrila ekonomiska liv har man en levande förnimmelse av att befinna sig i centrum av British Columbia, västra Kanadas skogsprovins. British Columbia äger en jättelik skogsreservoar av samma betydelse för Kanadas trävaruproduktion som Quebecs och Ontarios skogsreserver, fastän skogsbestånden äro olika i öst och i väst. Trakten norr om Vancouver är fylld med mäktiga skogar, en mängd sågverk ligga här och ett mindre antal massafabriker, i regel drivna med kapital från Förenta Staterna. I British Columbia äro sågverken kärnan i trävaruproduktionen, i Quebec och Ontario däremot massafabrikerna. Vart och ett av de senaste åren har från British Columbia exporterats 500,000,000 fot timmer, större delen över Vancouver. Mest har timret gått till Förenta Staterna, men även stora partier till Japan, Kina, Australien, Indien, Sydafrika, Europa och till Egypten.

Min till hälften värmländska, till hälften norrländska skogssjäl längtar ut till de stora skogarna kring Vancouver. Skogsarbetarlägren i närheten suga mig och det är ingen svårighet att nå ut till dem, ty skogsavverkningarna gå mångenstädes ned alldeles till havet vid Van-

couver. Ett par socialistiska arbetare från det svenska skogslandet, båda från Västernorrlands län, Nordlöv från Nora, och Jonsson från Sundsvallstrakten, laga att min önskan blir uppfylld. De äro mina oskiljaktiga följeslagare i Vancouver och tillsammans med en något syndikalistisk före detta skogsarbetare frakta de mig till en »logging-camp», ett skogsarbetarläger i Capillano canyon, en djup ravin i en storslaget vild och vacker bergstrakt.

Nordlövs Ford hjälper oss så långt som vägen räcker genom ravinen. Sedan traska vi till fots i vätan fram till campen. Den ligger i det närmaste tom och övergiven, arbetarna äro ute på rälsläggnings- och avverkningsarbete flera engelska mil från campen. Tåg med väldiga timmerstockar glida fram från dalgången högt mellan bergen och fortsätta vidare på skogsbanan mot kusten. En enda stock kan vara nog för en järnvägsvagn och ett enda träd kan räcka till för ett litet tåg.

Campen ligger som ett litet välordnat samhälle mitt i den stora, ödsliga skogen. Den är en av de större och bättre i denna del av British Columbia. 160 man äro här lägrade. Ingenting påminner om en skogsarbetarbostad i den svenska skogsbygden, där ett skogshärbärge ligger ensamt för sig långt inne i den snöhöljda skogen, fullstoppat med skogsarbetare, så många det kan rymma. Här ligga husen i rader som på en stadsgata. Ett par arbetare bo i samma rum, det är rent och hemlikt, små blomsterrabatter utanför, och i ett och annat fönster lyser en blomma. Och små familjehus finnas, där sådana skogsarbetare kunna hyra sig in, som ha familjerna med sig.

Vi ha tur. Just när vi på apostlahästarna komma fram till campen har superintendenten Rogers ett inspektionslok till reds och är i färd att skramla ut till avverkningsplatserna för inspektion. Han inbjuder oss tillmötesgående ståplatser å det för alla blåsiga vindar öppna loket. Vi äntra gladeligen upp och haka oss fast i järnstöttorna, som uppbära lokets tak, och

En större logging-camp i British Columbia.

slamra med dödsföraktande fart på de sicksackformiga rälsvindlingarna allt längre och längre upp i bergssluttningarna, där maskinerna flåsa och dunka, när de släpa fram timmerstockarna ur skogen till lastningsvagnarna. Järnvägen ser ut att vara lagd på Guds försyn, vår skrangliga och blåsiga färd går också på Guds försyn, och ibland är det liksom ett herrans under att livhanken klaras.

De råa regndimmorna svepa kalla fram mellan de höga bergen, och en och annan skur smattrar mot oss.

Pacifickustens höstklimat är fullt av fuktighet. Snö förekommer knappast om vintern annat än på de högsta bergstopparna. Så mycket tätare faller regnet, det skvalar och skvalar. För snö och kyla behöver man under vintermånaderna i denna camp icke upphöra med skogsarbetet en enda dag. Hela kusttrakten norrut mot Alaska är ett enda jättelikt drivhus. Stillahavsvindarnas värme, fuktigheten och den ymniga nederbörden driva fram en abnorm växtlighet. Träden skjuta i höjden och lägga ut på bredden dubbelt hastigare här än i östra Kanadas torrare och kallare klimat.

Det skramlande loket för oss in i en urskog med jätteträd av en sådan höjd och grovlek, som icke ens förekom i Sveriges dittills orörda skogar på den tid, när skogsbolagen började sin avverkning. Vi tränga in i ett litet stycke i det enorma 800 engelska mil långa barrskogskomplex, som bildar en av jordens största och värdefullaste skogsreserver. De ädlaste och merkantilt mest användbara träden äro Douglas-granen och den röda cedern; nästan uteslutande dessa träd avverkas av skogsarbetarna i Capillano canyon. Douglas-granen kan nå upp till 75 meters höjd med 3 meter i genomskärning. Dess ved anses vara den hårdaste som finns i förhållande till tyngden. Den äger stor motståndskraft mot röta och är mycket mångsidigt användbar. Den röda cedern, även kallad »livets träd» (Arbor vitæ), är icke fullt så hög som Douglas-granen men kan nå samma tjocklek.

Från en kalhuggen skogstrakt drar man fram en järnväg genom den tjocka timmerskogen för att förflytta avverkningen till nya ställen. Här finnas inga små krokiga basvägar som i Sveriges skogar och inga

små flåsande hästar. Den mekaniska kraften ersätter dragarnas kraft, och även den mänskliga kraftens användning är inskränkt till ett minimum. Man sågar med maskin, samlar ihop timret med maskin och forslar ut det med maskin. Här arbeta nu några lag rälsläggare på att kasta fram en primitiv järnväg så fort som möjligt. Det är ett hårt arbete, arbetarna stå i dysörjan till

Gata i skogsarbetarlägret.

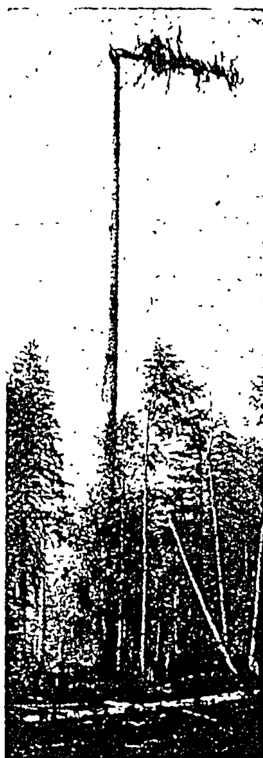
knäna, med benen skyddade av långa gummistövlar. De äro mest finnar och svenskfinnar. Någon äkta svensk hittar jag icke bland dem.

Vi nå fram till själva avverkningsplatsen. I mitten av densamma är rest en påle, »high lead», 150—200 fot hög. Den är befriad från alla kvistar och fastankrad i marken medelst en mängd grova stålkablar, fästa i pålens topp. Allra överst i toppen finnes en väldig talja och genom den löper en stållina av ett par tums tjocklek och många hundra fot lång. Ett par tunga

ångmaskiner, vägande 80 ton vardera, äro i full verksamhet. Den ena drager in till järnvägsspåret de i förväg sågade stockarna medelst den långa stållinan, som ett gäng arbetare haka fast vid stockarna. Den andra maskinen lastar stockarna på järnvägsvagnarna.

Arbetet går med en hetsig fart, för stönande maskiner. Det råder inne i urskogen ett liv och en rörelse, vartill ingen motsvarighet finnes i Sveriges skogar, och ändock går det där just icke så stillsamt och slött till. Ångmaskinerna pusta, kablarna rassla, signalvisslorna skära genom luften, arbetarna hojta, stora träd braka ned. Det är ett väsen och ett oljud, som genljuder vida genom urskogen. Arbetet pressas till det yttersta, och ofta är livet i fara. Det måste gå undan, ty en maskin kan ta ut 75,000 fot om dagen.

En svensk skogsmänniska kan gråta blod, när han ser hur vettlöst och ansvarslöst skogen behandlas. Nog har det funnits skogsskövling i Sverige, men den har i sina svåraste former varit en barnlek i jämförelse med den vansinniga vanvård av skogen, som här äger rum. Man tar ut bara Douglas-granen och cedern och bara de grövsta träden. De sågas av vid manshöjd och icke 3 tum över marken som i Sverige. De efterlämnade träden, ofta större än de största i Sveriges skogar, få icke stå länge. De knäckas av som tändstickor, när maskinerna köra full fart och med våldsam kraft släpa fram de tunga metertjocka stockarna, som hoppa på marken och virvla i luften. Träd, som äro 100 fot höga och tjocka därefter, trasas sönder i flisor. Det ser ut som en ödemark, som ett slagfält, där en förintande artillerield har spelat. Man tänker på gamle Kung Göstas straffande ord: »Här skall varken hund

Till vänster: beredning av high-lead-påle.
Till höger: en 8 fots timmerstock.

eller hane höras». Det är rovdrift av upprörande, förnuftslöst slag.

På hemvägen bjudas vi på te i ett skogsarbetarnas marketenteri. Matordningen är enligt svenska skogsarbetarbegrepp nästan överdådig, både kvantitativt och kvalitativt. Här vankas icke de norrländska skogs-

arbetarnas amerikanska fläsk, kaffeblask, kolbullar och torrskaffning, lagat av arbetarna själva i gemensamhetsspisen. Här finnes utbildad kock med kökspersonal. Man befinner sig i Kanada, vetets och köttets land, där ingen ransonering behövdes under kriget. Och British Columbia är ju fruktens förlovade land. Det finnes en myckenhet av äpplen, persikor, vindruvor och fruktpajer, alla amerikanares förtjusning.

Betalningen? Rälsläggarna ha den lägsta betalningen, 3:50 dollars om dagen. Avverkningsarbetarna ha 4:50—5 dollars om dagen, förmän och maskinister ha 7—9 dollars om dagen. Av denna dagsinkomst avgår 1:25 dollar per dygn till mat samt 15 cent till bädd. Summa avdrag 1:40 dollar per dygn. Den effektiva arbetstiden är 8 timmar per dag. Lagstadgad normalarbetsdag finnes icke. Men arbetarna själva ha genomdrivit 8 timmar. Därtill bör dock läggas tiden för den dagliga färden mellan campen och arbetsplatsen fram och åter, morgon och kväll. Det kan vid denna camp bli ett par timmar extra om dagen för dem som arbeta längst bort.

Ingen arbetarorganisation finnes vid campen. Fackföreningarna äro för närvarande ytterst tunnsådda i British Columbias skogar. Det organisationsintresse, som finnes bland skogsarbetarna, är så gott som uteslutande knutet till I. W. W., den syndikalistiska organisationen. Det var huvudsakligen denna som för några år sedan drev igenom 8-timmarsdagen, till stor del med våldsamma sabotagemetoder. I samma veva utverkade personalen porslinsservis i stället för plåtservis till maten, samt lakan och sängkläder till bäddarna. Organisa-

tionerna avsatte alltså vissa resultat, men de föllo omedelbart därpå ihop.

På hemvägen lägga vi samman våra erfarenheter från »loggingcampen» i Capillano canyon. Mina följeslagare från Vancouver, som själva prövat på arbetet i skogarna, ha åtskilliga anmärkningar att göra om de sven-

En mindre logging-camp i British Columbia.

ska skogsarbetarnas sätt att ordna sin tillvaro härute. De bekräfta, att svenskarna äro kända som duktiga skogsmän men också som slösaktiga förvaltare av sina förtjänster. Om den gifte och ogifte skogsarbetaren utnyttjade sitt arbete och sin inkomst mera planmässigt och förståndigt, skulle han relativt fort få en ganska god ekonomi. Men Vancouver ligger i en sugande och förförisk närhet. Den gifte skogsarbetaren har ofta sin familj inne i staden, den sitter med en dyr stadshyra och förtär alla pengarna, som familjefadern sliter ihop och skickar hem. Så blir det ingenting kvar av

allt det hårda arbetet i skogarna. Det vore klokare om hustrun följde mannen till campen, där kan det gå för en liten familj att få en skaplig lägenhet. Då kunde det alltid bli åtskilliga hundratals dollars över per år, och så hade de på några år en god sparad slant.

Den ogifte arbetaren återigen har ofta nog för sed att arbeta blott en kortare tid och så slunga sitt arbete. Han arbetar hårt någon månad i den avlägsna vildskogen, så att han har något hundratal dollars i kalla pengar. Men pengarna bränna honom i händerna. »Det skall tusan stanna här längre», tycker han. Så slungar han arbetet och reser in till Vancouver. Där finnes både kvinnor och vin, glädje och kamrater. Men då pengarna äro slut är det icke säkert att arbete genast erbjuder sig igen. Den ofrivilliga vilan kan vara länge nog. Arbogaölet kommer surt efter. Mycken oförvållad arbetslöshet finnes bland arbetarna, även bland svenskar i Vancouver. Men också åtskillig arbetslöshet, som är självförvållad. Otåligheten är en lika stor fiende till skogsarbetaren som de hårda förhållandena äro.

Värmlänningar, skåningar, danskar, prinsar och andra farmare.

Den dag i oktober 1925, när det kanadensiska parlamentsvalet går av stapeln, befinner jag mig i Calgary, den stora vete-, boskaps- och fotogenstaden i södra Alberta under Klippiga bergen med 75,000 invånare, uppvuxen på några årtionden med äkta amerikansk eller kanadensisk fart. Som politiker och journalist är jag lidelsefullt gripen av valfebern, jag stampar i det kalla regnduset bland några tusental calgariter hela kvällen framför Calgary Heralds anslagstavla. På några med intensivaste spänning laddade timmar i detta majoritetsvalens land har det blivit klart, att den liberala regeringens nästan alla ministrar äro fallna och att den liberala regimen håller sig med den nättaste lilla övervikt, och på natten genljuder mitt hotell av de konservativa tullvännernas triumfsånger.

Därute framför anslagstavlan hör jag på kvällen några svenska ord. Jag bekantar mig. Det är ett par svenska farmare, Oscar och Daniel Ekstrand, från en svensk farmarkoloni 15 engelska mil utanför Calgary. De äro ett par kraftiga, viljestarka, intelligenta farmartyper. De äro icke glada åt valutgången. Liksom de flesta farmare därute ha de röstat på arbetarkandidaten, socialistprästen Irving, men han har blivit slagen av den konservativa motkandidaten.

Min färd bär dagen efter över Klippiga bergen ut till Vancouver och Stilla havet, och jag har därför icke tid att följa dem ut till deras farm. Men jag lovar att komma åter, och i mitten av november är jag i Calgary igen. Så följer jag mina nyförvärvade vänner Ekstrand i deras Ford ut till farmen på veteprärien. Där finner jag som värmlänning tjocka släkten runt omkring mig. Något över ett tiotal svenska farmare ha rotat sig samman. Jag känner mig hemma bland dem, ty alla äro de värmlänningar liksom jag, och allesamman på några undantag när äro de komna från Gunnarskog, grannsocknen till Brunskog, där jag själv är född. Och allesamman äro de från ett par byar Bortan och Treskog. I Gunnarskog, gränssocknen intill Norge, finnes mången fattig skogsby, vars torftiga och trånga förhållanden drivit en stor del av befolkningen till Förenta Staterna och Kanada.

Till de nyssnämnda undantagen höra bröderna Thurne, ett par unga, de senaste åren inflyttade farmare, som äro söner till den i Värmland välkände kontraktprosten Ture Pettersson i Glava. Den ene är gift med en kusin till den numera avlidne konstnären, föreläsaren och medarbetaren i Karlstads-Tidningen, Wenzel Björkhagen. De trivas och klara sig bra liksom Gunnarskogsfarmarna, men arbeta få de, och det äro de glada åt.

Den första Gunnarskogsbon, Karl Lundgren, flyttar in någon gång i början på 1900-talet, och sedan komma de övriga undan för undan. Ekstrand, fadern, som nu är död, kommer ensam 1903 och familjen 1904. Lundgren vandrar in från Förenta Staterna, där han en tid varit farmare, och samma väg följa de andra. Direkt

utvandring från Sverige till Kanada existerar knappast vid denna tid. Det vanliga är att de först arbetat som farmare några år i Förenta Staternas mellersta farmarprovinser, därefter sålt sina farmer och så odlat upp nya farmer i Kanada. De allra flesta farmarna i den värmländska farmarkolonin ha alltsedan de slagit sig ned

En buffelhjord i Wainwrights buffelpark.

där suttit kvar på sitt »homestead», sin fria jord, som de arbetat upp till burgna hem. Blott ett par ha brutit upp.

Mången timme sitter jag i Ekstrands rymliga kök och lyssnar till mor Ekstrands berättelser om den hårda nybyggartiden i början på 1900-talet. Hon är gammal, fårad och grå nu, mor Ekstrand, men pigg och språksam som en äkta värmländska bör vara. Det var inte sötebrödsdagar för de första kolonisterna, när de från de värmländska skogarna hamnade i ensamheten på den obrutna, ödsliga prärien, där icke ett träd syntes och ingenting stängde horisonten. De behövde uppbjuda all sin tålighet för att haka sig fast. »Vi gräto

nog mycket på den tiden», säger mor Ekstrand, »och jag blev väl tio år äldre». Men det synes icke på henne, och icke vill hon ha mödorna ogjorda.

Det fanns ingenting odlat på den tiden. Prärien låg i denna trakt orörd. Präriegräset växte manshögt över de ändlösa vidderna. Inga vägar funnos, blott små stigar voro upptrampade genom gräset. En och annan buffel strök förbi och en och annan indian. Ibland svepte präriebranden fram som ett hetsat och rasande odjur, och det hände mången gång, att en farmare fick grödan och gården uppbrända. Men Ekstrands klarade sig.

I början odlade de blott hö och havre. De körde skörden de femton milen in till Calgary och stodo på torget och sålde. De voro smått människoskygga i ensamheten ute på prärien. Det berättades om lille Oscar att han sprang upp på vinden och gömde sig i en stor kista första gången en vit människa kom på besök. Men nu gömmer sig icke Oscar Ekstrand i räddhåga för människor. Nu är han man att ta nappatag med vem det vara månde.

Så var det i början på 1900-talet. Men 1925? Bufflarna äro borta, präriegräset är försvunnet, nu skönjas blott fruktbara, vajande veteåkrar, så långt ögat når. Veteodlingen började ett par år före kriget. Nu odlas nästan uteslutande vete. Boskap håller man sig med blott till husbehov, men hästarna äro för odlingsarbetets skull talrika, nio på Ekstrands farm. Genomsnittsskörden på Ekstrands farm av vete har per år varit 22 bushels per acre. Ekstrands äga nu en halv sektion, det är 320 acres bördig jord, och hela värmlandskolonin äger 5 sektioner, det är 3,200 acres.

In i Ekstrands kök kommer en dag en man, som jag på valdagen skymtat i det politiska vimlet utanför Calgary Heralds anslagstavla. Det är skåningen Henriksson, född intill Ystad, sedan länge storfarmare i Calgarytrakten, numera mest bosatt i Kalifornien med intressen i norra Mexikos malmfyndigheter. Han dröjer häruppe i Kanadas begynnande höstkyla bara för att inspektera sina farmer under skördetiden. Han trivs gott bland Gunnarskogsborna, i Ekstrands kök känner han sig hemma av gammal vana. Han är gift med en flicka från Gunnarskog, »värmlandstöserna äro de bästa som finns i världen», säger han.

Henrikssons berättelse om sin levnad är berättelsen om umbäranden under tidiga år, övermänskligt arbete under ungdomstiden, viljestark strävan, beräkning och framgång under mandomsperioden. Som 8-åring kom han med sin fader över till Förenta Staterna. Redan som pojke bar han ett övermåttan tungt arbete. Han slet med vetet om sommaren och i Minnesotas skogar om vintern. Han höll på att arbeta sig fördärvad. Sedan den tiden avskyr han alla skogar, han kan icke tåla dem. Han känner kväljningar, när han kommer in i en skog. Till och med lukten gör honom illamående.

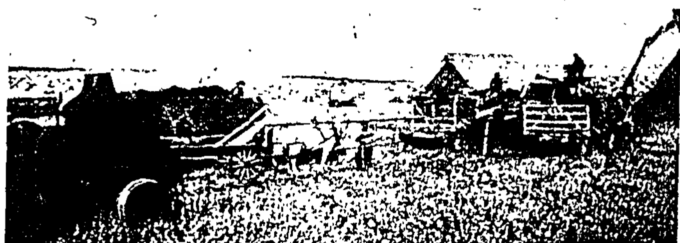
Från unga år bedrev Henriksson intensiva självstudier, läste på nätterna och höll på att fördärva ögonen. 17 år blev han faderlös och sin egen farmare. Han skötte farmen och började dessutom handla med vete. Han var tidigt en driftig, spekulativ ande; 20-årig imponerade han på Jim Hill, den mäktige spannmålskungen i S:t Paul. Nu äger Henriksson flera farmer i Kanada om 3,000 acres och funderar på att realisera. »Hur

mycket vill Henriksson ha?» — »Den här jorden vill jag icke sälja under 50 dollars per acres». — Det blir alltså 150,000 dollars eller mer än en halv miljon i svenska kronor. Nu är Henriksson bergtagen av sina malmfyndigheter i norra Mexiko. Han har två silverinmutningar och en guldmalmsinmutning i Sonora. Hittills ha de bara gett honom besvär och utgifter, men han tror.

Bröderna Ekstrand ha Sam Andersson till svåger. Han är värmlandskolonins specielle tröskare. Han har köpt ett stort tröskverk, värt 10,000 dollars. Med detta far han omkring till grannfarmarna och tröskar för en avgift av 14,7 cent per bushel. För det priset håller han både maskinkraft och arbetare. Det är en vidlyftig apparat han har att dras med; traktor, tröskverk, marketenteri och bostadshus på hjul för arbetarna. Det behövs ett tjugotal arbetare för att sköta trösken med nödig snabbhet, 4 man ha händerna fulla med att mata maskinen. 2,000 bushels kunna tröskas per dag. Det får icke sölas. De kanadensiska farmarna tröska alltid ute på öppna åkern, den tröskade spannmålen köres omedelbart till spannmålsmagasinen, elevatorerna.

Sam Anderssons tröskverk dunkar å Ekstrands farm och sprutar halm och sädeskorn med otrolig fart. De tillfälliga skördearbetarna arbeta för brinnande livet. Det är uppehållsväder för någon dag under denna fuktiga och snöiga höst, och snart kommer det att vara för sent. De ha 5 dollars för effektiv tröskningsdag och allting fritt. Det finnes varjehanda typer och raser bland skördearbetarna, bland annat en skånsk reservlöjtnant. Han är god och glad och trivs bra med arbe-

tet och hälsar till Nilsson i Bonarp, andra vice talmannen. Men en dalmas är butter och surmulen. »Är icke lönen och maten bra?» — »Åjo, men resorna ta alltsamman man förtjänar.» — »Var arbetade du sist?» — »I sågverk i Ontario för 3—3:25 dollars om dagen.» — Från Ontario till Calgary är det minst 2 dygns resa, med expresståg, och skördearbetet varar

Tröskning å Ekstrands farm.

blott en eller en och en halv månad. Visserligen få skördearbetarna resa för väsentligen nedsatta priser, ändock går ju tid och pengar åt för livsuppehället och för resorna till och från skördeplatsen. Att kasta ett mindre betalt sågverksarbete i Ontario för ett mera betalt tillfälligt skördearbete i Calgary är detsamma som att en skåning skulle ta risken av en resa från Ystad till Kiruna för att få lite högre lön under 1 à 2 månader och sedan kanske stå utan.

Genom Ekstrands och svenska konsuln i Calgary, Hugill, en livlig, energisk, uteslutande engelsktalande jurist, föres jag samman med den mest bekante skandinaven i Calgarytrakten, dansken Niels Pallesen, en

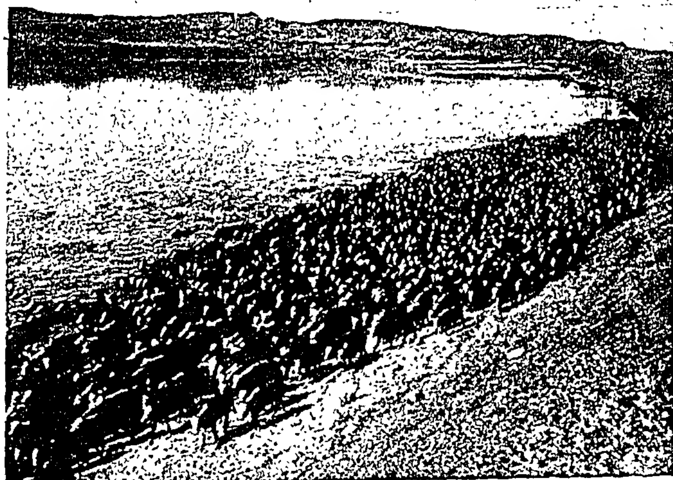
duktig, humoristisk, renhårig, litet kärv man, med buskiga mustascher, bredd över axlarna och ett fast handslag. För 27 år sedan kom han över från Jylland och försörjde sig första tiden som mjölkkusk. Han vet icke vad lättja och vila är. Dag ut och dag in, år ut och år in, har han händerna fulla med arbete och hjärnan full med myror. Han har icke gett sig tid att resa hem till Jylland och hälsa på sin gamle far, han orkar icke slita sig loss från sina mångahanda bestyr så lång tid, han mår icke bra, om han icke står i affärer och arbete över öronen.

Han äger nu 6 sektioner jord, 3,840 acres, dels vetefarm, dels boskapsfarm. Dessutom är han en mycket driftig mejerist. På hans älsklingsfarm, där den tystlåtne kinesen och kocken Fung synes vara den verklige herren, finnes en mängd pris för Kanadas bästa smör. Det var hos Pallesen prins Erik af Danmark sökte lära sig mejerikonsten och på så sätt förtjäna lite pengar istället för dem som gingo förlorade i de danska bankkrascherna. Men han gav mejeriläran på båten och gifte sig med sondottern till en trävarukung i östra Kanada.'

Pallesen är den största företagaren i mejeribranschen i hela västra Kanada. Han har under sig 17 mejeriföretag. I fjol sålde han 5 miljoner pund smör. Inom Kanada sträcker sig hans handelsområde från södra Saskatchewan genom Alberta och British Columbia ut till Stilla havet. 1,100 handlare erhålla sitt smörförråd genom honom. På sistone har Pallesen börjat konkurrera på den engelska smörmarknaden med sitt gamla fädernesland Danmark. Han fraktar betydande smör-

kvantiteter den långa omvägen via Panamakanalen till London: den vägen blir frakten billigast.

En annan känd farmare i Calgarytrakten är prinsen av Wales. Han äger en boskapsranch i den vilda och tysta ensligheten under Klippiga bergen, 70 engelska

Boskapshjord å Matadorranchen.

mil sydväst från Calgary. Han kom dit 1919 för att se de stora boskapsrancherna, fångades av det fria ryttarlivet och naturens storslagna skönhet, köpte sig en ranch och har kommit åter dit flera gånger sedan. Svenske konsuln i Calgary är liksom prinsen av Wales medlem av »ranchmensclub» i Calgary och han ordnar för mig en utflykt till prinsens farm.

Det är en tjusande färd över högslätten fram till »the foothill», till foten av Klippiga bergen, som blåna

i fjärran och stänga horisonten mot väster. Då och då möta vi boskapshjordar på hundratals djur, drivna av män och kvinnor till häst med pisksmällar, hundar och höga rop. Vi kunna nätt och jämnt plöja oss igenom den bölande virveln av kött, som inom kort skall vandra genom präriens »stockyards», dess kreatursmarknader, och sedan mätta överklassare och proletärer i de engelska storstäderna.

Prinsens av Wales ranch.

Prinsfarmen är egentligen för att vara en boskapsfarm en liten proletärfarm. Den är icke fullt 5,000 acres stor. En boskapsranch intill omfattar 110,000 acres. Det säges att ägaren en gång på eget skepp förde 5,000 djur från Montreal till England. Prinsfarmen har icke många men fina djur, blott något hundratal. Från den säljes avelsdjur över hela Kanada. Det är naturligtvis en modesak bland förmögnare kanadensare att hålla sig med avelsdjur från »E. P.-ranch», och priserna äro top-priser. Den förnämsta tjuren, »The King», saknas nu i ladugården. Han är på krea-

tursutställningen i Montreal och tar med glans första pris, och sedan skall han ut på Eriksgata genom Förenta Staterna.

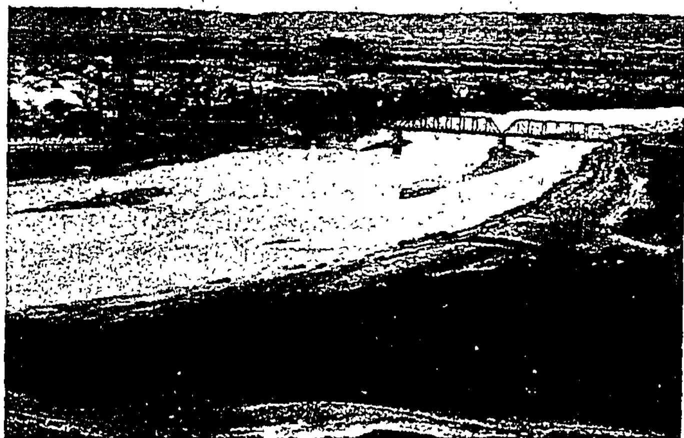
Bungalowen är alls icke vräkig, den är enkel både in- och utvändigt. Husföreståndaren och kocken, en ung japan, bjuder på lunch. Jag placeras som hedersgäst i prinsens stol, och det är ju gott och väl, men därmed följer skyldigheten att tjänstgöra som värd, d. v. s. som sopptilldelare och förskärare. Japanen ställer sig bakom min stol för att bära omkring tallrikarna, som jag i min höghet behagar räcka honom. Jag klarar soppan, men när jag skall skära för och bena sönder fågeln, spricker jag skändligen och nödgas lämna den stora kniven till Hugill — jag passar nog icke riktigt i societeten. Jag får också nåden att skriva mitt namn i prinsens gästbok. Den ser för tillfället icke särdeles presentabel ut. Japanens lilla krypande unge har kravlat sig upp på bordet och vältrat omkull ett bläckhorn över boken. Där står nu emellertid namnet Ivar Vennerström, förmodligen det enda namnet på en socialist och det enda namnet på en europé med undantag för några engelsmän.

I kolets, tjärsandens, den naturliga gasens och oljans land.

Kanadas prärieprovinser innehålla icke endast prärie, deras mark kan ge andra produkter än vete. Alberta, den västligaste prärieprovinsen, tävlar med Saskatchewan om äran att vara den främsta i veteodling och kreatursuppfödning, men måste dock än så länge lämna första priset åt sin medtävlare. I ett avseende står dock Alberta utom tävlan. Den är i mångahanda måtto ett vår herres underland. De enorma vetefälten och lika enorma boskapsrancherna ligga på enorma kollager. Praktiskt taget hela södra halvan av Alberta är ett enda kolfält. Kollagren ha sina utlöpare långt i norr och även i södra Saskatchewan. De äro ofantliga, ty Alberta är dubbelt större än England, Skottland och Irland tillsammans. Med kollagren sammanhänga andra naturens under. Den naturliga gasen piper fram ur tusentals hål, fotogenoljan väller fram ur otaliga källor, och långt i norr breder tjärsanden ut sig i svarta, klibbiga massor.

Längst i öster, i Nova-Scotia, vid Atlantiska oceanen, har Kanada betydande kollager. Men de kunna icke tillnärmelsevis mäta sig med kollagren här i väster. Dessutom ha de den olägenheten att till stor del ligga under havsytan. Överallt i södra Alberta dyka stora,

primitiva, mörka kolgruvesamhällen upp, som i sitt utseende påminna om Malmberget i dess tidigaste skede. Drumhellar ligger som ett sotigt gehenna kring de kolsvarta gruvhålen i en trädlös, öde terräng. En gång, när jag färdas via Drumhellar, skramlar ambu-

Drumhellars kolgruva i Alberta.

lansbilen förbi med någon svart stackare, som slagit sig fördärvad. När jag fjorton dagar senare för andra gången passerar Drumhellar, hållas förböner i kyrkan för några gruvarbetare, som blivit instängda i en nedrasad gruvgång och som man icke lyckats rädda trots ett forcerat räddningsarbete dag och natt. Det är icke precis Guds bästa barn, som arbeta i de här gruvorna. De dödande revolverskotten och de dödande

olycksfallen komma med korta mellanrum. Ambulansen och polisen ha fullt upp att göra. Arbetet är hårt och primitivt, arbetarmaterielet är mestadels hårt och primitivt, och hårda arbetskonflikter med primitiva kampmetoder äro icke sällsynta.

Kolfångsten är icke överallt så industrialiserad som i Drumhellar. Bergens sidor äro söndersprängda med små svarta hål. Och ur kolhålet masar sig fram någon häst med kärra efter. Här är den domestika kolfångstens eldorado. Mången farmare tar själv i naturen det kol han behöver och något kol säljer han väl ock till andra. Kolfångsten är för honom ett slags hemarbete. I denna trakt händer det också, att mången vetefarmare tar arbete i en kolgruva under vintern i stället för att ligga hemma på farmen med armarna i kors. Vetefarmaren har ingenting att göra på sin farm på vintern, och pengar behöver han för farmens utveckling. Norrlands bonde förvandlas vintertiden till timmerhuggare och timmerkörare, södra Albertas farmare förvandlas till kolgruvearbetare. Farmaren är ofta till hälften farmare, till hälften gruvarbetare.

Vid ett besök i Ottawa, Kanadas federala huvudstad, hamnar jag i det naturhistoriska museet. Och i dess nya välordnade mineralogiska utställning, som ger en fänglande överblick över Kanadas oerhörda mineraltillgångar, får jag ett klart begrepp om storleken och betydelsen av Albertas kollager. Alla Kanadas kolförråd beräknas till 1,234 miljarder ton, därav Albertas 1,072 miljarder ton. Alberta beräknas ha 14 % av hela världens kolreserver, 72 % av brittiska rikets och 87 % av hela Kanadas. Den årliga världskonsumtionen av kol är 1,400 miljoner ton, alltså skulle Alberta med

sina tillgångar kunna mätta den i 7—800 år. Världen behöver icke vara ängslig, den klarar sina kolbehov en lång tid framåt, även om Englands och Pennsylvaniens kolförråd skulle råka på upphällningen.

Albertas kollager äro dels av bituminös, dels av lignit karaktär. Även antracit finnes, ehuru obetydligt. Det bituminösa kolet, som användes på järnvägar, ångbåtar och för industriella ändamål, delvis för export, brytes mest vid foten av Klippiga bergen. Det lignita kolet, som användes för hushållsändamål, brytes mest på slätten. Ungefär 300 kolgruvor äro i verksamhet med ett kapital av 55 miljoner dollars och en arbetarstam av 12,000. De flesta äro rätt obetydliga och arbeta blott för Albertas eget hushållsbehov. Produktionen har de senaste åren stigit till inemot 7 miljoner ton årligen. Nyligen har man inom Alberta gjort stora upptäckter av järnmalm, och därför väntar man, att föreningen av kol och järn, dessa båda viktiga industriella faktorer, skall ge Alberta en rik industriell framtid.

En stor del av Saskatchewans och Manitobas kolbehov fyllas från Albertas kollager. Särskilt de tvenne sista åren har en stark stegring ägt rum i kolexporten till de båda andra prärieprovinserna. Och östra Kanadas storindustri skulle med lätthet kunna matas med Albertakol, om blott icke de stora avstånden och höga järnvägsfrakterna lade hinder i vägen. Under nuvarande förhållanden pågår en mycket stor import av kol till östra Kanada från Pennsylvaniens kolfält.

Det går relativt lätt och billigt för den enskilde att erhålla inmutningar för kolgruvedrift. Rättigheterna lämnas ut för 21 år och kunna förnyas under ytterligare

en 21-års period. En person kan icke tilldelas större område än 1,900 acres. Den årliga avgiften är en dollar per acre. Därtill kommer i royalty 5 cent per ton brutet och säljbart kol. Ungefär desamma äro villkoren för petroleum- och gasinmutningar.

I laboratoriet till Edmontonuniversitetet, som jag besöker tillsammans med svenske konsuln och ingenjören Skarin, en arbetsam, företagsam och lyckosam Lyckselepojke, upptäcker jag en mängd hinkar, innehållande en svart, tjärliknande massa. Universitetets kemister experimentera med den s. k. tarsanden för att utröna, om den kan användas till praktiska och kommersiella ändamål. Tarsanden påminner om asfalt och kan liksom den begagnas till anläggning av vägar, till taktäckning o. s. v. Den finnes längs efter floddalarna i norra Alberta. Lagren av tarsand uppskattas till 15,000 engelska kvadratmil, och tjockleken varierar mellan 25 och 200 fot. Man har dock ännu icke kunnat med någon verklig ekonomisk fördel bearbeta tarsandfyndigheterna, till stor del därför att de ligga olämpligt till med hänseende till kommunikationerna. En kommunal undersökningskommission från Calgary, vars rapport jag hade tillfälle ta del av, hade kommit till ett övervägande negativt resultat. Men den tiden kommer säkerligen snart nog, då de bli en naturtillgång av stort praktiskt värde.

Den naturliga gasen däremot, som strömmar fram ur marken överallt i södra, mellersta och norra Alberta, har redan nu fått en mångsidig användning i det praktiska livets tjänst. Naturlig gas upptäcktes i Alberta år 1883, men först något år senare hittade man på att använda den i hemmen. För närvarande distribueras na-

turlig gas till en mängd större och mindre städer, sådana som Edmonton, Calgary, Medicine hat, Lethbridge o. s. v. Hemmen begagna sig i regel av den naturliga gasen, men även industrin börjar i större utsträckning ta den i bruk. Väldiga rörledningar gå från gaskällorna in till städerna. Industristaden Medicine hat har egna gaskällor, men annars ägas gaskällorna som oftast av privata företag. I norra, mellersta och sydvästra Alberta är gasen våt, i sydöstra är den torr. Ett hundratal källor tagas nu i bruk.

Men blott en obetydlig del av gasen kommer till gagn. Jag tager som exempel källan nummer 4 Royallite i Turner Valley-distriktet, ett av de mest berömda och för spekulation mest utsatta gas- och oljedistrikten. Den källan borrades 1923 ned till 3,185 fots djup och gav då 6 miljoner kubikfot gas om dagen. Sommaren 1924 borrades den ned till 3,740 fot och gav då 21 miljoner kubikfot om dagen. Med sitt utomordentligt höga tryck kunde denna gas icke kontrolleras utan gjorde mycken skada. Den tog eld och brann i tre veckor, innan den släcktes.

De novembernätter, jag tillbringar på prärien utanför Calgary, upplyses nejden vida omkring av ett starkt eldsken, långt starkare än från staden själv, och den är ändock med sina 75,000 invånare ingen obetydlig ljushärd. Det är en gaskälla som återigen blivit antänd vid Turner Valley och illuminerar vidderna under Klippiga bergen. Om det är samma källa som 1924 vet jag ej. Nattetid ser man ljuset från denna väldiga låga på många, många svenska mils avstånd. Den svenske konsuln i Calgary bereder mig tillfälle att resa ut till den brinnande gaskällan. Skådespelet

därute är så mäktigt, att man aldrig glömmer det. Gasen rusar ut ur rörledningen med en utomordentlig kraft och häftighet och under ett öronbedövande dån. Man beräknar, att dagligen 17 miljoner kubikfot gas strömmar ut i luften och brinner upp till ingen nytta. I Calgary betalar man 43 cents för 1,000 kubikfot gas. Efter ett sådant pris innebär antändningen av denna källa en daglig förlust av många tusentals dollars. Men den dyrbara gratisilluminationen lyser sina sista dagar och nätter. Man håller på att avsluta förberedelserna för att leda in gasen i långa rörledningar och fånga den mäktiga naturkraften under människans herravälde.

Omedelbart intill den brinnande gaskällan är anlagt ett raffinaderi för utvinning av bensin. Ofantliga mängder av olja finnas överallt i marken, och en hel del bolag arbeta på att tillvaratga och förädla densamma. Hittills har effekten dock icke varit den beräknade. Imperial Oil Company, d. v. s. Rockefellers oljebolag, har nyligen fullbordat ett oljeraffinaderi för 2½ miljoner dollars. Det är Imperial Oil, som är herre på täppan, men för tiotal år sedan, omedelbart före kriget, var det många andra, som ville vara med och dela de påräknade oljevinsterna. Då blossade »oljeboomen» upp och gjorde invånarna i Calgary och södra Alberta tokiga och utfattiga. Upptäckten av oljelagren skapade samma form av vansinne i den trakten som upptäckten på sin tid av guldfälten i Alaska.

Det var gas- och oljefälten i Turner Valley, som satte fart i den vildsinta oljespekulationen. Varje människa skulle skaffa sig oljeaktier i de bolag, som växte upp med fenomenal hastighet. Det berättas, att en klipsk värmlänning, Skeppstedt, sprang omkring med

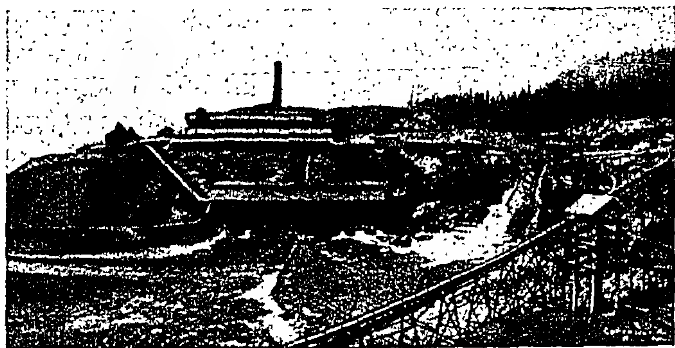
sin »suitcase», sin kappsäck, full med aktier och prånglade bort till höger och vänster. Ämbetsmän och handlare, farmare och arbetare, förvandlade sina tillgångar i oljeaktier. De stormade bolagens dörrar i ivern att komma över aktier. Aktierna svindlades upp till en fantastisk höjd, ena dagen voro de värda 10 dollars, andra 100 dollars. Så föllo de med en skräll, tusentals människor blevo utfattiga, många tiotals miljoner dollars, som en lättrogen och vinsthungrig befolkning satte in på sin misslyckade oljespekulation, sopades bort i ett ögonblick. Blott någon enstaka lyckans guldgosse räddade sig undan med en förmögenhet, bland dem Skeppstedt. Sen dess har allmänheten aktat sig för att spekulera i olja, bränt barn skyr elden. Men nu gå nya rykten igen, att ofantliga oljetillgångar äro upptäckta, att stora vinster hägra i en snar framtid, att något stort är i görningen. Oljespekulationens feber griper på nytt omkring sig, bolagens borrningar och aktieförsäljningar äro i full gång, vackra prospekt tryckas i massor, och en ny »oljeboom» är på väg.

Guldfeber och guldsökare.

Om Kanada gäller bokstavligen skaldeordet: »Ett guldland dock det är». Kanada har varit ett guldjägarnas paradis, och ännu locka de hägrande guldfynden, ehuru med mindre hypnotisk glans, fantasirika och penninghungriga människor till övermänskliga ansträngningar. Trots sin folkfattigdom kommer Kanada högt på skalan bland världens guldproducerande länder. Det kommer närmast i raden efter Sydafrika och Förenta Staterna och har på sista årtiondet passerat förbi Australien och Ryssland. Kanada rymmer på sina enorma vidder blott 1/2 % av världens befolkning, men dess guldproduktion stiger till 4 % av världsproduktionen. 1923 var årsproduktionen av guld 31,5 miljoner dollars eller i svenskt mynt 118 miljoner kronor. Och Kanada behöver icke ängslas att guldförråden äro på upphällningen. Gamla fyndorter kunna sina, men nya komma i stället. Kanada är blott till en ringa del mineralogiskt utforskat. Man har icke hunnit med mer än trakterna närmast järnvägslinjerna, utefter en del kuststräckor och floddalar. Större delen av Kanada är i mineralogiskt hänsende ett »terra incognita», ett okänt land.

Få äro de européer, som icke känna Klondyke, guldsökarnas Mekka vid tiden kring sekelskiftet, be-

läget i Yukon, det kanadensiska territoriet i kölden och ödsligheten längst i nordväst, söder om Norra Ishavet och öster om Alaska. Dyea, Chilcot-passet, Dawson city, Yukon, Klondyke, de namnen äro oss välbekanta. Med Jack London, Robert Service, Curwood och andra »guldrushens» skildrare ha vi släpat

Från British Columbias gruvdistrikt.

oss med i det långa lycksökartåget, tyngda till döds under bördan av hackan och skyffeln, guldvaskarpannan och provianten. Vi ha levat med i de guldskimrande drömmarna och den svarta besvikenheten, vi ha levat med i hjältedåden och vilddjursdriftena, vi ha gripits av kampen för livet och guldet, vi ha hårdnat till sten och skipat vildmarkens rätt.

Men Klondyke tillhör redan historien. Klondyke har varit, det är knappast längre. Dess saga var gyllene men kort. Guldrusningens första år, 1896, vaskade man ut 2,5 miljoner dollars ur flodbädden, 1897 10 miljoner dollars, 1898 16 miljoner dollars, och samman-

lagt har man där grävt guld för väl 150 miljoner dollars. Men nu lever Klondyke på sina minnen, skrivna i guld och blod. 1924 lämnade hela Yukon guld för endast 719,000 dollars, blott 2—3 % av hela Kanadas guldproduktion. Yukonterritoriet hade vid sekelskiftet 30,000 invånare, alla lockade dit av guldet, nu har det 9,000. Och Dawson city, vildmarkslivets, pokerspelets, orgiernas, revolverskottens och knivhuggens stad, som 1900 hade 10,000 invånare, har nu sjunkit ned till en beskedlig och obetydlig landsortsby med 1,000 invånare. Nog går det fortfarande något livligare till än i Trosa, men sin storhetstid har Dawson city bakom sig.

Yukonterritoriet och Klondyke är detroniserade från sin ledande ställning i Kanadas guldproduktion. Ledningen här övergått till de malm- och skogrika provinserna British Columbia och Ontario. De rikaste guldfyndigheterna i British Columbia äro belägna vid Portland Canal, alldeles invid Alaskagränsen. Att British Columbia nu intager denna rangplats är icke mer än rättvist, dess guldhistoria går tillbaka till en tidpunkt, när ingen visste att Klondyke fanns till. Med undantag för Klondykeperioden 1896 till 1906 har British Columbia ända fram till kriget varit Kanadas huvudsakliga guldprovins. Åren närmast före kriget var dess årliga guldproduktion ungefär 6 miljoner dollars. Och 1924 var guldproduktionen också närmare 6 miljoner dollars. British Columbias totala guldproduktion har till och med år 1924 utgjort 196 miljoner dollars.

Den tyske vetenskapsmannen Hamilton har i sin bok om Kanada med rätta skrivit: »Vid British Columbias födelse lade naturen en guldklump i vaggan.» Redan

omedelbart efter 1800-talets mitt gjorde sig British Columbia ryktbart över hela den amerikanska kontinenten för sina rika guldtillgångar. Och det är ett historiskt faktum, att British Columbia kan räkna sin uppkomst som organiserat samhälle från och i samman-

Silvergruva vid Cobalt i Ontario.

hang med den guldrush, som framkallades av guldfynden vid denna tidpunkt. British Columbia var då en vildmark lika öde och obefolkad som Alaska i detta nu. 1856—57 gjordes de första guldfynden, massor av guldsökare strömmade till, och 1858 organiserades British Columbia som brittisk kronkoloni.

Den första i historien kända amerikanska guldrusningen gick 1849 till Kalifornien, från vilket år detta

land vann sin hypnotiserande berömmelse bland alla dem. som tro att jakten efter guldet är det samma som jakten efter lyckan. Rusningen till Kalifornien hade nätt och jämnt hunnit lägga sig, förrän guldfyndigheterna i British Columbia upptäcktes, först efter den stora Fraserfloden, som mynnar ut i Stilla havet vid Vancouver, och strax därefter, 1860, i det i guldhistorien ryktbara Cariboo-distriktet. Omedelbart vändes guldrusningen till British Columbia.

Den första häftiga stormen av guldsökare satte in 1858. Icke mindre än 33,000 guldjägare beräknas ha strömmat till de första åren, de allra flesta från Kalifornien och många härdade »49:or». Det säges, att en stor del av befolkningen i San Francisko, fastighetsägare och affärsmän, falskspelare och andra storskojare, beredde sig att bryta upp mot det nya lyckolandet i norr. De landade i Viktoria, nuvarande huvudstaden, och därifrån letade de sig efter Fraserfloden fram till gulddistrikten. Blott 8,000 man av den väldiga guldsökararmén beräknas att ha kommit fram. En mängd av guldgrävarna vände tomhänta och renrakade åter från fälten. Men enorma förmögenheter inhöstades av dem, som hade tur. På det första årtiondet hämtade man i British Columbia guld för 33 miljoner dollars, och enbart i Cariboo-distriktet har man från 1860 skördat 50 miljoner dollars i guld.

Utefter Tulameenälven i söder, nära gränsen till Förenta Staterna, hittade man redan på 1860-talet rika guldfyndigheter. Emellertid försvårades guldvaskningen i hög grad av ett mörkt, klibbigt mineral. Och guldvaskarna svuro ve och förbannelse över »det fördömda svarta skräpet». Först långt efteråt upptäcktes

det, att skräpet var platina, fyradubbelt dyrbarare än guldet. Betydande värden platina har utvunnits vid sidan av guldet.

Det enda guld, man vid denna tid brydde sig om, var s. k. »placerguld», sådant guld, som låg i lösa jordlager, i flodbäddar, och som utan större svårighet kunde exploateras. Guldproduktionen hade hantverksmässiga former. Guldletaren behövde blott ringa utrustning, hackan, skyffeln, pannan, litet proviant, segt tålamod och starka kroppskrafter. Någon större kunskap i mineralogi, geologi, kemi tyngde honom icke, det räckte till, om han kunde urskilja guldklimparna och guldkornen. Han kunde arbeta ensam eller i ett litet gäng.

Denna romantiska och primitiva hantverksdrift är nu i det väsentliga förbi. Man har ägnat sin uppmärksamhet åt det guld, som finnes insprängt i den hårda malmen, i kvarts o. s. v. Här räcka icke längre de enkla redskapen, det uthålliga humöret och den fysiska styrkan. Den vetenskapliga malmletaren har trätt i den okunnige lycksökarens ställe. Dyrbara maskiner ha ersatt de torftiga redskapen, gulddriften har industrialiserats och kapitaliserats. Den enskilde guldsökaren kommer icke långt med sitt blygsamma kapital, stora bolag ha bildats med miljonkapital. De statistiska siffrorna berätta huru vaskningsdriften undantränges av gruvdriften. Från 1858 till 1924 vanns placerguld för 77 miljoner dollars, det allra mesta under 1800-talet. Från 1893, då gruvmetoden började användas, och till 1924 har vunnits 118,5 miljoner dollars guld ur malmen. Den årliga utvinningen av placerguld är nu icke ens 1/2 miljon dollars. Genom bear-

betning av guldförande malm tas däremot 5 miljoner dollars.

Även i mellersta Kanada, i prärieprovinserna Alberta, Saskatchewan och Manitoba, ha guldsökarna ivrigt letat efter den ädla metallen. Men hittills ha resultaten varit ringa. De flesta fyndigheterna äro gjorda i norra Manitoba, norr om Winnipeg. Jag har i min ägo ett par klumpar guldmalm. De ha donerats mig av en gammal ångermanlänning i Winnipeg, som vistats 40 år i Kanada och nu har en del guldmalmsinmutningar i denna trakt, på vilka han mycket hoppas. De mest lovande distrikten äro Rice Lake, ett kort stycke nordost om Winnipeg, samt Herb Lake, längre i nordväst från Winnipeg, ej långt från Hudson Bay-järnvägen. Ett mycket stort antal inmutningar äro gjorda, stora kapital ha nedlagts i borrningar och maskiner, men tills dato ha fyndigheterna gett sina ägare så gott som uteslutande utgifter, delvis beroende på svåra transportförhållanden. Manitoba gav 1924 icke ens 25,000 dollars guld.

Efter kriget har Ontario slagit sig fram till den främsta platsen bland Kanadas guldproducerande provinser. Från 1911, när Ontarios guldproduktion började efter större skala, har till och med 1924 hämtats guld ur Ontarios rika malmfält för 150 miljoner dollars. Produktionen har stegrats år från år, den uppgick 1924 till ett värde av 25 miljoner dollars och kanadensiska malmexperter tro på dess fördubbling inom en snar framtid. Oerhörda vinster ha skördats av guldbolagen i Ontario, till och med 1923 uppgingo bolagens utdelningar till ett belopp av närmare 34 miljoner dollars.

De mest givande guldfälten äro belägna i Porcupine-distriktet. De upptäcktes 1900 och räknas bland världens rikaste guldfält. En enda gruva, den ryktbara Hollinger-gruvan, gav 1923 guld till ett värde av 10,3 miljoner dollars, Dome-gruvan gav 4,4 miljoner och Mac

Guldgruvan Mac Intyre i Porcupine.

Intyre 2,6 miljoner: sammanlagt gåvo gruvorna i Porcupine 17,6 miljoner. Senare än Porcupine ha de rika guldfälten i Kirkland blivit upptäckta. De ha bearbetats blott några år. 1923 hade guldproduktionen i Kirkland ett värde av 2,7 miljoner dollars.

Nu pågår en ny guldrush till en annan del av Ontario. Nya malmfyndigheter utöva en hypnotisk dragningskraft å Kanadas och Förenta Staternas alla »prospec-

tors», guldletare. Hösten 1924 kommo fyra uttröttade och vilsegångna »prospectors» fram till en av Hudson-Bay Companiets handelsposter och berättade, att de vid Red Lake i nordvästra Ontario, 240 engelska mil från Winnipeg och 140 från den lilla järnvägsstationen Hudson, påträffat malmådror med hög guldprocent. De efterföljande åren ha noggranna undersökningar ägt rum. Hösten 1925 bekräftades guldfyndets höga värde definitivt, underrättelser kommo att östra Kanadas stora guldbolag, framförallt Dome-Mac-Intyre-bolaget, planerade industriell stordrift, och de lockande nyheterna spredo sig med präriebrandens fart över hela Kanada och långt ned i Staterna.

Så fort vintern brutit in kravla sig hundratals guldsökarveteraner med hjälp av hundspann och snöskor fram över de frusna sjöarna och floderna till Red Lake. På sex dagar kan en i strapatser tränad guldletare ta sig fram till fyndorten från Hudson stationen vid Canadian National Railway. Man har rest några blockhus på en dagsmarschs avstånd från varandra för att erbjuda skydd. Och när isen av vårsolen röjes från vattendragen samlar sig något tusental »prospectors» vid Hudson-stationen för att på den slingrande vattenvägen söka sig till Red Lake. I guldrusningarnas historia kommer Red Lake att lysa med samma förföriska glans som Porcupine för 15 år sedan.

Väder och vind.

Icke ens i Kanada och allra minst i Kanada kan man undgå att tala om vädret, alla människors vanliga samtalsämne. Nog har jag sett svenska bönder koxa mot himlen och hört dem med ängslan eller glädje filosofera om väderleksutsikterna. Men den kanadensiska farmaren på veteprärien koxar och filosoferar än värre. Vetefarmningen är som oftast en spekulation och därför till stor del en spekulation i vackert väder. Farmaren, som börjat med två tomma händer, kan betala sin farm, om vädret är honom gunstigt ett eller ett par år. Men han kan ock bli ruinerad, om han räknat fel på klimatet i den trakt, där han råkat slå sig ned. Liksom farmaren beror av väder och vind, så beror den kanadensiska ekonomin av väder och vind. Gott väder betyder välstånd för farmaren, liv i affärerna, blomstring för industrin, goda förtjänster för järnvägarna och en aktiv handelsbalans. Dåligt väder betyder armod för farmaren, stiltje i affärerna, tillbakagång för industrin, underskott för järnvägarna och en passiv handelsbalans.

Jag hade, när jag reste till Kanada, intet klart begrepp om dess klimat. Det är bedrövligt vilken geografi man lär sig i skolan, åtminstone på min skoltid.

Det är en förfalskad geografi man får i sig. För mig hade Kanada allt sedan barndomen stått som en koncentration av kyla och is. Namnet Kanada har alltid för mitt öga omedvetet skapat en bild av frusen ödslighet. Det har gått kalla kårar efter ryggraden. Och jag är ingalunda den ende, som levat i denna kyliga inbillning.

Vad är det nu för väder och vind i Kanada? Att fråga så är ungefär lika förnuftigt som att fråga: Vad är det för väder och vind i Europa? Eller i Asien? Man glömmer gärna, att det tar 5 dygn på expresståg att resa tvärs över Kanada på bredden, från hav till hav. Man glömmer, att Kanada är mera en världsdel än en stat, att det ligger mellan 18 breddgrader och 84 längdgrader, och att det är Förenta Staternas eller Europas like i storlek. Vad är det för väder herrskapet egentligen vill ha? Var god och beställ! Allting finnes på matsedeln — utom den tropiska värmen.

Den arktiska kylan är envåldshärskare och för ett strängt herradöme över ett område stort som ett världsrike. Jack London har skildrat de dödsföraktande färderna efter hundar genom snööknarna, man vill sitta väl ombonad i en varm stuga, när man läser om dessa hjältebragder. Och vidderna norr om människorna äro fyllda med mörka tragedier, berättelser om den mänskliga vetgirighetens kamp mot naturens makter. Många, många äro de kraftnaturer, som brutits ned efter övermänskliga ansträngningar att besegra det hårda klimatet och den stränga naturen. Kalla gravar äro tysta men talande minnen om de mest dramatiska episoder i upptäcktsfärdernas, den vetenskapliga forskningens och

äventyrslystnadens historia. Men en och annan står som segrare över naturens motspänstiga krafter.

Hudson Bay, som ändock är en jämförelsevis civiliserad del av Norra Ishavet, mötte med våldsamma och kalla isstormar sin namngivare, den djärve upp-

Körsbärsträd i södra Ontario.

täcktresanden Hudson, samme man som gett namn åt Hudsonfloden, New Yorks stora vattenpulsåder, när han sökte utforska det stora kanadensiska innanhavet. Stormarna blevo besättningen övermäktiga, i vildsint raseri anförtrodde den Hudson åt en liten farkost och de vreda vågorna. Hudson kom bort, men ännu gå sägner, att havsguden Neptunus kastat honom i land och räddat honom till livet för att ge upphov till en mystisk

blandras däruppe i den kalla ödemarken. Franklin och hans båda skepp, Erebus och Terror, krossades i de rörliga isarnas famntag, när han sökte tränga fram genom Nordvästpassagen norr om Kanadas fastland. Men när och hur vet ingen. Knud Rasmusen gjorde över vattnen och isöknarna den underbara färden från Atlantiska till Stilla havet och utforskade de kanadensiska eskimåernas vandringar, språk, mystik och sedvänjor. Och isländaren Vilhjàlmur Stefànsson, född i Kanada, har tävlat med honom som upptäcktsfarare och eskimåforskare i nordliga Kanada. På tundrorna längst i norr ströva miljoner och åter miljoner vildrenar, och kanadensarna ha sina funderingar att göra ödevidderna fruktbara genom renodling i stor skala.

Hudson Bays kylreservoar bestämmer i hög grad de mellersta Kanadabygdernas klimat. Större delen av veteprärien, liggande mitt emellan haven, har ett utpräglat inlandsklimat, mycket varma somrar och mycket kalla vintrar. Somrarna äro varmare och vintrarna kallare än i det svenska inlandsklimatet. De kalla vintervindarna från Hudson Bay vina fram över prärien med en bitande skärpa. Det finnes ingenting som stänger, prärien ligger platt som en pannkaka. Men i sommarens starka solsken och värme växer vetet med en amerikansk hastighet, så att man nästan hör och ser hur det skjuter i höjden. Winnipegtrakten, som ligger i höjd med norra Tyskland, har blott 99 frostfria dygn om året, det är 15 dygn mindre än Östersund. Men i den intensivare sommarvärmen behöva icke sädesslagen så lång mognadstid som i Sverige. Det är som bekant skralt med vetet i Östersund, men Manitobavetet är världsbekant. Det gäller att begagna

den korta, varma sommaren. Sädesodlarna förlänga den på konstlad väg, de dra upp härdigare sädessorter, som mogna tidigare, och så skjuta de fram odlingsgränsen mot norr. Växtförädlarnas geni besegrar naturen.

En älghjord i Alberta.

En isländare, som varit i Kanada, sade till mig, innan jag reste, att Winnipeg var världens kallaste hål. Nog överdrev han, men står man i onåd med vädrets gudar, så kan man nog få sitt lystmäte av kalla vindar både i Winnipeg och annorstädes å prärien. Ett kallare och blåsigare väder än jag råkade ut för i Saskatchewan i oktober lär man icke ha haft i mannaminne. Min näsa klarade sig med nöd från förfrysning, när den i Regina, Saskatchewans huvudstad, stack sig utanför

dörren. Icke tyckte jag precis då, att det var sant, vad som stod i en broschyr om Kanada, nämligen att klimatet var dess största tillgång. Det är dock icke korrekt att från ett sällsynt undantagsfall fälla ett generellt omdöme om klimatet. Vädret blev mig mera gunstigt på sistone för att sona vad det i förstone brutit. En vackrare senhöst än i Kanada har jag aldrig upplevat. Även i Sverige ha vi ju begreppet indiansommar, men jag har icke riktigt vetat vad det innebär förrän i Kanada. Det måste vara från Kanada, indianernas land, som detta meteorologiska begrepp har kommit. Man har icke solskenets brytning genom de färgrika höstlöven, eftersom det på stora sträckor icke finnes några träd och några löv alls, men man har den flödande solen, den klara, genomskinliga atmosfären, och man har färgskiftningarna över prärien. I slutet av november mötte jag på en gata i Winnipeg en gammal gubbe, som var ute och promenerade sig i solgasset. Det stod sol i hans gamla rynkiga anlete, och han mumlade till mig i förbifarten: »Vi ha ny vår i dag.»

Jag har redan berättat, att sydvästra hörnet av Kanada, d. v. s. sydligaste delen av British Columbia, är ett stycke av paradisets lustgård. Men sydöstra hörnet av Kanada, d. v. s. sydligaste delen av Ontario, ovanför Niagarafallen och i trakterna av »de stora sjöarna», är också ett stycke av lustgården. Man befinner sig där på Roms breddgrad. I det ljuvligt milda klimatet mogna druvorna, som äro blå till färgen, markerna stå fulla av miljoner och åter miljoner fruktträd, så långt ögat kan nå. Den ädla nikotinplantan frodas i vidsträckta plantager. Och sockret rinner i söta strömmar ned i de hinkar,

som sockerleverantörerna placerat under borrhålen i sockerlönnarnas bark.

Men pacificvädret har makt att tränga tvärs igenom Klippiga bergen. I södra Alberta, på östsidan om Klippiga bergen alltså, stryker emellanåt fram en varm,

Sockret tappas från sockerlönnarna.

torr vind, som kallas för chinook. Den kommer från Stilla havet och tränger ett långt stycke in på veteprärien. Chinookvindarna uppkomma, säger den svenske geografiprofessorn Helge Nelsson, genom cykloner, som i regel gå över norra British Columbia, förlora sin fuktighet vid övergången av Klippiga bergen och uppträda som varma vindar vid nedsjunkandet till prärierna. Temperaturen kan stå dagar under noll, snön kan stå

högt. Så sveper chinooken in med en vårlig värme, snön försvinner på några timmar, och prärien ligger torr. Dessa snabba skiftningar, vållade av chinooken, kunna äga rum ett halvt dussin gånger om vintern. Chinooken är av stor betydelse för boskapsfarmningen, som i denna trakt tagit kolossala proportioner. Tack vare den kan boskapen gå ute hela året om. Det är blott sällan man behöver ta in den för någon enstaka dag. Chinooken är ej bra för trädväxten. Träden ha svårt att växa på prärien, där chinooken sveper fram. De få ej sitt behövliga vattenkvantum.

Chinooken har sin del i att sydligaste Alberta är en av Kanadas torraste trakter. Söder om Calgary kan sanden sommartiden ryka omkring som i Sahara. Och till råga på allt svärma gräshoppshordarna ibland, så man knappast kan se solen. Farmare ha berättat mig, att de sett farmer överflyglade av sanddyner, och Albertas regering och parlament ha kostat ut hundra tusentals dollars för att utrota gräshopporna. En svensk farmare därnerifrån sade mig: »Det känns som att sitta i en askpanna.» Men bördigt kan det vara. Faller ordentligt med regn något år, så alstras enorma skördar. Ett par goda regnår fick man 50 bushels vete per acre, i ett fall ända upp till 72 bushels! Det är på vattnet det kommer an. Vilja vädrets makter ej sörja för bevattningen få människorna göra det. Canadian Pacific Railway, det mäktiga järnvägsbolaget, som här äger ofantliga vidder, har tagit upp kampen mot vädrets gudar. Generalstaben i kriget mot torkan är bolagets departement för »Irrigation», konstgjord bevattning, krigskostnaden har redan stigit till åtminstone ett 30-tal miljoner dollars, och per år går

den till någon miljon. Även provinsen Alberta och andra bolag ha slagit sig på irrigation. Medelst väldiga dammar och ledningar fördelas Klippiga bergens vatten över den torra prärien ut till irrigationsfarmerna.

Från en boskapsfarm under Klippiga bergen.

Irrigationen spänner över ett område av 5 milj. acres. Det mänskliga geniet är på väg att besegra torkan.

Chinooken tränger även längre mot norr över Klippiga bergen. I norra delen av Alberta och British Columbia, på höjden av Götaland, ligger Peace Riverdistriktet, ett kolossalt odlingsområde, 115,000 engelska kvadratmil stort. Där stryker chinooken in, men mildare och därför behagligare och nyttigare än i sydligaste Alberta. Den mjukar upp vinterns kyla, men

torkar icke ut markerna på våren och sommaren. Där finnes en myckenhet skogbeväxt land. Vintern är torr och klarskyad med stillsamma vindar och ringa snöfall Våren kommer snabbt, på några få dagar är

Mixed-farming i östra Kanada.

marken torr. Man kan börja så i början av april, ibland i mars. Nog kan frosten dröja kvar sent på våren och komma tidigt på hösten, man räknar i genomsnitt 60—75 frostfria dagar i Peace River-distriktet. Men ändock hinner vetet mogna förträffligt. Vill odlaren icke lägga sig ombord med sädesodling enbart, så kan han än hellre slå sig på »mixed-farming». Peace River-klimatet är precis anpassat för blandad sädesodling och boskapsskötsel. Mot Peace Rivers ofantliga

odlingsvidder med sitt »mixed-farmings» klimat se Kanadas odlare som mot ett framtidsland. Det är deras Kanaan eller Gosen. Men det är icke bara där, som mixed-farmingen, den mest intensiva och minst spekulativa jordbruksdriften, har framtiden för sig. De klimatologiska förutsättningarna finnas i alla prärieprovinserna, framför allt i deras nordliga delar, och odlarnas intresse inriktas snabbt och målmedvetet på mixed-farming.

Tre svenska kanadensare.

Bland den mängd svensk-kanadensare jag stött samman med, vill jag dröja vid trenne män, som gjort sig själva och sitt gamla hemland mycken heder och på samma gång vunnit stort förtroende i sitt nya hemland och gjort det goda tjänster. En av dem har jag nämnt förut i förbigående. Men jag kommer åter och det grundligare — han förtjänar det. Ty ingen svensk-kanadensare har på mig gjort ett gedignare och angenämare intryck. Det är Albert Hermansson jag menar.

Det måste vara ypperligt virke i den man som efter blott 22 års bortovaro från Sverige kunnat förvärva den fasta och framträdande ställning i Kanadas offentliga liv som Hermansson förvärvat. Så många år sedan var det han från sin hemsocken, Håsjö i Jämtland, kom över till en av Kanadas prärieprovinser, Saskatchewan, slog sig ned i Buchanan och tog upp homestead. Han tillhörde icke den sortens immigranter, som flyga omkring överallt och jaga efter lyckan. Han bet sig fast på en fläck tillsammans med sin broder, och där arbetade han med klok beräkning och seg envishet. De bröto upp veteåkrar och skördade vete på sommaren. Och på vintern arbetade de hårt i skogarna för att

Hermansson.

samla lite kontanter till hjälp till farmningen. Det hårda arbetet både vinter och sommar pressade, men så lämnade det ock på några år i resultat en vacker och inkomstbringande farm. Hermansson har som farmare varit en av de duktigaste svenska pioniärerna i Kanada,

men han är ingen skrodör som sitter och braverar med allt det han gått igenom. Blygsamt och okonstlat berättar han om sitt arbete, det är för honom en enkel och naturlig sak, att den som vill klara sig måste hugga i med varje muskel och sena. Inte är det någonting att tala om, anser han för egen del.

Hans dagar ha varit fullt upptagna. De lata och tomma minuterna ha icke varit många, men ändock har han haft tid och krafter över att förkovra sina kunskaper så framgångsrikt att få svenskar i Kanada torde besitta så grundliga och omfattande insikter särskilt i det allmännas angelägenheter. Han har alltid hyst ett stort intresse för det offentliga livets frågor, och han har metodiskt utbildat sig i den riktningen. Uppmärksamheten fästes snart vid hans insikter i och fallenhet för dylika spörsmål, och redan 1910 utsågs han till kommunalkassör och dito sekreterare i hans egen »municipality», i Buchanan. Under hela 12 år var han kommunens allt i allo, klockarfar som skulle allt bestyra. Han skolade sig snabbt för viktigare uppdrag. 1917 var han mogen att av allmänhetens förtroende väljas in som ledamot i Saskatchewans parlament för valkretsen Canora. Majoriteten var överväldigande, icke blott skandinaverna röstade på honom. Även de invandrade sydeuropéerna hyste så stort förtroende för honom, att de skänkte honom sina röster. Naturligtvis blev han omvald vid nästföljande val, 1921.

Hermansson är en utpräglad parlamentarisk begåvning. I sitt offentliga framträdande präglas han alltid av en stark saklighet och ett lyckligt formellt framställningssätt. Jag hörde honom en gång under ett valmöte i Winnipeg, och både formellt och reellt var hans valtal

en högt kvalificerad utveckling av den liberala tankegången. Han är liberal med avgjord progressiv betoning. Det torde vara få frågor, i vilka han nämnvärt avviker från den svenska socialdemokratiska åskådningen. Han gick skarpt in för frihandelsåskådningen, för de statliga järnvägarna, för en demokratisk senatsreform, och det är givet att han är motsatsen till militaristiskt sinnad. För tillfället står han utanför politiken, emedan han flyttat från Saskatchewan till Manitoba. Men han kommer åter. Det vore dumt att icke använda en sådan politisk kraft, och det skulle icke förvåna, om man en dag får se honom som den förste svensken i Kanadas federalparlament.

Anledningen till hans förflyttning från Saskatchewan och därmed hans tillfälliga utträde ur det politiska livet är den, att han av Svenska Amerikalinjen knutits till den »svensk-kanadensiska upplysningsbyrån» som chef för densamma. En lämpligare föreståndare kunde knappast ha valts för denna betydelsefulla institution. Detta omdöme är byggt på egen erfarenhet. Under min färd över veteprärien var Hermansson jämte den envetne och gladlynte smålänningen Chas Johnsson långa stycken min ciceron. De kunna icke nog berömmas för sin vederhäftiga handledning. Som »oldtimare», gamla farmare, de där ha gått igenom pioniärens hundliv och slagit sig igenom, ha de kunnat sina saker. Men de ha aldrig agiterat, aldrig rosenfärgat, aldrig överdrivit, ehuru de äro anställda i ett företag, vars framgång i någon mån är beroende på antalet immigranter. De ha skildrat förhållandena sådana de verkligen äro med både mörka och ljusa sidor. Med honom i spetsen har den »svensk-kanadensiska upplysningsbyrån» stora

förutsättningar att uträtta ett gott upplysningsarbete till gagn för såväl svenskar som andra immigranter. Men därom mera sedan.

*

Då min ångare från Vancouver löper in i Viktorias hamn, dåna salutskotten från den ståtliga parlamentsbyggnaden. Parlamentet i British Columbia börjar sin höstsession, den engelska guvernören utvecklar sitt världsväldes hela traditionella och pompösa ståt och läser upp ett trontal, nätt upp det enda han har att göra i egenskap av Englands s. k. styresman i den kanadensiska provinsen. Knivkastningen kan börja, den konservativa oppositionen, som vid federalvalen vunnit en lysande valseger och fått blodad tand, bereder sig att med den största våldsamhet storma an mot den liberala regeringen för att fälla den. Premiärministern »Honest John», en gammal vithårig hedersman och farmare med grova arbetshänder, får det arbetsamt och hett, innan julen bringar frid och vila.

I vestibulen till det hotell, som är parlamentarikernas vanliga bostad och samlingsplats, stöter jag samman med en reslig parlamentsledamot, som helst rör sig med engelska språket, men också klarar svenskan, om så behöves. Det är R. H. Bruhn, den ende svensk som utom Albert Hermansson blivit invald till ledamot av något provinsparlament. Han är bror till operasångaren Åke Wallgren, fastän namnet icke skvallrar därom. Hans liv är historien om företagsamhet och arbete, om växlingar, olycksöden och framgångar. På honom kan, såsom tidskriften »Agricultural and industrial progress in Canada» säger, tillämpas Samuel

Smiles ord om framgången: »Talangen att vinna framgång är ingenting annat än att utan tanke på berömmelse göra, vad man kan göra väl, och att göra väl, vad man än gör. Om berömmelsen alls kommer, så

R. H. Bruhn.

kommer den, emedan den är förtjänt, och icke emedan man söker efter den».

Bruhn är bohuslänspojke. Äventyrslusten hade han i blodet, och sjön lockade. Som 15-åring lämnade han sitt hem och gav sig till sjöss som sjöman för om masten. Tre år var han till sjöss, lämnade så en vac-

ker dag i Boston sin skuta och arbetade sig fram till Stora sjöarna. Där tjänade han tillräckligt med pengar för att kunna ta sig till västra Kanada. Vid Malakwa i British Columbia tog han homestead och hade då ett kapital på 30 dollars. Vintern arbetade han som skogsarbetare, återvände på våren till sitt homestead och bröt mark om sommaren, nästa vinter arbetade han som däcksgast å Canadian Pacific Railways båtar i Arrow Lake, återvände sen våren efter till sitt homestead med nog pengar att köpa kreatur och börja farmningen på allvar.

Senare finna vi Bruhn som schaktmästare i provinsialregeringens tjänst och ännu senare som brobyggare. 1917 drog han sig tillbaka från sin statsanställning och började med ett kapital av 2,500 dollars skogsaffärer för egen räkning. Nu drabbade honom olyckan. En explosion höll på att kosta honom livet, han är efter den illa sönderssprängd i ansiktet, och hela sin utrustning förlorade han. Men humöret förlorade han icke och icke heller sin optimistiska företagsamhet. En duktig karl låter icke hålla sig nere. På sitt goda namn lånade han upp 500 dollars och började på nytt. I denna stund är han en av de större skogsföretagarna i södra British Columbia och har årligen ett betydande antal »logging-camps» i gång. Sin hemvist har han i Sicamous i Klippiga bergen, och det allmänna förtroendet i trakten har fört honom in i provinsparlamentet.

*

Den tredje svensken är icke parlamentsledamot och icke heller har jag träffat honom personligen. Men ändock har jag mött honom otaliga gånger. Jag har

mött honom i British Columbias skogar, jag har mött honom bland präriens farmare, jag har mött honom i federalhuvudstaden i östra Kanada. Det är Olov Hansson, 1920 utnämnd till svensk konsul för hela British Columbia med boplats i Prince Rupert, den betydande fiske-, gruv- och exportstaden i norra British Columbia vid Stilla havet. Han är nog den mest ryktbare av alla svenskar i Kanada, till alla svenskmannabygder över det vida landet har hans rykte gått.

Hanssons väg är fylld av arbete, strider och växlingar liksom Hermanssons, Bruhns och de andra svenska pioniärernas. Mycket har han hunnit med och mycket har han upplevat sedan han 1902 som 20-åring lämnade Härjedalen. Hans födelseby, Tännäs, i närheten av norska gränsen, har utom honom lämnat många av sina duktigaste söner till Kanada. Förre riksdagsman Bergman i Tännäs har sett tre av sina bröder hamna i British Columbia, och de ha där utfört ett gott och hedrande arbete. Sina första år på andra sidan tillbringade Olov Hansson liksom Bergmanspojkarna i Förenta Staterna. Litet varstädes i Minnesota, North Dakota, Idaho, Montana och Washington arbetade han på vetefarmer och fruktfarmer, i järnvägsbyggen och hyvleri, och dessutom studerade han på lediga stunder språk och bokhålleri.

1908 finna vi den rörlige och mångfrestande mannen i Kanada. Han tar upp land i Alberta och tänker bli farmare. Farmen ligger 120 engelska mil från närmaste järnväg, men han har funderat ut, att en järnväg måste dragas fram i närheten av hans farm. Han tröttnar dock på farmningen och blir entrepenör på Grand Trunk-järnvägen, entreprenörsverksamheten tar stor

omfattning, och på sin tid har han på bansträckningen mellan Edmonton och Prince Rupert omkring tusen arbetare anställda. Sedan dess har han varit en av British Columbias största leverantörer av järnvägssleepers. Han har stora och värdefulla skogsområden, är intresserad i flera gruvföretag och är president i ett stort fiskebolag i Prince Rupert, där han i denna stund är affärs- och kommunalkung.

Olov Hansson är en kraft- och viljemänniska som få. Hans ansikte strålar av framåtanda och rättframhet. Hans haka är laddad med energi. Den mannen vet vad han vill och kan vad han vill. Det är något tusandjävla i honom. Ingenting är omöjligt för en man med denna fysiska och andliga vitalitet. Det går överallt i Kanada legendariska berättelser om hans bragder, när han satt sig något i sinnet.

*

Man möter i Kanada ofta berättelsen om trenne premiärministrar. Den ene är John Oliver, premiärminister i British Columbia. Den andre är Greenfield, premiärminister i Alberta. Den tredje är Dunning, premiärminister i Saskatchewan. Alla äro de födda utanför Kanada, de ha vandrat in i unga år och genom sin begåvning och sitt ihärdiga arbete slagit sig fram till sina inflytelserika positioner i Kanadas offentliga liv. De tre svenska kanadensarna ha visserligen icke nått så långt som de tre premiärministrarna. Men de äro dock levande vittnesbörd om att även en svensk invandrare kan bära fältherrestaven iränseln.

På svensk-kanadensiska upplysningsbyrån.

Kanada önskar hellre nordeuropeiska än sydeuropeiska invandrare. Men denna önskan har knappast gått i uppfyllelse. Om man undantar det stora antal invandrare, som importeras från England med ansenlig brittisk statshjälp, kommer lejonparten av invandrarna från Sydeuropa. Därifrån går en ständig stigande ström av immigranter, som hungrigt kasta sig över den bördiga jorden och bilda det ena settlementet efter det andra. Mera sparsamt strömma skandinaverna till, och i sådana distrikt, som fordom varit nästan uteslutande skandinaviska, börja polacker, galizier, tjeckoslovaker, italienare, ukrajnare, ungrare, m. fl. att bosätta sig samt tränga undan skandinaverna. Det har hänt, att mången skandinavisk farmare brutit upp till ett mera rent skandinaviskt distrikt, emedan han icke trivts med sina nya grannar, med deras underliga språk och underliga sedvänjor.

Under fiskalåret 1923—24 invandrade 148,560 personer, därav från England 72,919 samt därjämte 55,120 andra europeiska invandrare, av vilka 7,747 från Skandinavien, 3,536 svenskar, 2,424 norrmän, 1,355 danskar och 27 isländare. Dessutom invandrade 7,640 finnar. Fiskalåret 1924—25 invandrade 2,138 sven-

skar, 2,550 norrmän, 1,830 danskar och 4,261 finnar. Proportionen mellan nordeuropéer och sydeuropéer borde vara omkastad, ty naturen och klimatet passa långt bättre för de förra.

Den svenske invandraren, som kommer direkt från Sverige, landstiger i regel i Halifax, den sedvanliga landstigningsorten för både svenskar, norrmän, danskar och finnar. 1924 landsattes i Halifax av Svenska-Amerikalinjen 3,000 svenskar. Invandraren blir icke gammal i Halifax eller i den atlantiska kusttrakten. Där stannar blott någon enstaka industriarbetare, som icke vet vad han vill, eller någon vildfågel till sjöman som mönstrat av eller rymt. Den svenske invandraren sätter sig utan tidsspillan på det överfyllda immigranttåget mellan Halifax och Winnipeg. En och annan hoppar kanske av på färden genom Ontarios skogar. Det finnes ett mindre antal skandinaver, mest finnar, vid dess sågverk, massafabriker och gruvor. Men nästan undantagslöst är invandrarens första rasteställe Winnipeg, centrum för immigrantdistributionen genom mellersta och västra Kanada. Han hamnar i Winnipegs »Immigration hall», som alls icke är något immigranthelvete i stil med Ellis Island utanför New York. Den rymmer på en gång 600 invandrare. Tillsammans med chefen Gelly går jag igenom densamma och finner anordningarna så pass goda man överhuvudtaget kan begära. Huset är något gammalt och mörkt, men man är i full färd med ombyggnad och renovering. Det blir sedan väsentligen ljusare och trevligare. En immigrant har rätt att stanna kostnadsfritt en vecka i Winnipegs »Immigration hall», medan han ordnar om arbete för sig. Det händer att immigranten får stanna där 2 à

3 veckor, om så behöves. Vill han bo ute i staden, skaffar man »boardinghouse» åt honom. Det finnes även svenska sådana.

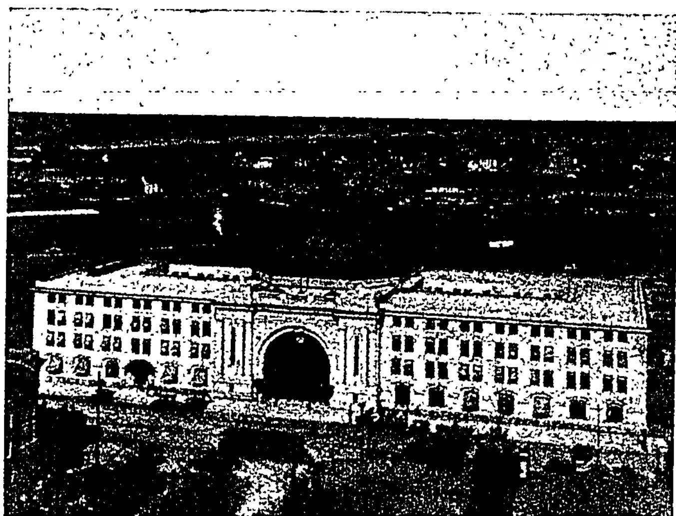
Nu gäller det för den svenske immigranten att skaffa sig arbete, om han är arbetare, eller jord, om han är farmare. Såväl den kanadensiska regeringen som de båda järnvägsbolagen, C. N. R. och C. P. R., ha egna arbets- och jordförmedlingsbyråer med uppgift att bistå immigranterna vid ankomsten. Redan innan immigranten kommer till Winnipeg, har han kommit i beröring med någon representant för dessa byråer. Representanter möta fram såväl i Halifax som på järnvägståget mellan Halifax och Winnipeg. Canadian National Railways, den kanadensiska statsjärnvägen, invandrings- och kolonisationsbyrå kan tagas som ett exempel på dessa förmedlingsorganisationers sätt att arbeta. Dess huvudkontor för västra Kanada är förlagt till Winnipeg. Byrån har i förväg från jordbrukare inhämtat uppgifter om lediga platser, så att immigranten snabbt kan placeras efter sina förutsättningar och fordringar. Han får biljett till ett särskilt billigt pris, erhåller ett introduktionsbrev till arbetsgivaren; följes till tåget, telegram avsändes till byråns ortsagent, arbetsgivaren underrättas av denne och arbetaren hämtas vid stationen. Icke blott arbete utan också jord förmedlas. Byrån har en myckenhet jord att erbjuda till varierande priser och varierande kreditvillkor. Och den nya farmaren erhåller kostnadsfritt bistånd och råd om allt som till lantbruket hör, inköp av kreatur och redskap, byggnadsplaner, utsäde, upphandlings- och försäljningsmetoder o. s. v. Dessa stora förmedlingsorganisationer fungera i och för sig bra, invandraren kan

gott lita på att få en korrekt behandling, även om behandlingssättet blir något opersonligt, därför att så stora folkmassor från skilda nationer och språk måste omhändertagas.

Den svenske immigranten försvinner dock lätt i myllret av alla andra nationaliteter. Han står som en främling inför främlingar och kan icke göra anspråk på att bli ompysslad och vägledd framför andra. Förmedlingsorganisationerna kunna icke särskilt taga sig an någon viss nationalitet. De skicka iväg nykomlingen till en sådan plats, där han bäst behöves och är lättast att placera. Det kan därför hända, att han kommer till ett settlement eller en arbetsgivare, där han icke alls kan känna sig hemma eller slå rot. Bäst vore för den svenske invandraren, om han placerades bland skandinaver, som kunde hjälpa honom till rätta. Även om de kanadensiska myndigheterna och förmedlingsorganisationerna icke äro motståndare till block-settlement av skandinaver så lägga de dock ej i dagen något större intresse för att åstadkomma dylika nationalitetsgrupper. Och en mängd smärre jordförmedlingsbolag och enskilda jordspekulanter lägga tämligen ogenerat an på att plocka immigranten, de vilja blott ha hans pengar. Dem bör immigranten akta sig för.

En svensk förmedlingsorganisation i Winnipeg har länge varit ett önskemål, såväl i Kanada som i Sverige. Professor Gösta Bagge, som 1924 studerade emigrationsproblemet i Kanada, underströk starkt önskvärdheten härav i sin officiella rapport hösten 1925 till den svenska regeringen. Han yttrade bland annat: »Det nuvarande systemet räcker ej till att ge de till Kanada utvandrande svenskarna den hjälp, som är

nödvändig för att ej ett stort antal skall råka ut för bittra erfarenheter. Att helt undvika dylikt vid en immigration av denna karaktär är säkert omöjligt; den som utvandrar till främmande och obekanta öden måste stå sin risk. Men att personer lockas ut med oriktiga

Union Station i Winnipeg.

uppgifter eller av okunnighet om de verkliga förhållandena, eller sedan de kommit ut placeras på ett olämpligt sätt eller ej få tillräckliga upplysningar om hur man skall bära sig åt i det nya landet, bör dock icke få ske när man sett vilka följder, som därav kunna uppstå.» Och rapportens slutord äro: »Det enda som kan göras, är att noga följa utvecklingen år från år samt sprida kunskap om de verkliga förhållandena och

att söka så långt sig göra låter hjälpa dem till rätta, som på egen risk utvandra. Båda dessa uppgifter måste otvivelaktigt på något sätt lösas.» Vad professor Bagge här så kraftigt yrkat på har redan kommit till stånd. Sedan han studerat Kanada som emigrationsland har i Winnipeg skapats en svensk byrå, som lämnar gratis korrekta upplysningar till varje hemmasvensk, som funderar på att resa ut, och likaledes gratis förmedlar arbete och jord åt sådana, som kommit över. Framsynta svenskar ha förverkligat önskemålet.

Byrån heter »Svensk-kanadensiska upplysningsbyrån», är startad genom Svenska Amerikalinjen och förlagd till dess lokaler Main Street 470, Winnipeg. Starten skedde i mars 1925. Byrån arbetar fullkomligt kostnadsfritt för den som söker råd, arbete eller jord. Den besvarar, även skriftligen hem till Sverige, alla förfrågningar om kanadensiska arbetsförhållanden. Den införskaffar uppgifter om lediga platser, framförallt hos farmare och skogsägare i västra Kanada. Den förmedlar arbetsplatser och ser till att svenskar om möjligt komma till svenska settlement eller svenska logging-camps. Den upprätthåller även senare förbindelsen med immigranten, till dess han erhållit en tillfredsställande och stadigvarande anställning. Den samarbetar med regeringarnas och järnvägarnas kolonisationsföretag, samlar och tillhandahåller uppgifter om lämplig jord, men driver själv inga som helst jordaffärer i vinst- eller spekulationsintresse. Slutligen planerar den att i västerns alla större samhällen skaffa sig lokalorgan, som kunna tillhandahålla upplysningar om tillgång på jord och arbete, om jordpriser och arbetslöner, och ytterligare ta hand om immigranterna.

Svensk-kanadensiska upplysningsbyrån är visserligen i främsta rummet avsedd för svenska immigranter. Den insveper sig dock icke i en stram, nationell isolering. En invandrare må ha kommit med vilken emigrantlinje som helst, han må vara av vilken nationalitet som helst, han får lika fullt på Main Street 470 kostnadsfria råd. Under första arbetshalvåret, till 15 november 1925, hade förmedlats arbete åt 239 svenskar, 75 norrmän, 14 finnar, 8 danskar samt 3 andra. Större delen av dem invandrade med Svenska Amerikalinjen, men även ett stort antal med Norska Amerikalinjen, Skandinaviska Amerikalinjen, Cunard, Vita Stjärnlinjen, Canadian Pacific o. s. v. Ingen annan ångbåtslinje har en dylik upplysnings- och förmedlingsinstitution. Den har också väckt uppmärksamhet och tillfredsställelse i de andra skandinaviska länderna. Så har Hufvudstadsbladet i Helsingfors ägnat den starka lovord.

Mången timme sitter jag på Main Street 470 och studerar det rörliga livet. Trådarna mellan Sverige och Kanada löpa minst lika mycket genom Main Street 470, Winnipeg, som genom generalkonsulatet i Montreal. Main Street 470 gör Sverige och svenskarna lika mycken nytta som ett avlönat konsulat. Där passerar en ständig ström av rådsökare och arbetssökare, många skiftande öden och själar blickar man in i. Där komma invandrare med goda förutsättningar att slå sig fram och invandrare utan några förutsättningar alls, invandrare som veta vad de vilja och sådana som drivas av vindarna, invandrare som ha god reda på det nya landet och sådana som icke ha en blek aning om det, invandrare som äro förutbestämda till framgång och sådana som äro på förhand dömda till undergång.

Där komma fattiga lantarbetare från Skåne och Halland, Östergötland och Västergötland, och vandra vidare till skördearbete hos Manitobas, Saskatchewans och Albertas farmare. Där komma härdade skogsarbetare från Norrland och skickas ut till skogarna i British Columbia samt norra delen av prärieprovinserna. Där komma betänksamma svenska bönder, som sålt sin hemgård och nu vilja ta homestead eller köpa en god farm för billigt. Där vila på återresan till Sverige ett par halländska lantarbetare, som kommo i våras och nu äro färdiga med Kanada efter 4 månaders farmningsarbete; den ena är gift och hänger huvudet av hemlängtan efter gumman och barnen, den andre muttrar: »Jag kommer väl tillbaka, när jag fått hem kamraten min». Där tittar en svensk ingenjör in några gånger och frågar efter arbete, jag hittar honom senare vid järnvägsspärren i Vancouver, där han hugger de svenskar han möjligen känner; han tar vad arbete som helst, bara han får arbete. Där frågar gång efter annan en man som sett goda dagar, mycket goda dagar, efter något passande arbete; hans pengar ha gått i de svenska bankkrascherna, de dollars han hade med sig vid landstigningen i Kanada ha försvunnit; det finnes intet annat arbete åt honom än som lantarbetare på en farm; han måste däran, utblottad är han och sjuk därjämte; garderoben måste han lämna kvar som säkerhet för hotellräkningen, han reser ut till farmen som han går och står i sin ridkostym; han har ett drag av optimistisk galghumor, när han säger adjö till mig: »Man kan komma i underliga situationer här i livet».

Jag går igenom byråns halvmånadsrapporter om arbetsförmedlingen. I dem kan man följa, hur resulta-

tet av arbetet förbättras undan för undan, hur byrån mer och mer vinner förtroende, huru Kanadas ekonomiska liv sakta men säkert tillfrisknar, huru arbetsförhållandena stabiliseras. Jag tar som prov rapporten för 15 november 1925. Till detta datum hade 339 invandrare anhållit om arbetshänvisning, alla hade blivit

Emigrantbild från Winnipeg.

placerade, de allra flesta i jordbruksarbete. Arbetslönerna hade ställt sig sålunda: Vårarbete 50 per månad jämte »free board», fri kost och bostad; sommararbete 40 dollars och free board; skörde- och tröskningsarbete 4—4.50 per dag och free board; årsarbete 30—45 dollars per månad och free board. Erfarna tjänsteflickor, som äro mycket eftersökta, ha erhållit 30 dollars per månad och free board och oerfarna 20 dollars.

Tendensen har konsekvent pekat uppåt till mindre arbetslöshet, jämnare drift och högre löner.

Jag läser samvetsgrant igenom byråns all korrespondens med hemmasvenskar, som fundera på Kanada. Det är en ansenlig lunta. Där träffas frågare av alla slag, lantarbetare och skogsarbetare, bönder och agronomer, studenter och kontorister, skogsinspektorer och ingenjörer. De ha ställt tusen och en frågor, på dem alla ha de fått sakliga och rättframma svar, inga falska färgläggningar, inga överord, inga ohållbara löften, alltsammans nyktert och praktiskt. Jag publicerar några ur luntan, de ge klart besked om förhållandena på jorden och i skogarna. En man från Ö s m o tänker bli kanadensisk farmare och erhåller i april detta svar:

»Vi finna av Edert brev, att Ni önskar resa till Kanada för att bli farmare och vi vilja giva Eder några »hints» om förhållandena här. Eder förmodan, att stora landsträckor ännu ligga obrukade äger sin fulla riktighet, ja, endast en ringa del av Kanadas stora jordbruksvidder äro tills dato under plogen. Ni kan ännu erhålla s. k. fria homestead i vissa delar av landet. Därmed menas att regeringen skänker nybyggare en areal av 160 acres, som han erhåller utan andra förpliktelser än att han skall uppfylla vissa anspråk som regeringen ställer på honom. Han skall således förklara som sin avsikt att bli kanadensisk undersåte, vidare skall han under 3 år bo på sin jordlott minst 6 månader årligen, uppföra å densamma ett enklare boningshus för sig, eller också kan han bo hos någon anhörig som har land i grannskapet och är bosatt där. Vidare skall han under dessa år ha uppodlat ett visst antal acres beroende på jordens beskaffenhet och svårig-

heten att plöja densamma. I varje fall äro dessa förpliktelser ej större än att en medelmåttigt god farmare utan svårighet kan uppfylla desamma. Helt naturligt måste den som vill erhålla ett sådant homestead vara beredd på att han ej kan erhålla detsamma i ome-

Från östra Kanadas skogsdistrikt.

delbart grannskap av stad. Vi vilja icke råda någon att taga ett dylikt homestead med mindre att han noga övertänker de svårigheter, som äro förknippade med livet därute.

Den som önskar köpa jord kan även erhålla sådan på mycket förmånliga villkor från 10—20 dollars per acre och upptill 30 års betalningstid, samt med en mindre förskottsbetalning. Ävenså kan en som önskar bliva i

tillfälle att idka farmning få hyra en farm med hus och ibland även med nödigt maskineri och boskap under t. ex. 1 år, antingen mot att betala en viss del av skörden eller också mot kontant erkänsla. I båda fallen fordras det en del penningar och ämnar Ni köpa en farm torde Ni åtminstone behöva 1,000 dollars till uppköp av boskap, nödvändigt maskineri o. s. v.

Bäst är att första tiden arbeta för en annan farmare och därigenom bliva införsatt i de metoder som här äro brukliga. Det är relativt lätt att erhålla en dylik anställning och lönerna variera för närvarande mellan 30—45 dollars per månad och fritt vivre. Under vintrarna kan arbete erhållas i skogsavverkningar med ungefär liknande löner, dock kunna vi icke nu säga huru tiderna komma att ställa sig nästkommande vinter. I varje fall vilja vi icke råda Eder att ställa Eder tillit till industrin, ty denna är, åtminstone för närvarande, ej i behov av någon arbetskraft utöver den tillgängliga.»

En man från Axhult begär upplysning om de främsta svenskdistrikten, om arbetslösheten, om andra arbeten än farmningsarbeten, och han erhåller i november till svar:

»Vi vilja meddela att de största settlementen äro belägna i västra Kanada, i synnerhet i provinsen Saskatchewan. Av distrikt, där svenskar i myckenhet bosatt sig må nämnas Wadena, Stockholm, Dubuc, Buchanan, Hyas, Norquay, Kelliher m. m. i Saskatchewan, Wetaskiwin, Red Deare, Ponoka m. fl. i Alberta, samt Minnidosa, Eriksson, Eriksdale, Teulon, Lac du Bonnet och andra platser i Manitoba.

Beträffande arbetstillfällen i Kanada kan man säga att dessa under nuvarande tidpunkt av året äro begränsade

till skogsarbeten. De förmånligaste skogsdistrikten äro Västra Ontario, norra Manitoba och Saskatchewan, samt delar av Alberta och British Columbia. Den senare provinsen är ojämförligt den största inom skogs- och sågverksindustrin. Eder fråga om här råder arbetslöshet i vissa yrken kan besvaras med både ja och nej.

Kreatursutställning i Regina, Saskatchewan.

Kontorister och därmed jämställda ha i regel mycket svårt att erhålla någon anställning inom vissa yrken, förrän de inhämtat nödiga språkkunskaper och i övrigt lärt känna förhållandena. Så är även fallet med industriarbetare.

För personer, som äro lämpade för och villiga att »hugga i» med vad som kan erbjudas i arbetsväg, finns ingen arbetslöshet. Det finnes gott om arbete ute i skogarna f. n. Lönerna äro varierande. I dessa trakter betalas 30—45 dollars per månad och fri inackorde-

ring, eller också kan ackordsarbete erhållas. I British Columbia äro lönerna relativt högre.»

En man från Kungsör, som varit sågverksinspektor, ville ha plats inom trävarubranschen, i sågverk, hyvleri eller snickerifabrik, och får i augusti till svar: »Vi finna av Edert brev att Ni är utbildad för trävarurörelse och vilja av den anledningen rekommendera Eder att styra kosan till västra Kanada, eller British Columbia. Där finnas de största trävaru- och skogsbolagen och även de bästa tillfällen att arbeta sig fram. Då den kanadensiska trävaruhanteringen i mångt och mycket avviker från de förhållanden vi äro vana vid från »gamla landet», får Ni nog bereda Eder på att som det heter »börja från början». Den svenska trävaruindustrin i teknik och praktik står på ojämförligt högre nivå än i detta land. Under det att man i Sverige söker att av minsta möjliga trädmassa erhålla mesta möjliga ekonomiska och kubiska utbyte, sätter man här i landet större vikt vid snabbheten i förädlingsproceduren på grund av den åtminstone hittills obegränsade tillgången på råvaror. Med andra ord man slösar med skogen på samma sätt som hemma i Sverige för 75 år sedan.

Vi förmoda, att Ni besitter kännedom i sortering av trävaror, värdesättning av ståndskog o. s. v., och detta kommer att bliva till ovärderlig nytta för Eder här. Sorteringsbestämmelserna här äro i huvudsak desamma, som gälla hemma i Sverige, och den som är införsatt i trävaruindustrin hemmaifrån har jämförelsevis lätt att ackomodera sig efter kanadensiska förhållanden. Dock måste Ni, vilket är det enda vanliga, arbeta Eder upp gradvis och genom att själv visa, vad Ni duger till,

skapa Eder en bana här. En god trävaruman har alltid utsikt att erhålla anställning i västra Kanada.

Vi ha blivit tillförsäkrade av olika firmor i västra Kanada om arbete för cirka 100 nykomna svenskar månatligen. Betalningen för vanligt skogsarbete utgör för närvarande 37—42 cent per timme, 9 timmars arbetsdag. För mat och bostad betalas 1,20 per dag. Vi äro övertygade om att vi kunna finna anställning för ett stort antal svenskar, men vi vilja naturligen icke ikläda oss några särskilda garantier, då vi ej känna till de personers arbetsduglighet, som från Sverige begära vårt bistånd. Det är personen själv, som har att söka omplantera sig efter kanadensiska förhållanden, ju fortare, desto bättre.»

Det är verkligheten sådan den är, utan omsvep och utan förskönning. Här är det icke fråga om »samvetslös emigrantvärvning», här är i stället ett samvetsgrant upplysnings- och hjälparbete. Ingen yrkeskritiker skall kunna påstå, att dessa uppgifter icke äro sakliga och korrekta. En institution av detta slag står och faller med vederhäftigheten och objektiviteten i dess upplysningsarbete. De säkraste garantier förhindra, att den ger lastarenom rum. En garanti är upplysningsbyråns chef, Albert Hermansson, han är sakligheten, objektiviteten och korrektheten själv och går med liv och själ upp i byråns arbete. En annan garanti är byråns »advisory board», förtroenderåd, i vilket återfinnas många av Kanadas svenska konsularrepresentanter, bl. a. konsul Olov Hansson, Prince Rupert, British Columbia, konsul Oskar Johnsson, Port Arthur, Ontarie, konsul Emil Skarin, Edmonton, Alberta, professor C. H. Lager, Brandon, Manitoba. Slutligen ligger en

garanti i Svenska Amerikalinjens eget intresse. Varje försök till fusk skulle döda allmänhetens förtroende och gå ut över linjen. En enda falsk upplysning river ner mera än hundra sanna bygga upp.

I Svensk-kanadensiska upplysningsbyrån har jag funnit ett av de vackraste och förhoppningsfullaste dragen av svensk-kanadensarnas inbördes hjälpsamhet och solidaritet. Och icke nog med detta, den Svensk-kanadensiska byrån har trätt i den svenska statens ställe. Det är, såsom professor Bagge skrivit i sin rapport till regeringen, ett svenskt statsintresse att kunskap om de verkliga förhållandena spridas i hemlandet och att utvandrarna hjälpas till rätta i det nya landet. Båda dessa uppgifter har den svenska staten låtit ligga. Den har icke sörjt för att inom Sverige korrekt upplysning sprides bland allmänheten om arbetsförhållandena i Kanada, allt eftersom den ekonomiska situationen växlar. Den har icke heller sörjt för att svenska utvandrare blivit omhändertagna i det nya landet. Att denna dubbla brist nu blivit utplånad länder de enskilda personer till mycken heder, som gjort vad Sverige icke ansett sig skyldigt att göra. Jag har föresatt mig att i mina Kanadaskildringar blott berätta och aldrig agitera, men här bryter jag utan tvekan första och enda gången denna princip och blir agitator: Må varje svensk, som reflekterar på utvandring till Kanada utan att där ha släktingar eller bekanta, först förfråga sig hos Svensk-kanadensiska upplysningsbyrån, Main Street 470, Winnipeg, innan han fattar beslut, och må varje svensk utvandrare vid ankomsten till Kanada inställa sig där för att få arbetshänvisning och goda råd.

Svenskar i Kanada.

Efter halvannan månads irrfärder genom Kanada har jag tillsammans med min vän, trätobroder och oskiljaktige följeslagare, Carlsson-Frosterud, överskridit gränsen till Förenta staterna och hamnat i New Yorks mångfärgade människomyller. Kanada ligger bakom oss som ett stort äventyr från världshav till världshav. Vi ha kalkylerat i våra tidtabeller och med skrytsamhet konstaterat, att vi tillbringat vid pass femton heldygn på de kanadensiska järnvägarna. Och nu väntar återtåget med Gripsholm. Den svenska handelsflottans stoltaste fartyg ligger vid hamnpiren vid Hudsonfloden, hälsad med beundran av alla svenskar i New York och med nyfiken respekt av den amerikanska ingenjörsvetenskapen och journalistiken.

Det gick utför med oss på sistone, vi proletariserades. Vi äro levande bevis på sanningen, att den sig upphöjer han varder förnedrad. Vi började med att som interparlamentariker bebo östra Kanadas lyxhotell som det kanadensiska parlamentets gäster, vi slutade med att som vanliga människor dela bädd i järnvägarnas sovvagnar och de billigaste hotellen för att bringa ned de vansinnigt höga priserna till mänskliga summor. Frosterud var en varm och god och stillsam sängkamrat.

Han snarkade bara lite grand, men det gjorde jag också, och jag vände mig litet oftare på natten än han gjorde. På återtåget genom östra Kanada gläntade vi ibland på dörrarna till lyxhotellen, där vi månaden förut varit hedersgäster, och kastade in ett hågkommelsens sorgsna öga. Vi intogo våra enkla måltider på de blygsammaste »White-lunch»-restaurangerna, där »hjälp dig själv» är serveringsprincipen. Men när vi smögo oss in på kinesrestaurangen i Ottawa, stannade maten i halsen på Frosterud.

När jag tänker tillbaka på den sällsamma tiden bland Kanadasvenskarna och söker få ett samlat grepp kring mina sensationer kommer en episod med Frosterud som huvudfigur fram i min erinring. Det var en dag i Winnipegs »stockyard», dess kreatursmarknad. På dess labyrintiska fägator trampade vi omkring i spillningen från de tusentals kreatur, som där dagligen sorteras och försäljas för att uppätas inom landet eller exporteras österut till England eller söderut till Förenta Staterna. Bland de interparlamentariska förnämiteterna på konferenserna i Washington och Ottawa hade Frosterud känt sig litet bortkommen och förvirrad. Med sin svenska kom han icke långt bland de många mesopotamiska tungomålen, som man där uttryckte sina tankar på. Men på Winnipegs kreatursmarknad kvicknar Frosteruds svenskspråkiga farmarsjäl till. Han hör grisar grymta, kossor råma och får bräka i en himmelskt ljuvlig symfoni, hans ansikte lyser av förståelse, och han utropar: »Det här språket känner jag igen, det är rejäl svenska, här känner jag mig hemma.» Frosteruds hemkänsla bland kreaturen i Winnipeg har följt oss bland svenskarna i Kanada ända ut till Stilla

havet. Vi ha känt oss hemma. Icke ett ögonblick ha vi varit främlingar i ett främmande land. Allas hem och hjärtan ha öppnats för oss så som man öppnar dem för en god gammal vän.

Mitt minne stannar vid svenskfesten i Vancouvers ståtliga svenskhus med det svenska gästabudet efter-

Farmlandskap från Prince Edward Island.

åt, då vi serverades inlagd sill, knäckebröd och värmländsk potatiskorv. Det stannar vid svenskfesten i Winnipegs »Islandshus», där jag får mottaga en vackert textad adress att föra med från svenskar i förskingringen till »moderlandet i Nordanbygd». Men särskilt stannar det med stark gripenhet vid Calgary, där minnesgoda arbetets svenskar hedrat socialismens bort-

gångne store hövding, genom att ge sin Wasaloge namnet Branting, och där jag på logen Brantings högtidsfest talar om förhållandena i Sverige efter det demokratiska genombrottet. Jag räknar det som ett av mitt livs rikaste ögonblick, när det förunnades mig att inför ett par hundratal härdade svenska arbetets män och kvinnor skildra Hjalmar Brantings betydelse för den svenska arbetarklassen, för hela det svenska samhället och för samförståndet och freden mellan världens olika folk. En sak fattades dem, de hade ännu icke lyckats få något Brantingsporträtt på väggen. Logens ordförande, min värmländske vän farmaren Ekstrand, talade vid mig om deras önskan att pryda sin föreningssal med en Brantingsbild. Och det är en hederssak att hans önskan blir uppfylld.

Jag har icke endast känt värme vid vänligheten från Kanadasvenskarna, jag har också känt en oavlåtlig stolthet över kanadensarnas omdöme om svenskarnas arbete i det nya landet. Jag har talat vid en mängd kanadensare i inflytelserika ämbetsställningar, jag har talat vid provinsregeringarna i Manitoba, Saskatchewan, Alberta och British Columbia, jag har talat vid federalregeringen i Ottawa, och på varje interpellation om svenskarna som kanadensiska medborgare har jag fått samma svar: »De äro vårt bästa immigrant- och medborgarelement, vi ha aldrig haft något besvär av dem, bara glädje.» Blott en enda hängde en liten pikant reservation efter berömmet. Det var högermannen Bennet, enligt mångens spådom högerns kommande ledare, som i Calgary vann en lysande valseger. »Edra landsmän äro ett alldeles förträffligt folk», yttrade han, »det är bara det felet med dem, att icke

en enda röstar konservativt.» Men i »Vancouver Morning Sun» fann jag en hymn till den nordiska rasen, den skulle skapa Kanadas gyllene tidsålder. »Utan den nordiska rasen kan den vita civilisationen ej dominera. Den nordiska typen är utforskaren, missionären, väg-

Boskapsfarm i Ontario.

röjaren, lagstiftaren. Hans ande har givit den vita rasen herravälde över större delen av jordens yta. Den vita rasens gyllene tidsålder kommer där, varest förhållandena bringa den nordiska anden till den högsta utvecklingen.»

Överallt i Kanadas unga kultur märker man spåren av svenskarnas arbete och av skandinavernas överhuvud. Från 1871 till 1921 har antalet skandinaver i

Kanada vuxit från 1,623 till 167,000. Av dem äro 69,000 norrmän, 61,000 svenskar, 21,000 danskar och 16,000 isländare. Högst bland skandinaverna skattas isländarna, det lilla isländska folkelementet har gjort ett duktigt och av alla erkänt arbete. Men svenskarna ha ej kommit långt efter. Hundratusenden acres av vajande vetefält ha svenska farmare brutit upp å veteprärien. Svenska rallarhänder ha lagt de mångtusenmila järnvägsskenor, som under övermänskliga svårigheter och uppoffringar spänts från Atlantiska till Stilla havet. Mången svensk rallare sover den eviga sömnen i Klippiga bergens ödsliga pass, där pullmanvagnarna nu susa fram. »Ge mig några tusen svenskar, ge mig snus och brännvin, och jag skall bygga en järnväg till helvetet», sade en ingenjör. Svenska skogsarbetare ha satt en sjudande rush på arbetet i British Columbias urskogar och på köpet lärt bort den ädla konsten att tugga snus. Det har gjort gott i min svenska själ, när jag mött en snustuggande svensk-kanadensare. Svenskarna ha inte emigrerat förgäves, de hävda sin föregångarställning på den moderna kulturens alla områden.

Nu har du blivit en svensk-svensk nationalist! tillropar mig någon riktigt internationalistisk internationalist. Nej, en svensk socialist böjer icke knä för mögliga nationalistideal och förlegade nationalistfördomar, därför att han kan känna värme, glädje och stolthet, när han förnimmer, hur hederliga svenska arbetets män och kvinnor brutit sin egen framtid och timrat upp den kanadensiska kultur, som ännu är i sitt vardande men dock ger visionen av en rik och obegränsad framtid. De ha höljt sig själva, de svenska pioniärerna i Kanadas

farmer och järnvägar, skogar och gruvor, med den ära, som är den största av alla: Arbetets ära. Därför förtjäna de ihågkommas och hedras av arbetets män och kvinnor hemma i Sverige. Mycket är i det stycket försummat från Sverige. Blott sparsamma tecken ha

Frukt- och grönsaksplantage i Ontario.

antytt, att Sverige brytt sig om, hur det har gått dem i det nya landet. Man behöver bara tänka på ordningen eller rättare sagt oordningen med det s. k. svenska konsulatväsendet i Kanada. Hemma i Sverige har man aktat sig väldigt noga så att det för all del icke månde bliva för många svensktalande män på de svenska konsulposterna.

Det är ingenting att undra på, om man någon enstaka gång stöter på en svensk utvandrare, som knap-

past vill kännas vid sitt fädernesland, som icke gärna vill tala sitt gamla modersmål och som ingenting har emot att hans barn alldeles växa bort från svensk kultur. Den, som blir bortglömd, glömmer också själv. Kanada-svenskarna ha varit bortglömda vid sidan av svenskarna i Förenta Staterna. Men djupast där nere på bottnen av de gamla utvandrarna ligger en sugande längtan till barndomsbygden, som de icke sett på 20—30—40 år. I Winnipegsvenskarnas textade »hälsning till Sverige» formas deras längtan så: »Då vi i minnenas stund förnimma vad Du varit för oss, och då vi tänka på Din insats i fredens och kulturens tjänst blandas hos oss känslor av tacksamhet, vördnad och stolthet; tacksamhet för den uppfostran som gjort det möjligt för oss att intaga en Dig värdig och hedrande ställning i Kanadas samhällsliv; vördnad inför Dina urgamla hävder, forntids- och nutidsbragder; stolthet över det svenska namnet, ärat och aktat över hela jorden.» Utvandrarna liksom skämmas för att offentligen bekänna sin längtan, den ligger dock och gror, och de känna en tillbakahållen grämelse över att deras arbete och deras tillvaro icke skall anses värda någon hågkommelse och uppmuntran från det gamla hemlandet. På sista åren har en och annan enstaka svensk resenär färdats genom Kanadas svenskbygder. Om svenskarna hemma visste med vilken oskrymtat barnslig glädje dessa besök kärkomnas av stamfränderna i nybyggarlandet, så skulle de icke bli så sällsynta i framtiden.

Den svenska kanadaresenären får med jämnmod bära misstanken eller förhoppningen att han är en emigrantagent, som är kommen som förelöpare för en myllrande skara av kolonister. I varenda utlänning, som

studerar Kanadas förhållanden, spåras en halvofficiell representant för ett kolonistprojekt. Det hjälps icke, hur objektivt han yttrar sig, dagen efter läser han ändock i tidningarna, att han har i uppdrag att plantera ut några tusental av sina landsmän. När professor Bagge som regeringsrepresentant 1924 studerade Kanada, spreds det ryktet ut, att han kom i spetsen för en utvandrarehär av 15,000 svenskar, och sägnen förtäljer, att han i en stad mottogs med en officiell deputation, vars näsor blevo något långa vid åsynen av att han kom ensam. Vid Otto Järtes Kanadabesök skrev en engelskspråkig tidning i Winnipeg: »Inledande en rörelse att starta svenska kolonier i västra Kanada anlände den 24 augusti doktor Otto Järte till Winnipeg på sin väg västerut», och så berättade tidningen hur Järte sagt: »Jag befinner mig nu i Kanada för att samla upplysningar om de mest lämpliga platserna och landets krav, vilket allt jag skall taga med mig tillbaka till den svenska regeringen.» Det kan förmodas att den hastigt och lustigt nyutnämnda emigrantchefen Järte rev sig i håret, när han fick reda på i vilka ärenden han var stadd. Även mina lockar fingo många tillfällen att bli rivna. Den baggeska utvandrarhären var framme och spökade överallt, och man hann icke på morgonen dra på sig byxorna i ett nytt hotell i en ny stad, förrän en envis jordförmedlare eller en nyfiken tidningsmurvel var framme.

Vad säga nu svensk-kanadensarna själva om landets arbetsförhållanden och utkomstmöjligheter? Bland det tusental, jag samtalat med, finnes allsköns skiftande meningar. Jag har talat vid vetefarmare och boskapsfarmare, fruktfarmare och rävfarmare; jag har talat vid lantarbe-

tare och skogsarbetare, vid gruvarbetare och stadsarbetare, jag har talet vid kommunister och socialister, liberaler och konservativa; jag har talat vid fackliga syndikalister, reformister och oorganiserade; jag har talat vid miljonärer och fattiglappar, vid framgångsrika och misslyckade. Där finnes hela skalan av omdömen från ljusaste optimism till svartaste pessimism. »Oldtimare», som gått igenom ekluten, skapat sig en välbärgad ställning, vant sig vid den egenartade miljön och själva genomlevat Kanadas svindlande snabba ekonomiska omvandlingsprocess, knussla icke på belåtenhet, beröm och framtidstro. Nykomlingen, som rest till Kanada på Guds försyn och är ovan vid språket, människorna och förhållandena, känner sig ofta hemlös och ser mera mörkt på framtiden, dessutom förväxlar han gärna den abnorma ekonomiska period, som Kanada de sista åren gått igenom, med ett normalt ekonomiskt tillstånd. »Oldtimaren» sjunger icke sällan ut som sitt hjärtas mening, att nutidens nykomling är mera mjuk i viljan och lös i köttet än den gamla goda tidens.

Vad möter nykomlingen?

Vad möter den nykomne svensken, när han landstiger på Kanadas mark för att bryta sig en ny bana?

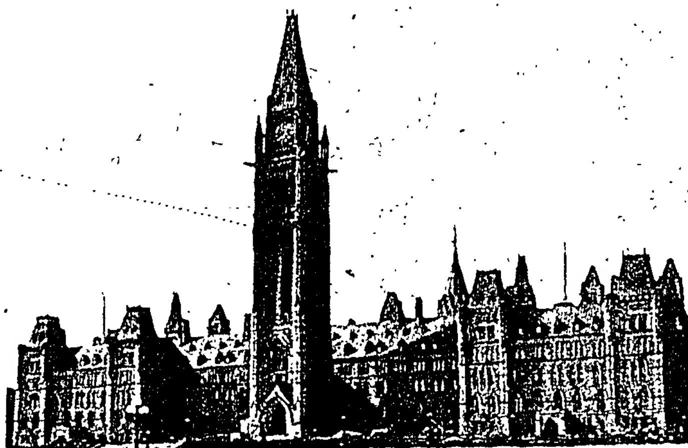
Han finner ett land med omätliga resurser. Kanada har större areal fruktbar odlingsmark, som ännu icke är lagd under plogen, än något annat land. Det har större orörda skogstillgångar än något annat land. Det har enorma kollager och petroleumfyndigheter, som först nyligen börjat bearbetas. Det har ofantliga mineraltillgångar, däribland guld, och ändock har den mineralogiska utforskningen hunnit med blott en ringa del av Kanada. Det har efter sina långsträckta kuster och i sina stora floder och sjöar ett rikt givande fiske, som ställer Kanada i främsta ledet av världens fiskeländer. Det är ett ledande land på pälsvarufångstens område.

Han finner ett land med obändig och obegränsad tro på sig själv och sin framtid. Kanada drömmer sig bli en världsstat. Det är stort som Förenta Staterna, dess naturtillgångar tävla med Förenta Staternas, varför skulle det då icke bli Förenta Staternas like i folkmängd och betydelse? Så resonera de äkta kanadensarna. Det har nu 9 miljoner invånare, varför skulle det icke som Förenta Staterna kunna rymma 100 miljoner? Många av dess institutioner äro skapade

för denna drömda framtid. Utom den för hela landet gemensamma parlamentsbyggnaden i Ottawa har varje provins sin egen ståtliga och dyrbara parlaments- och regeringsbyggnad, bara den i Winnipeg för provinsen Manitoba kostar 12 miljoner dollars. De parlamentariska institutionerna äro sålunda inrättade för en nation med 100 miljoner invånare, icke en med futtiga 9 miljoner. Det enorma järnvägssystemet, 6,000 svenska mil långt med 3 linjer från ocean till ocean, är också tilltaget för en hundra miljoners nation. Och Kanadas statsmakter och ledande män ha föresatt sig att skaffa landet de hundra miljonerna. Denna kanadensiska framtidstro har smittat andra omdömesgilla människor. Förenta Staternas arbetsminister, yttrade i Montreal: »Om 50 eller 75 år har Kanada 50 eller 75 miljoner invånare.» Det var förstås ett lunchtal — men ändå!

Han finner ett rikt land med rika framtidsmöjligheter, vars ekonomiska utveckling dock fortfarande befinner sig på ett primitivt stadium. Det är ännu ett stycke utländsk koloni, där främmande kapital och främmande människor fara fram som rövare. Den ledande ekonomiska principen för mängden av enskilda, för små bolag och stora truster är att på kortast möjliga tid, utan ansvar för framtiden, förtjäna mesta möjliga pengar. Den intensiva driften har ännu icke besegrat den extensiva. Jordbruksdriften och skogsdriften är ofta ren rovdrift. Spannmålsodlaren tar skörd på skörd, skörd på skörd ur jorden utan att gödsla, utan att låta den vila. Det är en utsugningspolitik, som kan gå 10—15—20 år, men som icke går i längden. I skogarna är rovdriften än hänsynslösare. Det går till en tid, men skogskapitalet förtäres hastigt. Framsynta

jordmänniskor mana energiskt till intensiv jordbruksdrift i stället för extensiv, till mixed-farming i stället för ensidig spannmålsodling. Och framsynta skogsmänniskor yrka energiskt på rationell skogsvård med förbud mot överavverkning och skyldighet till återplan-

Parlamentsbyggnaden i Ottawa.

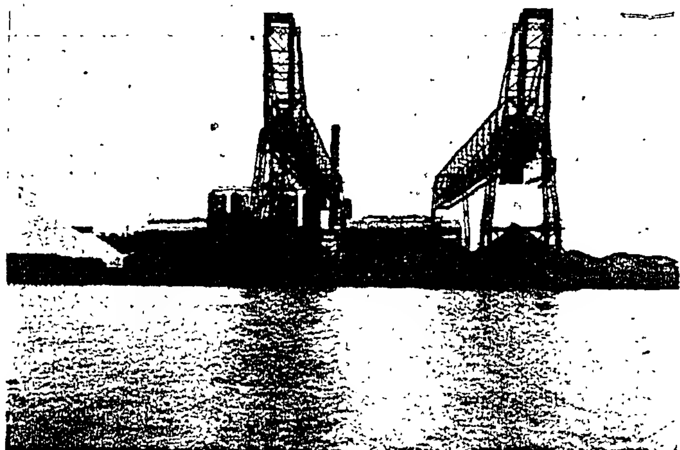
tering. I denna skogsvårdspolitik får Sveriges skogsvård tjäna som mönster.

Han finner ett land, som nyligen genomlidit och övervunnit en svår agrarisk kris. Fredskrisen drabbade de kanadensiska farmarna mycket hårt. Under krigsåren erhöllo de svindlande priser för sina produkter. Det var Kanadas farmare, som räddade England från tyskarnas utsvältningskrig. De lade sig till med mera jord än de behövde och kunde sköta. De ökade ut ladugårdsbesättningarna, de köpte nya, moderna maskiner, i de flesta fall på avbetalning och för mycket

höga priser. De kalkylerade med lång högkonjunktur. Bakslaget kom hastigt och brutalt, priserna ramlade ner med svindlande fart. Farmarna hade sina hem skuldsatta över takstolarna, de mäktade icke fullgöra avbetalningarna. Många råkade i ekonomisk misär, lämnade sina hem och sökte sig in till industrin eller annorstädes. Men förbättringen i de kanadensiska farmarnas läge har också kommit hastigt och effektivt: 1923 kom med en rekordskörd, större än någonsin tillförne. 1924 var skörden mindre, men vetepriserna sprungo i höjden med 100 % från kristidens bottenpriser. 1925 kan ståta med både god skörd och höga priser. Farmarnas starka kooperativa organisationer, vetepoolerna och elevatorkompanierna, reglera priserna vid en hög och stabil nivå och tillförsäkra farmarna väsentligen mindre avbränningar och större behållningar än förr. Välståndet och tillförsikten har återvänt in i farmarhemmen.

Han finner ett land, som nyligen gått igenom men ännu icke helt övervunnit en svår industriell kris. Man kan nästan tala om en överindustrialisering, åtminstone i östra Kanada, där provinsen Ontario 1921 hade 50 % av samtliga i den kanadensiska fabriksindustrin anställda och Quebec 31 %. I varje fall har industrialiseringsprocessen fortskridit hastigare och längre än i Sverige. 339,000 personer voro år 1900 anställda i fabriksindustrin, 515,000 personer år 1910 och 685,000 personer år 1920. Sistnämnda år drabbade den industriella världskrisen som ett åskslag. Massor av arbetare blevo arbetslösa, antalet i industrin anställda sjönk från 685,000 år 1920 till 517,000 år 1921. En arbetslöshetsstatistik, grundad på fackföreningarnas rap-

porter, visade november och december 1921 i genomsnitt respektive 11,1 och 15,1 % arbetslösa fackföreningsmedlemmar. Men nu är industrin på tydlig uppmarsch igen. Vid de kanadensiska handelskamrarnas stora möte i Winnipeg november 1925, som jag

Från östra Kanadas storindustri.

hade tillfälle att bevista, gavs från österns industriområde uttryck för en samfälld och bestämd ekonomisk optimism. Arbetslöshetsrapporterna från 1,503 fackföreningar med 147,000 medlemmar visade november 1925 en arbetslöshet av 5,1 %, alltså *mindre* än i Sverige vid samma tid. Och enligt internationella arbetsbyråns arbetsstatistik är reallönen nu i förhållande till förkrigstidens nivå högre i Kanada än i Sverige.

Han finner ett land, som önskar hundratusentals nya farmare och ikläder sig stora uppoffringar för att få dem och fostra dem. Ökad invandring av industriarbetare är Kanada likgiltigt för eller till och med ovilligt emot. Men farmarna tar det emot med öppna armar. Vid handelskammarmötet i Winnipeg lade en framstående kanadensisk ekonom upp ett storstilat kolonisationsprogram. Det gällde att skaffa en miljon nya farmare. Därigenom skulle man råda bot på Kanadas ekonomiska svårigheter. Skatterna skulle sjunka, järnvägarna bära sig utmärkt, industrin blomstra. Målmedvetet och metodiskt driva de statliga och provinsiella myndigheterna sin farmarpolitik åt detta håll. Den allmänna jorden, som dock nu ligger rätt långt från kommunikationslederna, skänkes fortfarande bort för ingenting och i rundligt tillmätta områden. Det är ingen gnidighet och ingen byråkrati som i Sverige. Och farmaren hjälpes till rätta på många sätt. För den agronomiska undervisningen sörja en mängd jordbruksuniversitet, lägre skolor och försöksfarmer. Växtförädlingen drives utomordentligt intensivt. Jordbrukskooperationen understödjes kraftigt. En effektiv kontroll och inspektion upprätthålles över exporten av spannmål och kreatur samt allsköns produkter från jordbruket och boskapsskötseln.

Han finner, om han i hemlandet varit politiskt intresserad, ett land, där den politiska orienteringen är väsentligen olika hemlandets. Ända fram till världskriget levde Kanada efter moderlandets, England, höga föredöme med två-partisystem, liberaler och konservativa, som turades om vid makten. Nu har detta traditionella system brutits av ett tredje, progressis-

terna, ett parti av radikala farmare, som ryckte kraftigt fram under den agrariska krisen men redan är på återtåg. Socialdemokratin har svag utbredning bland folket och är parlamentariskt betydelselös, blott 2 man i federalparlamentet av 245. Ett oansenligt kommunistiskt parti existerar. Det arbetande folkets söndring i en mängd skilda raser, nationaliteter och språkgrupper med olika levnadsstandard, motverkar i hög grad uppkomsten av en inflytelserik socialdemokrati. En myckenhet av arbetarna äro starkt protektionistiska och rösta med högern. Höstvalet 1925 bragte högern en stortartad framgång, emedan österns industriarbetare röstade med högern och parollen: skydd för arbetsprodukten och skydd för arbetskraften. En arbetartidning, i Montreal, »Labor Leader» jublade dagen efter valet över högerns seger och skrev en entusiastisk hyllningsartikel till högerns chef, Meighen, och hans generalstabschef, organisatörerna av högerns och arbetarnas gemensamma valseger!

Han finner, om han varit fackligt organiserad, ett land, vars fackliga organisationer äro väsentligen skiljaktiga. De talrikaste fackföreningsmedlemmarna finnas inom fackförbund, anslutna till American Federation of Labor, den konservativa, på yrkesförbundsprincipen byggda amerikanska Landsorganisationen, för vilken avlidne Gompers i många årtionden var en allsmäktig chef, den där svartsjukt vaktade organisationen mot alla politiska strömningar av socialistisk och senare av kommunistisk natur. En mindre del tillhöra uteslutande kanadensiska fackorganisationer av nationell, delvis katolsk karaktär. Den syndikalistiska åskådningen är representerad genom I. W. W., som huvudsakligen

söker organisera de grövre yrkenas arbetare, skogsarbetare och lantarbetare. Besläktad med den är One Big Union, som också bygger organisationen på industriell bas och är skarpt fientlig mot yrkesförbunden. Vid 1924 års slut funnos 260,000 fackligt organiserade arbetare, alltså proportionellt mycket mindre än i Sverige. Ungefär hälften tillhörde American Federation of Labor, katolikerna hade 25,000 och I. W. W. 11,500. One Big Union, som de sista åren gått mycket tillbaka, rapporterar icke sitt medlemsantal. Inom skogsarbetet och lantarbetet, dit de flesta svenska arbetare söka sig, äro organisationerna mycket svaga, på stora sträckor obefintliga. Starkast organiserade äro järnvägsmännen och gruvarbetarna. Intet organisatoriskt samarbete förefinnes mellan arbetarrörelsens politiska och fackliga grenar. Arbetarnas Folkets Hus äro högst oansenliga i jämförelse med Sveriges, och arbetarkooperationen befinner sig i sin första svaga början.

Han finner ett land, där samhällets sociala skyddsåtgärder än så länge äro skäligen primitiva. Lagstadgad normalarbetsdag finnes icke. Ålderdomspensionering är icke genomförd. Vården om de arbetslösa har både kommunalt och statligt varit mera oansenlig än i Sverige. Dock finnes fabriksinspektion, olycksfallsförsäkringslag, en väl utvecklad arbetsförmedling, lag om medling i arbetstvister, minimilönlagstiftning för vissa kvinnliga yrken, och arbetarrepresentanterna i parlamentet forcera särskilt energiskt fram ålderdomspensionering. Samhällets solidaritet med sina svagare och fattigare medborgare är relativt outvecklad. Vikten av det arbetande folkets skydd mot sjukdomar, fattigdom, arbetslöshet, ålderdom o. s. v. har samhället icke

fått ögonen öppna för i samma mån som i Sverige. Den sociala individualismen är relativt starkare. Den, som kommer på kant med tillvaron, lämnas i stor utsträckning att klara sig själv. Han kan icke på förhand räkna med att samhället eller hyggliga människor ta honom under armarna.

Men vad den svenske nykomlingen icke finner, det är ett land för drönare och lättingar, för drömmare, parasiter. Ingen må inbilla sig att framtiden erövras utan arbete. Man skär icke guld med täljknivar, sparvarna flyga icke nykomlingen stekta i munnen. Den, som jagar fram och åter över Kanadas prärier och genom dess skogar i förhoppningen att i ett gunstigt ögonblick kunna hugga den guldskimrande lyckan i vingen, blir oftast bedragen. Den, som tror sig kunna lita på granna meriter, präntade ner på fina examenspapper, och icke är i stånd att i praktisk duglighet visa sin förmåga, kan gärna hålla sig hemma. Envar är sin egen lyckas smed, och blott den smider sig en säker framtid, som kan arbeta hårt och med vad som helst, om så behöves, som är seg till viljan och icke flaxig och ryckig, som kan härda ut med en tids isolering och främlingskap, och som kan bita sig fast på en plats, till dess han blivit varm i kläderna och fått fast mark under fötterna. För dylika kynnen äro utsikterna rika. Kanada är ett land för a r b e t e, a r b e t e och återigen a r b e t e.

INNEHÅLL.

Pris 2: 25 kronor

